تۈزگۈچى: مەھەممەت رەھىم

ئۇيغۇر خەلق ماقال-تەمسىللىرى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

1979- يىلى 2- ئاي

e-كىتاپ تاييارلىغۇچى: ئىلھام نىزام

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

تەھرىردىن

«ئۇيغۇر خەلق ماقال-تەمسىللىرى» 1957-يىلى شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىنغان ئىدى، بۇنى نەشرگە تەييارلىغۇچى ھەجىم جەھەتتىن يەنە بىر قۇر تولۇقلىدى، مەزمۇن جەھەتتىن مۇۋاپىق تۈرلەرگە ئايرىپ چىقتى. بىز بۇ قېتىم مۇشۇ يېڭى نۇسخىسىنى قايتا نەشر قىلدۇق. خەلق ئارىسىدا تارقىلىپ يۈرگەن ماقال-تەمسىللەردىن بۇ توپلامغا كىرمەي قالغانلىرى يەنە بولۇشى مۇمكىن، ماقال-تەمسىللەرنىڭ رەتلىنىشى، ماۋزۇلارغا ئايرىلىشى ۋە باشقا جەھەتلەردە يېتەرسىزلىكلەرنىڭ بولۇشىمۇ ئېھتىمال. كەڭ كىتابخانلارنىڭ پىكىر ۋە تەكلىپ بېرىشىنى قارشى ئالىمىز.

ئۇگۇت
Ugut.cn

مۇندەرىجە

ماقال ـ تەمسىللەر ھەققىدە...................... 1

1. ۋەتەن، خەلق، ئەل ـ يۇرت توغرىسىدا...... 1
2. ئىتتىپاقلىق، ئۆملۈك ۋە يەككىلىك توغرىسىدا 5
3. دوستلۇق ۋە دۈشمەنلىك توغرىسىدا......... 11
٤. باتۇرلۇق، مەرتلىك ۋە قورقۇنچاقلىق
توغرىسىدا.................................... 18
. ئىلىم ـ پەن، ھۈنەر ۋە نادانلىق توغرىسىدا 24
. ئەقىل ـ ئىدراك، پەم ـ پاراسەت ۋە ئەخمەقلىق
توغرىسىدا.................................... 30
. ئىش ـ ئەمگەك ۋە ھورۇنلۇق توغرىسىدا...... 42
دىخانچىلىق، باغۋەنچىلىك ۋە چارۋىچىلىق
توغرىسىدا.................................... 54
ۋاقىت، مەزگىل ۋە تەبىئەت ھادىسىلىرى
توغرىسىدا.................................... 60
راستچىللىق ۋە يالغانچىلىق توغرىسىدا...... 65
كەمتەرلىك، تەكەببۇرلۇق ۋە ماختانچاقلىق
[redacted]سىدا.................................... 70

ئۇگۇت
Ugut.cn

12. ھۇشيارلىق، ئېھتىياتچانلىق ۋە بىپەرۋالىق
تو‌غرىسىدا 76
13. ئىقتىساتچىللىق ۋە ئىسراپچىلىق توغ-
رىسىدا 81
14. ئۇيات - نومۇس توغرىسىدا 85
15. سەۋرى - تاقەت، چىدام - غەيرەت ۋە ئالدىر-
اڭغۇلۇق توغرىسىدا 87
16. ئارزۇ - ئۈمىت ۋە ئىشەنچ توغرىسىدا 93
17. قەدىر - قىممەت ۋە ئىززەت - ئابروي
توغرىسىدا 96
18. بەخت - تەلەي ۋە تەۋەككۇلچىلىك توغرىسىدا 102
19. ياشلىق ۋە قېرىلىق توغرىسىدا 106
20. تازىلىق، سالامەتلىك، كېسەللىك ۋە ئۆلۈم -
يېتىم توغرىسىدا 113
21. تىل ۋە گەپ - سۆز توغرىسىدا 119
22. ئېپچىلىق - ئامانلىق ۋە خاتىرجەمسىزلىك
توغرىسىدا 131
23. ھەمكارلىق، ئادەمگەرچىلىك ۋە نائەھلىلىك
توغرىسىدا 134
24. مىجەز، خۇلق ۋە كىشى تەبىئىتى توغرىسىدا 140
25. ياخشىلىق ۋە يامانلىق توغرىسىدا 151
26. تۈرلۈك جىسمانى ئەيىبلەر توغرىسىدا 160
27. ئەدەپ - ئەخلاق ۋە تەربىيە توغرىسىدا 164

ئۇگۇت
Ugut.cn

28. زىبا ـ زىننەت ۋە ياسانچۇقلۇق توغرىسىدا 167
29. ئىشقىي ـ مۇھەببەت ۋە چىراي توغرىسىدا 170
30. ئائىلە ـ تۇرمۇش توغرىسىدا 177
31. ئاتا ـ ئانا، ئۇرۇق ـ تۇققان ۋە خولۇم ـ خوشنا توغرىسىدا 186
32. توي ـ توكۈن ۋە مېھماندوستلۇق توغرىسىدا 194
33. سەپەر ۋە يولداشلىق توغرىسىدا 200
34. غېرىپلىق، مۇساپىرلىق ۋە يېتىملىك توغرىسىدا 203
35. تاماق ۋە يېمەك ـ ئىچمەك توغرىسىدا 206
36. ھايۋانات ۋە نەرسىلەر توغرىسىدا 210
37. ئېزىش ـ ئېزىلىش ۋە قارشىلىق توغرىسىدا 217
38. بايلىق ۋە كەمبەغەللىك توغرىسىدا 235
39. بەتنىيەتلىك، مەككارلىق ۋە پىتنە ـ ئىغۋا توغرىسىدا 247
40. سېخىلىق، بېخىللىق، ئاچكۆزلۈك ۋە ئىنساپ توغرىسىدا 251
41. كەسپ، سودا ـ سېتىق ۋە ئېلىش ـ بېرىش مۇناسىۋەتلىرى توغرىسىدا 261
42. تۈرلۈك پەندى ـ نەسىھەتلەر 273
43. ئوغرىلىق ۋە قاتىللىق توغرىسىدا 277
44. دىنىي ئېتىقات ۋە موللا توغرىسىدا 281
45. يۇقىرى تەبىقىنىڭ ماقال ـ تەمسىللىرى 286
46. ۋە باشقىلار 292

ئۇگۇت
Ugut.cn

ماقال ـ تەمسىللەر ھەققىدە

ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى ئۆزىنىڭ بايلىقى، خىلمۇ ـ خىللىقى ۋە تارىخىي ئەھمىيىتى بىلەن قىممەت ـ لىك مىللىي مىراسلىرىمىزدىن بىرى بولۇپ كەلدى. ئېغىز ئەدەبىياتىمىزنىڭ مۇھىم تەركىۋىي قىسمى بولغان ماقال ـ تەمسىللەر مول ۋە چوڭقۇر مەزمۇنغا ئىگە، ئۇ، خەلق تارىخىدا ئەڭ كەڭ تارقالغان. ماقال ـ تەمسىللەر خەلقىمىزنىڭ ئۆتمۈشتىكى ھاياتىنى، دۇنياقارىشىنى، پەزى ـ لەتلىرىنى، ئۆرپ ـ ئادەتلىرىنى ۋە مىجەز ـ خۇلقىنى ئەكس ئەتتۈرگەنلىكى ئۈچۈن شۇ خەلقىنىڭ تارىخىنى ئۆگىنىشتە زور ئەھمىيەتكە ئىگە. مەشھۇر ئۇيغۇر ئالىمى مەخمۇت قەشقىرىنىڭ 11 ـ ئەسىردە يېزىلغان «دىۋانۇ لۇغاتىت تۈرك» ناملىق كىلاسسىك ئەسىرىدە خەلق ماقال ـ تەمسىللىرىگە خېلى كۆپ ئورۇن بېرىلگەن. بىز ھازىر ئىشلىتىپ كېلىۋاتقان ماقال ـ تەمسىللەرنىڭ بىر ـ مۇنچىسى شۇ كىلاسسىك ئەسەردە ئۇچرىتىمىز.

مەسىلەن،

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئاش تاتىغى تۇز.
(ئاشنىڭ تەمى تۇزبىلەن).

بورىنىڭ ئورتاق، قۇزغۇنىنىڭ يىغاچ باشىدا.
(بورە تاپسا تەڭ ئورتاق، قاغا تاپسا دەرەخ ئۇچىدا).

ئالىمچى ئارسلان، بىرىمچى سىچقان.
(ئالغۇچى ئارسلان، بەرگۈچى چاشقان).

ئاتاسى ئاچىغ ئالما يىسە، ئوغلىنىڭ تىشى قامار.
(ئاتىسى ئالما يىسە، ئوغلىنىڭ چىشى قاماپتۇ).

دىمەك، بۇ ماقال ـ تەمسىللەرنىڭ بىرقانچە ئەسىر بۇرۇن كىلىپ چىققانلىقى مەلۇم. ماقال ـ تەمسىللەرنىڭ بەزىلىرىنى ئۇنىڭ مەزمۇنىغا قاراپ پەيدا بولغان دەۋرىنى مۆلچەرلەشكە بولىدۇ، لىكىن كۆپچىلىكىنى مۆلچەرلەش مۇمكىن ئەمەس.

ماقال ـ تەمسىللەر ھەركىمنىڭ قۇرۇق، خىيالىي ئىزلىنىشى بىلەن توقۇلغان بولماي، بەلكى تۇرمۇشتىكى تۈرلۈك ھادىسىلەردىن ھاسىل بولغان تەجرىبىلەرنىڭ خۇلاسە قىلىنىشىدىن مەيدانغا كەلگەن. ماقال ۋە تەمسىللەردە خەلقنىڭ قىممەتلىك تەجرىبىلىرى، دانىش ـ

ئۆگۈت
Ugut.cn

مەنلىگى ۋە ئۆتكۈر مۇلاھىزىلىرى ئىزھار قىلىنىدۇ
كۆرەش ۋە ئەمگەك قىلماي تۇرۇپ، بەختكە ۋە پاراۋان
تۇرمۇشقا يەتكىلى بولمايدىغانلىقىنى ئىسپاتلاپ بېرىدۇ.
كىشىلەرنى ۋىجدان، نومۇس ۋە ئادەمگەرچىلىك بىلەن
ياشاشقا، بىلىم، ئەقىل، چىدام، غەيرەت ۋە ياخشى
خۇلق ئىگىسى بولۇشقا ئۈندەيدۇ.

ماقال-تەمسىللەر سىنىپىي جەمئىيەتتە بىرلا سىنىپنىڭ مۈلكى بولۇپ قالمىدى. ئۇنىڭ ئىچىدە سىنىپىي كۈرەشنىڭ ھەر خىل شەكىللىرىنى، تۈرلۈك ئىجتىمائىي قاتلاملارنىڭ مەنپەئەتىنى ئىپادىلەيدىغان پىكىر-ئۇقۇملار بار. كەڭ ئەمگەكچىلەر ئاممىسى ئۆزلىرىنىڭ ماقال-تەمسىللىرىدە ئالدامچىلىققا ۋە قۇل قىلىشقا ئىنتىلىدىغان ئەزگۈچىلەردىن، تەييارتاپلاردىن، ئاچكۆزلەردىن نەپرەتلىنىدۇ ۋە ئۇلارنى زاڭلىق قىلىپ كۈلىدۇ. مەسىلەن،

بېرىشتە سانىغى توققۇز،
ئېلىشتا سانىغى ئوتتۇز.

دادام مازارغا شەيخ،
مەن تەييارغا (شەيخ).

ئۆگدا ياتقان گىردە يەپتۇ،
كەتمەن چاپقان جىگدە.

ئۇگۇت
Ugut.cn

قىرىق ئاغىچا ئاچىنى ئولۇپتۇ.

ماقال ـ تەمسىللەرنىڭ بەزىلىرى ئېكسپىلاتاتور ـ لارنىڭ، پەسكەش ۋە خۇراپىي ئادەملەرنىڭ كۆزقاراش ـ لىرىنى، پىكىر ـ پاراسەتلىرىنىمۇ ئىپادىلەيدۇ. مەسىلەن،

ئېرىقنىڭ بېشىنى ئال،
چاكارنىڭ جېنىنى (ئال).

قۇم يىغىلىپ تاش بولماس،
قۇل يىغىلىپ باش (بولماس).

خوتۇن كىشىنىڭ چېچى ئۇزۇن، ئەقلى قىسقا.

ئىت ۋاپا، خوتۇن جاپا.

بىزنىڭ سوتسىيالىستىك جەمئىيىتىمىزدە مۇنداق ماقال ـ تەمسىللەر بارغانسېرى ئىز كۆچىنى يوقاتماقتا.

ماقال ـ تەمسىللەر خەلق تەرىپىدىن ئىجات قىل ـ لىنغان، تىلىمىزغا ئالاھىدە ئېنىقلىق ۋە مەزمۇن بېرىدىغان مۇھىم تىل بايلىقىمىز بولۇپ ھېساپلىنىدۇ. ئۇ، تۇرمۇشنىڭ تۈرلۈك ۋەقە، ھادىسىلەرگە تەدبىق قىلىنىدىغان چوڭقۇر مەنىلىك، قىسقا گەپلەر بولغانلىقى ئۈچۈن جانلىق تىلىمىزدا ناھايىتى كۆپ ئىشلىتىلىدۇ.

ئۈگۈت
Ugut.cn

مەسىلەن، يەرنى ئۆغۈتلاش نىڭ ئەھمىيىتى توغرىسىدا ئۇرغۇن سوزلەشنىڭ ئورنىغا "يەر تويمىغۇچە ئەل تويماس" دىگەن ماقالنى ئىشلەتسەك، گىپىمىز يىغىنچاق ۋە مەزمۇنلۇق بولىدۇ. شۇڭا خەلق ماقال-تەمسىللىرىنى ئۇلۇغ يازغۇچى ماكسىم گوركىي ناھايىتى يۇقۇرى باھالاپ مۇنداق دىگەن ئىدى:

"ئومۇمەن ماقال-تەمسىللەر ئەمگەكچىلەر ئاممى-سىنىڭ پۈتۈن تۇرمۇش ۋە ئىجتىمائى، تارىخىي تەجرى-بىلىرىنى ئەمۇنىلىك سۈرەتتە شەكىللەندۈرىدۇ. يازغۇچى سوزلەرنى خۇددى مۇشتۇمنى تۈككەندەك ئىخچام قىلىشقا ئۈگىنىدىغان مۇنداق ماتىريال بىلەن تونۇشۇشى كىرەك".

قەدىمقى ئۇيغۇر كىلاسسىك يازغۇچى ۋە شائىر-لىرىمىزنىڭ ئەسەرلىرىنى ئوقۇغان چىغىمىزدا، شۇلارمۇ ماقال-تەمسىللەردىن پايدىلانغانلىغىنى ئۇچرىتىمىز. هازىرقى دەۋردىكى يىڭى شىېرىيىتىمىزگە نەزەر سالساق، بۇنىڭ مىساللىرى تولۇپ يىتىپتۇ.

بىز پەقەت تالانتلىق ئۇيغۇر شائىرى تىيىپجان ئىلىيوپنىڭ ئۆز ئىجادىيىتىدە خەلق ماقال-تەمسىل-لىرىدىن ماھىرلىق بىلەن پايدىلىنىپ كەلگەنلىگىنى مىسال قىلىپ ئۆتسەك بولار:

"باشقا ئۆي باردۇر ئۆزىنىڭ كوڭلىدە،
سەككىز دىمەڭلار سانىماي تۇرۇپ".

«سارىيە» دىن.

ئۇگۇت Ugut.cn

"ئۇزگە يۇرتتا شاھى تون ئىچرە قورۇنغان تەنلىرىم
ئۇز ئېلىمدە يايرىناي كىيسەم كۇلاھۇ ـ جەندەمەن".
«ۋەتەن ھەققىدە غەزەل» دىن.

"قوترىدى ھە دەپ شاپاشلاپ، ھۆرپىيىپ دەھشەت سېلىپ،
دېيىشىپ: "بازار شۇنىڭ كىم ماكسا چاققان ئالدىدا".
«يېڭى پەرمان ئالدىدا» دىن.

تېيىپجان ئېلىيوپ خەلق قوشاقلىرىنى، ماقال ـ تەمسىللىرىنى، رىۋايەتلىرىنى ياخشى ئۆگەنگەنلىكى ئۈچۈن، ئۇنىڭدىن كۆچۈرمە ۋە ئىجادىي ھالدا پايدىلىنالايدۇ. يۇقۇرىدىكى 2 ـ مىسالدا "كىشى يۇرتىدا سۇلتان بولغىچە، ئۆز يۇرتۇڭدا ئۇلتاك بول" دېگەن ماقالنى شېرىي پىكىر بىلەن يۇغۇرۇپ، مەزمۇنلۇق ۋە ئوبرازلىق بىر كۇپلېت شېئىر قىلغانلىقىنى كۆردۇق. تېيىپجان ـ نىڭ شېئىرلىرىدا مۇنداق مىساللار ناھايىتى كۆپ.

ئۇنىڭدىن باشقا نۇرغۇن پېشقەدەم ۋە ياش ياز ـ غۇچى، شائىرلىرىمىزمۇ خەلق ماقال ـ تەمسىللىرىدىن ئۈنۈملۈك پايدىلاندى ۋە پايدىلانماقتا.

ماقال ـ تەمسىلەرنىڭ ئەقلىيە ۋە مەنتىقىلىقى كۈچلۈك بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ ھېكمەتلىك سوزلەر دەپمۇ ئاتىلىدۇ. ياخشى تۈزۈلگەن ماقال ـ تەمسىللەردە سۆزلەر شۇنچىلىك ئىخچام ۋە جىپسلاشقان بولىدۇكى، بىرەر سوزنى قوشۇپ قويۇشقىمۇ، ئېلىۋېتىشكىمۇ ۋە ياكى ئالماشتۇرۇشقىمۇ بولمايدۇ. مەسىلەن، "ھەق ئېگىلەر،

ئۇگۇت
Ugut.cn

سۇنماس»، «ياش توككىچە، مۈشت تېگۈ»، «مىنىڭ تىلىم ئىشىگىدىن قارنىمنىڭ ئىچى ياخشى»، «پۇل تاپقىچە ئەقىل تاپ» دېگەن ماقالار كۆپ يىللىق ئىجتىمائى تەجرىبە خۇلاسىلىرى بولۇپ، ئۇنىڭ ھەر بىرىنى ئاددى گەپ بىلەن شەرھىلىسەك، بىرنەچچە جۈملە بولىدۇ.

تەمسىللەر ماقالاردىن بىرئاز پەرقلىنىدۇ. تۈرمۈشتىكى تۈرلۈك ھادىسىلەرنى، كىشىلەرنىڭ ياخشى-يامان خۇسۇسىيەتلىرىنى ھايۋان ۋە نەرسىلەرنىڭ قىلىقلىرى، تەبىئىتى ۋە ھالىتى بىلەن تەققاس قىلىنغان (سىلىشتۇرۇلغان) ھېكمەتلىك سۆزلەر تەمسىل بولىدۇ. تەمسىللەرمۇ تەربىيىۋى ئەھمىيىتى جەھەتتە ماقالار بىلەن ئوخشاش ئورۇندا تۇرىدۇ. مەسىلەن،

قاغىلار قاق ئېتىدۇ،
ئۆز كۆڭلىنى شات ئېتىدۇ.

قاغا بالام — ئاپپاق بالام،
كىرپە بالام — يۇمشاق بالام.

چاشقاننىڭ ئۆلگۈسى كەلسە،
مۈشۈكنىڭ قۇيرۇغىنى چىشلەر.

توشقان يىرتقىچتىن كۆلەر.

بىز ماقال — تەمسىللەردە ھەر خىل بەدىي خۇ-

ئۇگۇت
Ugut.cn

سۈس ـ يەتلەرنى ئۆچرىتىمىز. بەزى ماقال ـ تەمسىللەر كوچمە مەنىدە بولىدۇ. "تومۇرنى قىزىغىدا سوق" دىگەن ماقال سەندەل ئۈستىدە تۇرغان قىپ ـ قىزىل چوغدەك تومۇر ـ نىڭ ئوبرازىنى بېرىدۇ. لېكىن بۇ ماقالنىڭ ئاساسىي قىممىتى ئوبراز بېرىشتە ئەمەس، بەلكى ھەر ئىشنى ئۆز ۋاقتىدا، كېچىكتۈرمەستىن ئىشلەش لازىملىقىنى چۈشەن ـ دۈرىدۇ.

بەزى ماقال ـ تەمسىللەر شەكىل جەھەتتىن شېئىرىـ يەت يولى بىلەن تۈزۈلگەن بولۇپ، ئۇنىڭدا قاپىيە، ۋەزىن ۋە تۇراقلار بولىدۇ. مەسىلەن،

ياماننىڭ ياخشىسى بولغىچە،
ياخشىنىڭ يامىنى بول.
قارىمۇقنىڭ دانىسى بولغىچە،
بۇغدايىنىڭ سامىنى بول.

يادا باققاندا دوست ئىدۇق،
ياكاق چاققاندا ئايرىلدۇق.

ئارپا ـ تېرىق ئاش ئىكەن،
ئۆلىچە ـ مارجان تاش ئىكەن.

بەزى ماقال ـ تەمسىللەردە شېئىرىي شەكىل بولمى ـ سىمۇ، جۈملە ئىچىدىكى ئىككى سوز باش تەرەپتىن

قاپپىدىش بولۇپ كېلىدۇ. مەسىلەن،

ئاللا بەرمىگەننى موللا بەرمەس.

ئويناپ سوزلىسەڭمۇ ئويلاپ سوزلە.

تۇگمىنى كورۇپ، توگىنى كورمەپتۇ.

ماقال ـ تەمسىللەردىكى مۇنداق يۇقۇرى شېئىرىي خۇسۇسىيەت كىشىلەرنىڭ ئەستە ساقلاپ قېلىشىنى ئاسان ـ لاشتۇرىدۇ.

ماقال ـ تەمسىللەر ئوزگىرىپ تۇرۇش خۇسۇسىيە ـ تىگىمۇ ئىگە. بۇنىڭ سەۋەبى، بىرىنچىدىن، ئۇزاق تا ـ رىخىي جەريانلاردىن بويان ئېغىزدىن ـ ئېغىزغا كوچۇپ يۇرۇپ، تۇرلۇك ئىجتىمائى قاتلام كىشىلىرىنىڭ ئىشلى ـ شاش بولمىغان تۇرمۇش چۇشەنچىلىرىنى سىڭدۇرۇۋالغان ـ لىقىدىن بولىدۇ. تووەندىكى 3 ماقالنىڭ 1 ـ قۇرلىرى ئوخشاش بولسىمۇ، 2 ـ قۇرلىرى ئوزگەرگەن، مەنىسىمۇ بىر ـ بىرىدىن پەرقلەنگەن. مەسىلەن،

توپىغا بارساڭ توپىۇپ بار،
بوز خالتاڭنى قويۇپ بار.

توپىغا بارساڭ تويۇپ بار،
بەش بالاڭنى قويۇپ بار.

تويغا بارساڭ تويۇپ بار،
تاۋا ـ تۇقا كىيىپ بار.

ئىككىنچىسى، ھەر يەرنىڭ تۇرمۇش شارائىتى، ئۆرپ ـ ئادىتى ۋە تىل شىۋىلىرى ئاز ـ تولا پەرقلىنىدىغانلىقى ئۈچۈن بىر مەزمۇندىكى ماقال باشقىچە سۆز، ئاتالغۇلار بىلەن تۈزۈلگەن بولىدۇ. مەسىلەن، شىمالىي شىنجاڭدا "ھەسەلنى كۆپ يىسەڭ ئەمەن تېتىيدۇ" دېيىلسە، جەنۇبىي شىنجاڭدا "ھالۋىنى تولا يىسەڭ زاڭ تېتىيدۇ" دەپ ئېيتىلغان.

مۇشۇنداق ئىككى خىل سەۋەپ بىلەن ئۆزگىرىپ، تۈرلۈك شەكىل ئالغان ماقال ـ تەمسىللەر خېلى بار. بۇنىڭ بىرى ئاساس، قالغان خىللىرى ۋارىيانت بولىدۇ. ۋارىيانتلار مەزمۇن جەھەتتە ئوخشاش بولسىمۇ، ئورۇن ۋە پەيتكە قاراپ تاللاپ ئىشلىتىلىدۇ.

يەنە شۇنداق ماقال ـ تەمسىللەرمۇ ئۇچرايدۇكى، دېمەكچى بولغان بىر خىل مەقسەت قارىمۇ ـ قارشى مەزمۇندا تۈزۈلگەن بولىدۇ. مەسىلەن،

ئاتمىشقا كىرگەن ئاتىدىن ئەقىل سورىما.

چوكىنىڭ ئەقلىمۇ چىرىك.

قىرىق ھۈنەر ـــ ھۈنەر ئەمەس،
ئەسلى ھۈنەر ـــ چويلىچىلىق.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئەر كىشىگە يەتمىش تۈرلۈك ھۈنەر ئاز.

گەپكە گەپ كەلگەندە ئاتاڭدىن قايتما.

ئاغزىمغا كەلدى دەپ دىمە،
ئالدىمغا كەلدى دەپ يىمە.

بۇنداق بولۇشى ھەرقانداق ھادىسە ۋە نەرسىنىڭ ئىككى تەرىپى بولغىنى ئۈچۈن كىشىلەر مەسىلىنىڭ قايسى تەرىپىگە دىققەت قىلسا، شۇ تونۇشتا تەجرىبە ھاسىل قىلغان ۋە شۇ مەزمۇندا ماقال كىلىپ چىققان.

بارلىق ماقال ـ تەمسىللەر ئىشلىتىلىشى ۋە تەدبىق قىلىنىشى جەھەتتە 3 خىل بولىدۇ: 1 ـ خىل ماقال ـ تەمسىللەر ئۆزى ئىپادىلىگەن مەقسەت ۋە ھادىسە ئۈچۈنلا ئىشلىتىلىدۇ، باشقا ئەھۋاللارغا تەدبىق قىلىنمايدۇ. مەسىلەن،

كۈچ بىرلىكتە، ئىش ئومۇلۇكتە.

يەر ھەيدىسەڭ كۈز ھەيدە،
كۈز ھەيدىمىسەڭ يۈز ھەيدە.

ئىغىرلىق ـــ رەخمانلىق، يىنىكلىك ـــ شەيتانلىق.

2 ـ خىل ماقال ـ تەمسىللەر ئۆزى ئىپادىلىگەن ھادىسە ئۈچۈنمۇ، شۇنىڭغا ئوخشايدىغان ھادىسىلەر ئۇ ـ

ئۇگۇت
Ugut.cn

چۈنمۇ تەدبىق قىلىپ ئىشلىتىلىدۇ. مەسىلەن،

ئالماقىنىڭ بەرمىگى بار، چىقماقىنىڭ چۈشمىگى.

ئۆتنى كىم تۇتسا شۇنىڭ قولى كويەر.

قۇرۇق تاغار ئۆرە تۇرماس.

3 ـ خەلق ماقال ـ تەمسىللەر ئۆزى ئىپادىلىگەن نەرسە ۋە ھادىسىدىن باشقا ئەھۋاللارغا تەدبىق قىلىپ ئىشلىتىلىدۇ. بۇلار ماقال ئەمەس، ئاساسەن تەمسىل بولىدۇ. مەسىلەن،

قازاننىڭ گۈۋاچىسى چومۇچ.

پالتا چۈشكىچە كوتەك ئارام ئاپتۇ.

توخۇ داڭگال چۈشەر، ئوشكە جاڭگال.

شۇنىمۇ ئېيتىپ ئۆتۈش كېرەككى، ماقال ـ تەمسىل ـ لەرنىڭ تۈرغۇزۇلىشىنى ئېنىق بىر تېمىغا مەنسۇپ دەپ ھوكۈم قىلغىلى بولمايدۇ. تۈرلۈك تەھلىل قىلىش نەتىـ جىسىدە تۈرلۈك مەزمۇن چىقارغىلى بولىدىغان ماقال ـ تەمسىللەرمۇ خېلى كۆپ ئۇچرايدۇ. مەسىلەن، "تاز جاب ـ دۇغىچە تېۋي تارقاپتۇ" دىگەن ماقالنىڭ ئېنگىسىنى ئا ـ ساس قىلغاندا، تۈرلۈك جىسمانى ئەيىپلەر تېمىسىغا كىـ رىدۇ. جابدۇنۇش، ياسىنىشنى كوزدە تۇتقاندا، زىبا ـ زىننەت ۋە ياسانچۇقلۇق تېمىسىغا كىرىدۇ. جابدۇغىچە

ئۇگۇت
Ugut.cn

ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈۋەتكەنلىكىنى كۆزدە تۇتقاندا، ۋاقىت، مەزگىل تېمىسىغا كىرىدۇ. مۇنداق ماقال - تەمسىللەرنى كىشىلەر تۇرمۇشتا قانداق تەھلىل قىلسا، شۇنداق ئەھۋالغا تەدبىقلاپ ئىشلىتىۋېرىدۇ.

يازغۇچىلار، شائىرلار، ناتىقلار ۋە تەشۋىقاتچىلار خەلق ماقال - تەمسىللىرىدىن ئورۇنلۇق پايدىلانسا، ئۇلارنىڭ تىلى جانلىق، ئاممىباپ ۋە چۈشىنىشلىك بولىدۇ. ئورۇنلۇق پايدىلانمىسا ياكى خەلق چۈشەنمەيدىغان سۆزلەرنى ئارىلاشتۇرۇپ سۆزلىسە، ئۇنىڭ ئوقۇغۇچى ۋە تىڭشىغۇچىلار ئۈچۈن قانچىلىك پايدىسى بولىدۇ؟ بۇ، خەلق ماقالى بىلەن ئېيتقاندا، "مەزىسى يوق گەپتىن پاقىنىڭ لېشى ياخشى" دېگەندەك ئىش بولۇپ قالىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ماقال - تەمسىللەرنى تاللىۋېلىشنى ۋە توغرا ئىشلىتىشنى بىلىشىمىز كېرەك.

بۇ توپلامدىن ئەدىبىي ئىجادىيەتچىلەر، ئاخباراتچىلار، تەشۋىقاتچىلار، تەتقىقاتچىلار ۋە تەرجىمانلارنىڭ پايدىلىنىدىغانلىقىنى كۆزدە تۇتۇپ، هازىرقى دەۋرىمىزگە ئۇيغۇن كەلمەيدىغان، ئوتمۇش جەمئىيەتنىڭ تارىخىي شارائىتىنى ئەكس ئەتتۇرىدىغان ماقال - تەمسىللەر «يۇقۇرى تەبىقىنىڭ ماقال - تەمسىللىرى» دېگەن ماۋزۇ ئاستىغا، بەزىلىرى ئۆز مەزمۇنى بويىچە باشقا ماۋزۇلارغا كىرگۈزۈلدى. ئەگەر بىز ئۇنداق ئەكسىيەتچىل ۋە خۇراپىي مەزمۇندىكى ماقال - تەمسىللەرنىڭ ھەممىسىنى چىقىرىپ

ئۇگۇت
Ugut.cn

تاشلايدىغان بولساق، تارىخنىڭ سەلبىي دەرسلىكلىرىنى ئىنكار قىلغان بولىمىز. گەپ ــ ئۇلاردىن توغرا پايدىلىنىشقا باغلىق.

باي ۋە رەڭدار خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىمىزنى ۋە ئۇنىڭ مۇھىم ژانىرى بولغان ماقال ـ تەمسىللەرنى توپلاپ رەتلەش، تەھلىل ۋە تەتقىق قىلىش ئىشى مۇھىم ئىلمىي خىزمەت ھېساپلىنىدۇ. بۇ خىزمەت "4 كىشىلىك گۇرۇھ" نىڭ زىيانكەشلىكىگە ئېغىر دەرىجىدە ئۇچرىغان ئىدى. مانا ئەمدى بۇ توسالغۇ سۈپۈرۈپ تاشلىنىپ، بۇ خىزمەتنى داۋاملىق بىلەن قولغا ئېلىشنىڭ ياخشى پۇرسىتى كەلدى!

مەن بۇ كىتاپچا ئۆزلىرىنىڭ توپلىغان ئازدۇر ـ كۆپتۇر ماقال ـ تەمسىللىرىنى تەقدىم قىلغان يولداشلارغا رەخمەت ئېيتىمەن.

مەھەممەت رەھىم

1978 ـ يىل 12 ـ ئاي، ئۈرۈمچى.

ئۇگۇت
Ugut.cn

1. ۋەتەن، خەلق، ئەل-يۇرت توغرىسىدا

ئانا يۇرتۇڭ ئامان بولسا،
رەڭگى - روينىڭ سامان بولماس.

ئاتاڭنىڭ بالىسى بولغىچە،
ئەلنىڭ بالىسى بول.

ئاناڭ ئۆلسە ئۆلسۇن،
ئاتاڭنى كۆرگەنلەر ئۆلمىسۇن.

دىلى ئوچۇقنىڭ قولى ئوچۇق،
ئەل سويگەننىڭ يولى ئوچۇق.

خەلق ئېيتماس، ئېيتسا خاتا ئېيتماس.

خەلقنى ئالدايمەن دېگەننىڭ ــ ئۆزەڭنى ئالدىغىنىڭ.

كىشىنىڭ يۇرتىدا سۇلتان بولغىچە،
ئۆز يۇرتۇڭدا ئۇلتانىڭ بول.

ئۇگۇت
Ugut.cn

سەن تاش سانىساڭ،
خەلق قۇم سانايدۇ.

يارىڭنى گۈل ئارىسىدىن ئىزلە،
ئەركىڭنى ئەل ئارىسىدىن.

يېرى باينىڭ ئېلى باي.

يولىدىن ئازسىمۇ، يۇرتىدىن ئازماپتۇ.

يۇرت ئىشىگى كەڭ.

يۇرت قوغدىساڭ ئۆسەرسەن،
قوغدىمىساڭ ئۆچەرسەن.

قولۇڭدىن كەلسە، ئەلدىن ئايىما.

ئەل ئامانلىقنى تىلەر، دۈشمەن يامانلىقنى.

ئەل ئامان — شەھىرىڭ ئامان.

ئەل بار يەردە ئەر بار.

ئەل باسمىغان يەردە كۆپ يۈرمە.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئەل بىلەن ئۇلۇغ ــ بەگ

ئەلگە كىرسەڭ ئېلىڭچە،
سۇغا كىرسەڭ بېلىڭچە.

ئەلگە ياققان خار ئەمەس.

ئەلگە قوشۇلساڭ ئەر بولىسەن.
ئەلدىن ئايرىلساڭ يەر بولىسەن.

ئەل ئىچى ــ ئالتۇن بوشۇك.

ئەل جېنى بىلەن، ھەشقىز ئىبر.

ئەللىك يىلدا ئەل يېڭىلىنىپتۇ،
يۈز يىلدا قازان.

ئەلنىڭ جېنى چىقسا،
گالۋاڭنىڭ كۆلگىسى كېلەر.

ئەلنىڭ قولىغى ئەللىك.

ئەل ھىممىتى دەريا.

ئۇگۇت
Ugut.cn

شۇيان.

ـت قوزغىلار.

.لدە.

ىلك ئاغىسى،
ىلك چاكىرى.

ىپىنىنى يە،
غىمىنى يە.

تۇققان ئانا،
ى ــ ئوگەي ئانا.

ۇچۇن كۆلەرسەن،
ئۇچۇن ئۆلەرسەن.

ى تاشلاپ، تالقان يەپتۇ،
تاشلاپ، ئارمان يەپتۇ.

2008.7.8

ئۇگۇت Ugut.cn

2. ئىنتىپاقلىق، ئوملۇك ۋە يەككىلىك توغرىسىدا

ئارىسالدا ئىشەكنى بۆرە يەپتۇ.

ئارپا ئىچىدە بىر بۇغداي.

ئاتىسى باشقىنى خۇدا قوشىدۇ،
ئۇيرى باشقىنى نوختا (قوشىدۇ).

ئاۋارە بولدى يەككە،
ھوسۇلىنى يىدى دەككە.

ئايرىلغاننى ئېيىق يەر،
بۆلۈنگەننى بۆرە (يەر).

ئايرىلغاننى قار باسار،
بۆلۈنگەننى بوران (باسار).

باش قەيەردە بولسا، پۇت شۇ يەردە.

ئۇگۇت
Ugut.cn

بىر ئىت قاۋىسا، ھەممە ئىت تەڭ قاۋاپتۇ.

بىرلىك بولماي، تىرىكلىك بولماس.

بىرنىڭ كاساپىتى مىڭغا.

دىلى بىرنىڭ تىلى بىر.

ئىككى قوشقارنىڭ كاللىسى بىر قازاندا قاينىماس.

ئىككى قوشقار ئۇسۇشكەندە، بورىنىڭ قوسىغى ئاچىدۇ.

ئىككى ئۆيىنىڭ قۇرغۇنلۇغى بىر ئۆيگە ئاش بولار.

ئىچ ئات تارتسا، ياىداق تارتماپتۇ،
ئايغىر تارتسا، بايتال تارتماپتۇ.

ئىش ئۆملۈكتە، كۈچ بىرلىكتە.

جانمۇ - جان ــ ئۆزىنىڭ جېنى،
كىشىنىڭ جېنى ــ ئىتنىڭ جېنى.

ئۇگۇت
Ugut.cn

كەككە باقما، كوپكە باق.

كوپىنىڭ كۆچى كوپ.

كوپىنىڭ مىلىنى ئوغرى ئالماس.

كوپچىلىكتىن توشقان قېچىپ قۇتۇلماس.

كوپتىن ياخشى ئەقىل چىقار.

كوپتىن يامانلاپ، كومۇلمەي قاپتۇ.

كوپ تۇكۇرسە كول تولار.

كوپ يىلىقا ئارىسىدا توكۇر قۇلۇن بىلىنمەس.

سىنىڭ ـ مىنىڭ دىگەن كوكۇل تارلىغى،
بىرى يات، بىرى يات دىگەن ئورۇن تارلىغى.

تىرىك بولساق بىر يەردە بىز،
ئولۇك بولساق بىر گوردە بىز.

توپ توپقا يىغىلار،
يالغۇز ئازگالغا (يىغىلار).

ئۈگۈت
Ugut.cn

توپقا قاراپ تاش ئاتما.

تەڭ يىگەن تەنگە سىڭەر،
يالغۇز يىگەن يەرگە (سىڭەر).

يالغۇز ئاتنىڭ چېڭى چىقماس،
چېڭى چىقسىمۇ دېڭى چىقماس.

يالغۇز خىش تام بولماس.

يالغۇزنىڭ سوزى ئۆتمەس.

يالغۇز ياغاچ ئۆي بولماس،
يالغۇز يىگىت بەگ بولماس.

يالغۇز يۈرۈپ يول تاپقىچە چىشىڭ توكۈلەر.

يىگىندە قاياقتا ماكسا، يىيمۇ شۇ ياقتا ماكار.

ھەركىمنىڭ دەردى ئۆزى ئۈچۈن توگىدىن يوغان.

ھەركىمنىڭ چىرغىنىڭ يورۇغى ئۆزىگە چۈشەر.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ھەركىم ئۆز ئاغرىقىنى سۆزلەيدۇ.

ھەركىم ئۆز ئۆلۈكىگە ئۆزى يىغلار.

ھەر كىشى ئۆز غېمىدە،
كور كىشى كۆز غېمىدە.

ھەر ئۆينىڭ مورىسى باشقا.

قوم يىغىلسا تاغ بولىدۇ،
ئەل يىغىلسا باغ بولىدۇ.

ئەلنى كېلىشتۈرگۈچى — چاپانغا تۆگمە تاقىغۇچى.

ئۆمەكلىك ئىتنىڭ قۇيرۇقى دىك.

ئۆزى ئۆچۈن ئۇخلىغان،
كىشى ئۈچۈن چۈش كۆرەر.

ئۆز كۆز ئۆزگە لازىم،
مىدەستان كۆزگە لازىم.

ئۆزەمنىڭ دەرمەن،
ئۆلتۈرۈپ — قويۇپ يەرمەن.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئۆزەڭنى بىل، ئۆزگىنى قوي،
(غىت قىسىپ يولۇڭغا ماڭ).

ئۆزەڭ يىمىسەڭ غىمىڭنى،
قاغا چوقار تىنىڭنى.

ئۆرۈك ئۆرۈكنى كورسە ئالا بولار.

ئۇگۇت
Ugut.cn

3. دوستلۇق ۋە دۈشمەنلىك توغرىسىدا

ئارقاڭدىكى دۈشمەن،
ئالدىڭدىكى دوست.

ئاتا دۈشمىنىنى ئوزەڭگە دوست تۇتما.

ئاتاڭ باردا دوست ئىزلە،
ئېتىڭ باردا يول (ئىزلە).

ئايىنىپ كەتكەن دوست ئەمەس.

ئايرىلغان دوست ئىگىرىڭنىڭ كەينى قېشىنى سورايدۇ.

ئاغىنەڭ ساپ بولسا،
تاشلىقتا ئات بولسا.

ئاغزىدا كۈلكە، چاخچاق،
قوينىدا پالتا، پىچاق.

ئۇگۇت
Ugut.cn

بورسىمۇ دوستىڭغا قەست قىلماس.

بورىنى قانچە باقساڭمۇ ئىككى كوزى جاڭگالدا.

بۇگۇنكى دوستلىرىڭدىن ئەتىكى دۇشمەنلىرىڭ زىرەك.

دوست ئايرىغان دوزاق تۇۋىدە.

دوست باشقا قارايدۇ،
دۇشمەن ئاياققا (قارايدۇ).

دوست بول سىرىنى بىلىپ.

دوست كەينىڭدە ماختار،
دۇشمەن ئالدىڭدا (ماختار).

دوستىڭنىڭ دوستلۇغى بېشىڭغا كۈن چۈشكەندە بىلىنەر.

دوستىڭنىڭ كوڭلى قالغىچە،
دۇشمىنىڭنىڭ بويى سۇنسۇن.

ئۇگۇت
Ugut.cn

دوست سوزىنى تاشلىما،
تاشلاپ بېشىڭنى قاشلىما.

دوستتىن يامانلىغان ئەقىلىنىڭ يوقلۇغى،
تاماقتىن يامانلىغان قوساقنىڭ توقلۇغى.

دوستنۇڭ ئامانلىق تىلەر،
دۈشمىنىڭ يامانلىق (تىلەر).

دوستۇڭ دوست بولسۇن،
ھىساۋىڭ دۈرۈس بولسۇن.

دوستۇڭغا خار بولغىچە،
دۈشمىنىڭگە ئارتىلدۇۋال.

دوستۇڭ ئۇچۇن زەھەر يۇت.

دوست يىغلىتىپ ئېيتار،
دۈشمەن كۈلدۈرۈپ (ئېيتار).

دوستقا ئىناق بول،
دۈشمەندىن يىراق (بول).

ئۇگۇت
Ugut.cn

دوستقا مۇھەببەت،
دۈشمەنگە نەپرەت.

دوستقا تاپا قىلما،
دۈشمەنگە كۈلكە (قىلما).

دۈشمىنىڭگە هال ئېيتما، كۈلگىسى كېلىدۇ،
دوستۇڭدىن سىر ئايىما، بىلگۈسى كېلىدۇ.

دۈشمىنىڭگە ئۆلۈم تىلىگىچە،
ئۆزەڭگە ئۆمۈر تىلە.

دۈشمىنىڭنىڭ كۈلگىنى —
سىرىڭنى بىلگىنى.

دۈشمىنىڭنى سەرسان قىل،
مۈشكۈلۈڭنى ئاسان قىل.

دۈشمىنىڭنى قاتتىق ئۇر،
كالتىگىڭنى ئايىما.

دۈشمەننى كۈندۈزى ئويلا، كېچىسى پايلا.

ئۇگۇت
Ugut.cn

دۈشمەننى شېكەر بىلەن ئۆلتۈر.

دۈشمەن سىرىڭنى ئوغرىلايدۇ،
دوست خاتايىڭنى ئوغرىلايدۇ.

ئېشەككە باش بولساڭمۇ،
دۈشمىنىڭگە تاش بول.

ئىلىپىتىڭ قاغا بولسا، يېيىشىڭ پوق.

ئىلپەت تاپ — قۇدرەت تاپ.

جان دوستۇڭ جېنىدىن كېچەر،
مال دوستۇڭ مېلىدىن كەچمەس.

مېلىڭ مىڭغا يەتكىچە،
ئوڭگەك مىڭغا يەتسۇن.

مەيدە ئاغرىتقان ئاش ئەمەس،
كۆڭۈل ئاغرىتقان دوست ئەمەس.

ئورنى كىم كولىسا، ئۆزى چۈشەر.

ئۇگۇت Ugut.cn

پادا باقماندا دوست ئىدۇق،
ياغاق چاقماندا ئايرىلدۇق.

پۇل بار چاغدا مىڭى دوست،
پۇل تۈگىگەندە قېنى دوست.

چاپانىڭ يېڭىسى ياخشى،
دوستنىڭ كونىسى (ياخشى).

چۈشكە نىمە كىرمەيدۇ،
دۈشمەن نىمە دىمەيدۇ.

تېگى دۈشمەن دوست ئەمەس،
ئۆپكە، قېرىن گوش ئەمەس.

ياخشى كورگەن دوستۇڭغا
ياخشى كورگەن نەرسەڭنى بەر.

يامان ئات ئىگىسىنى يەرگە ئاتار،
يامان دوست دوستىنى دۈشمەنگە ساتار.

ياۋ ياقىدىن ئالسا، ئىت ئېتەكتىن ئالار.

يېغى ياندىن قوپار، دۈشمەن تاپاندىن.

ئۇگۇت
Ugut.cn

يۈز دوستتىن بىر دۈشمەن يامان.

ھىساپلىق دوست ئايرىلماس.

قوشماق تەس، ئايرىماق ئاسان.

قولۇڭ ياغلانسا، دوستۇڭغا سۇۋا.

قورۇت ياغاچنى ئىچىدىن يەر.

قەست قىلغاننى پەس قىل.

ئەيىپسىز دوستنى ئىزلىگەن دوستسىز قالار.

2008.7.8

ئۇگــۇت
Ugut.cn

4. باتۇرلۇق، مەرتلىك ۋە قورقۇنچاقلىق تۇغرىسىدا

باتۇر دۈشمەنسىز بولماس.

باتۇر جەڭدە، ھورۇن كاڭدا.

باتۇرنى مەيداندا سىنا،
سوزمەننى دەۋادا (سىنا).

باتۇر چۈشىدە دۈشمەن كۆرەر.

باتۇرغا بىلەك كېرەك،
يالغانغا يۈرەك (كېرەك).

باتۇرغا ئوق كار قىلماس.

بورىدىن قورققان قوي باقماس.

ئېسىلسالڭ نارغا ئېسىل،
يىقىلساڭ نادىن يىقىل.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئىت گادايدىن قورقىدۇ،
گاداي ئىتتىن (قورقىدۇ).

ئىتتىن قورققان گاداي ئەمەس.

جانغا جان كەلگەندە باتۇر.

جىنىمنى ئويلىسام ئۇيقۇم قاچىدۇ.

جىننىڭ گېپى چىقسا، جىنى چىقىپتۇ.

كەچ قالغان قاراڭغۇدىن قورقماپتۇ،
ئەرگە تەككەن دەرەڭگىدىن قورقماپتۇ.

كوپ ئاتقان بىلەن مەرگەن بولماس،
كوپ سوزلىگەن بىلەن چىچەن (بولماس).

كوز قورقاق، قول باتۇر.

كۈچ ئاتىسىنى ئايىماس.

لەۋزىدە تۇرمىغان يىگىت ئەمەس.

ئۇگۇت
Ugut.cn

مەرت بولساڭ مەيدانغا چىق.

مەرتنى مەيداندا سىنا.

مەرت سوزدىن قايتماس،
يولۋاس ئىزدىن (قايتماس).

مەرت يىقىلسا مەيداندا قالىدۇ.

نامەرتكە سوزساڭ بوينۇڭنى،
پۇچەك ياڭاققا تولدۇرىدۇ قوينۇڭنى.

ئىمىدىن قورقساڭ، شۇندىغا بولۇقسەن.

ئۇتنىڭ تىشىدا كويگىچە، ئىچىدە كوي.

پالۋان دەرت يەيدۇ،
بالىلىرى گوش (يەيدۇ).

پەمسىز باتۇرلۇق — قورۇلى يوق مىلتىق.

چاپىنى بارغا مۇشت ئاتاي،
جۇۋىسى بارغا تو كەتسۇن.

رودۇپاي كالتەكتىن قورقىدۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

سادىن لاچىن تۇغۇلۇپتۇ.

سۇغا يىقىلغان يامغۇردىن قورقماس.

توخۇنى ئۆلتۈرمىگىچە، يولۋاسنى قورقۇتقىلى بولماس.

توشقاندەك يۈز يىل ياشىغىچە،
يولۋاستەك بىر يىل ياشا.

تۈگمەندە تۇغۇلغان چاشقان گۈلدۈرمامىدىن قورقماس.

ئۆرچۈكۈندىن قورققان تومۇرچى ئەمەس.

شەگىنىگىدىن قورقمايمەن،
قوناقلىقتىن چىقمايمەن.

يالاڭئاياق سۇدىن قورقماس.

يىتىپ ئۆلگىچە، ئېتىپ ئۆل.

يىغىدىن يار بويى قاچ.

يىغىلمىق كۈندە يات ياخشى.

ئۇگـۇت
Ugut.cn

ئىلاندىن قورقۇپ كەتكەن ئاغامچىدىنمۇ قورقىدۇ.

يىقىلغاننى يەر كوتىرەر.

يىقىلغان چېلىشقا تويماپتۇ.

يولۋاس بالىسىنى تۇتمەن دىسەڭ،
يولۋاس ئۇۋىسىغا كىر.

يولۋاسنى يەڭگەن باتۇر ئەمەس،
ئاچچىقنى يەڭگەن باتۇر.

يولۋاسقا يولۇقما،
يولۇقساڭمۇ ھولۇقما.

يۈز قاغىغا بىر شۇڭقار كۇپايە.

قاچقانمۇ خۇدا دەيدۇ، قوغلىغانمۇ.

قاچقۇنغا شەپقەت يوق،
ئازغۇنغا ھورمەت (يوق).

قىچىسپ كەتكەن چىچىسپ كەتتى.

قورقۇنچاقنىڭ تومىغى بولغىچە،
باتۇرنىڭ چومىغى بىرل.

ئۇگۇت
Ugut.cn

قورقۇنچاقتا نومۇس يوق.

قورقۇنچاق ھەسەتخور بولار،
نامەرت قەسەمخور (بولار).

قورقۇنچاق ئۆلمەي تۇرۇپ مىڭ قېتىم ئۆلەر.

قورققان ئاۋال مۇشت تەگلەر.

قورققان مۈشۈككە چاشقاننىڭ ئۆۋىسى ساراي بوپتۇ.

قورققاننى ئەجەل قوغلار.

قورققان يەردە جىن بار.

قورققانغا قوش كۆرۈنەر،
كۆلەڭگىسى بەش كۆرۈنەر.

قۇشقاچتىن قورققان بۇغداي تېرىماس.

ئەندىشىنىڭ ئېتى قورقاق.

ئۆزىنىڭ سايىسىدىن ئۆزى ئۆركۈپتۇ.

ئۆزى قىلغان ئەر ئۆزى يىغلىماس.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

5. ئىلىم ـ پەن، ھۈنەر ۋە نادانلىق توغرىسىدا

ئادەم بالىسىنىڭ باھاسى ئىلىم بىلەن.

ئادەمنىڭ تېشىغا قارىماي، ئىچىگە قارا.

ئالىم بولساڭ ئالەم سېنىڭكى.

ئاۋالقى قۇلاقتىن كېيىنكى مۈڭگۈز ئۆزۈپتۇ.

بىلگىنىڭنى ئەلدىن ئايىما،
بىلمىگەننى بىلىمەن دەپ كايىما.

بىلگەن بىلگىنىنى ئىشلەر،
بىلمىگەن بارمىغىنى چىشلەر.

بىلگەن بىلمىگە ئىشىنەر،
بىلمىگەن تىمسىگە (ئىشىنەر)؟

بىلگەندىن ئۆگەن،
بىلمىگەنگە ئۆگەت.

ئۇگۇت
Ugut.cn

بىلگەنگە ئون ئىككى،
بىلمىگەنگە ئوتتۇز ئىككى.

بىلىكى چوڭ بىرنى يىقەر،
بىلىمى چوڭ مىڭنى (يىقەر).

بىلىم — ئەقىلنىڭ چىرىغى،
يوقتۇر يولنىڭ يىرىغى.

بىلىملىك ئاسمانغا چىقىپتۇ،
بىلىمسىز ساماندا يېتىپتۇ.

بىلىملىك كىشى ئوزار،
بىلىمسىز كىشى توزار.

بىلىملىكنىڭ باھاسى يوق،
بىلىمسىزنىڭ ساپاسى (يوق).

بىلىمسىز ئادەم — مېۋىسىز دەرەخ.

بىلىمسىزگە ئىش يوق،
ئىشسىزغا ئاش (يوق).

بىلىمسىزگە ھال ئېيتقىچە،
ئىچىڭدە سىپسىپ كەتسۇن.

ئۆگـۈت
Ugut.cn

بىلمىگەننى قىلما، بىلگىنىڭنى پەملە.

بىلمەسلىك ئەيىپ ئەمەس، تىرىشماسلىق ئەيىپ.

ئېلىپنى تاياق دېيەلمەيدۇ،
مىمنى چوماق (دېيەلمەيدۇ).

ئىشقا قاراپ تاۋىغى،
ھۈنىرىگە قاراپ سىمكىرى.

گوھەرلىك بولۇشتىن ھۈنەرلىك بولۇش ئارتۇق.

گوھەر ياتىدۇ سايدا،
تونۇمىساڭ نىمە پايدا.

ئىلىملىك — نۇر،
ئىلىمسىز — خور.

ئىچىڭدىن كومۇر چىقسىمۇ توكۇپ كەت.

ئىش ئۇستىسىدىن قورقار.

جانلىق نادان — ئولۈك،
جانسىز ئالىم — تىرىك.

ئۇگـۇت
Ugut.cn

كوپ ئوقۇغان كوپ بىلەر.

كوپ ياشىغان نىمە بىلەر،
كوپنى كورگەن شۇ بىلەر.

مۇلىك دەرەخ ئېگىلىپ تۇرىدۇ،
كىشىلەر ئاڭا تىرەك قويىدۇ.
مىۋىسىز دەرەخ غادىيىپ تۇرىدۇ،
كىشىلەر ئۇنى پۇتاپ تۇرىدۇ.

مىۋىسىز دەرەخقە كىم باقىدۇ،
مۇلىك دەرەخقە ھەركىم قىزىل ئۇزىتىدۇ.

نادانلىق ـــ قاراڭغۇلۇقتىن يامان.

نادانغا ئېيتقان ئىسسىق سوزۇم،
ئولۇككە يىغلىغان ئىسسىق كوزۇم.

نادان قازانغا قارايدۇ، تادان ئوچاققا.

نىمىنى بىلمىسەڭ شۇنىڭدىن قورقىسەن.

ئوقۇغان ئوغۇل ئاتىسىدىن ئۇلۇغ.

رەخت پۇل ئەمەس، ھونەر پۇل.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ساختىپەز نادانلىنى تاپىدۇ، بىلىملىكتىن قاچىدۇ.

سوراپ بىلىش ئەيىپ ئەمەس.

سورىغان بىلىم ئالار،
ئۇيالغان كېيىن قالار.

توخۇ بىلگىنىنى قىچقىرار.

تومۇرچىنىڭ قولىدا تومۇر ئىمان ئېيتىدۇ.

ئۇستا باردا قولۇڭنى تارت،
موللا باردا تىلىڭنى (تارت).

ئۇستا كورمىگەن شاگىرت
ھەر مۇقامدا يورغىلار.

شاكىچىلىك تىككەن توقۇمنىڭ
ئالدى ـ كەينىنىڭ پەرقى يوق.

ھۈنىرى بار قول ئولمەس.

ھۈنىرى يوق كىشىنىڭ،
مەزىسى يوق ئىشىنىڭ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ھۈنەر كۆپكىمۇ يەتكۈزىدۇ،
كۆككىمۇ يەتكۈزىدۇ.

ھۈنەرلىك ئەر خار بولماس،
دوست — دۈشمەنگە زار بولماس.

ھۈنەر — قىلسا ئۆنەر.

قازاندا بولسا چۆمۈچكە چىقار،
بولمىسا نىمە چىقار.

قىلىچنىڭ كۈچىدىن قەلەمنىڭ كۈچى ئارتۇق.

قىرىق ھۈنەر — ھۈنەر ئەمەس،
ئەسلى ھۈنەر — چويلىچىلىق.

قۆلى گۈل ئېچىدۇ غىزا،
قولى گال تارتىدۇ ئىزا.

ئەر كىشىگە يەتمىش تۈرلۈك ھۈنەر ئاز.

ئۆزەڭدىن يۇقۇرىغا قاراپ پىكىر قىل،
ئۆزەڭدىن تۆۋەنگە قاراپ شۈكۈر قىل.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

6. ئەقىل-ئىدراك، پەم-پاراسەت ۋە ئەخمەقلىق توغرىسىدا

ئادەم بولمىساڭ ئەقلىڭ بىلەن،
ئەخمەق بولىسەن ساقىلىڭ بىلەن.

ئادەمگە ئەقىل كېرەك،
پاتقاققا شىخىل (كېرەك).

ئەخمەق بىلەن سوزلىشىپ ئولتۇرۇشقا ئەخمەقلىق كېرەك.

ئەخمەق دوستتىن ئەقىللىق دۈشمەن ياخشى.

ئەخمەق كۈندۈزى چىراق ياقىدۇ،
يېغى تۈگەپ، كېچىسى ئايغا باقىدۇ.

ئەخمەقنى ئېيىپلىماي ئىشقا سال.

ئەخمەقنىڭ ئاغزىدا ئوكاي،
پادىشانىڭ غەزىنىسىدە.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئەخمەقنىڭ دوستى تولا،
پىيازنىڭ پوستى (تولا).

ئەخمەقنىڭ جېنى ئازاپتا.

ئەخمەقنىڭ ئەقلى خۇرجۇن.

ئەخمەقنىڭ ئەقلى چۈشتىن كېيىن كېلەر.

ئەخمەقتىن ئەقىل سورىما.

ئەخمەق نامازئوقۇ دېسە، پېشانىسىنى يېرىۋالار.

ئەخمەققە توخماق.

ئەخمەق ئەلچى ئىككى تەرەپنى بۇزار.

ئالتە ئۆلچەپ بىر كەس.

ئانامنىڭ ئۆلۈشىنى بىلسەم، بىر تاۋاق كىپەككە سېتىپ يەر ئىدىم.

ئاچچىق ئالدىدا يۈرىدۇ، ئەقىل كەينىدە.

ئۇگـۇت
Ugut.cn

ئاچچىق كەلگەندە ئەقىل قاچىدۇ.

ئارىدىكى ئەخمەق — توغرىدىكى توخماق.

ئاسماندىكى غازنىڭ شورپىسىغا نان چىلاپتۇ.

ئات ئازسا، تايغا ئەگىشەر.

ئاتقا كۆچى يەتمىگەن چاكاندا ئۇرۇۋۇتار.

ئاي تولدە كېرەك،
ئەقىل كۈندە (كېرەك).

ئاقىلـغا ئىشارەت، نادانغا جۇۋالدۇرۇز.

ئاقىل ئۆزىنى ئايايدۇ.

ئاققا قارا يوق، قارىغا چارە يوق.

بارچە گۈنا ئۆزەمدە تۇرۇپ،
قاپ كوتىرىپ نەگە باراي.

بىلمىگەنگە ياخشىلىق قىلما،
تىڭشىمىغانغا سوز (قىلما).

ئۇگۇت
Ugut.cn

بىغەرەزدىن دوزاق قېچىپتۇ.

بىغەرەز پادىشادىن چوڭ.

بوي دىسەڭ توگىدە بار،
ساقال دىسەڭ ئۆشكىدە.

بويى بارنىڭ ئويى يوق.

بەل باغلىغان بىلەن ئەر ئەمەس،
باش تارىغان بىلەن خوتۇن (ئەمەس).

دادام قازناقتا يوق.

دانا كىشى ئاز سوزلەپ، كوپ ئاڭلار.

داپ داراڭلىغان يەردە يورۇپتۇ،
ئېشەك هاڭرىغان يەردە.

گالۋاڭ ئىگىزنىڭ بېشى هەممىشە زىدە.

گاچا چوچۇرە يىسە، ئىچىدە ساناپ يەر.

ئىككى تاۋۇزنى بىر قولتۇققا قىسقىلى بولماس.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئىنەككە سۈت كورسەتمە،
ئەخمەققە قىز (كورسەتمە).

ئىت ئۇستىخان يىسە كوتى بىلەن كېڭىشەر.

ئىش كورمىگەن خام بالا.

ئىشتانغا چىقارغان كوڭۈلگە تايىن.

كېرەككە تېرەك يىقىلىدۇ.

كېيىنكى پۇشمان — ئوزەڭگە دۇشمەن.

كېيىننى ئويلاپ ئىش قىل.

كىچىك بالا ئەمەسمەن
ئەمچەكنى ”مەمــمە“ دىگىلى.

كىرىشتىن ئاۋال چىقىشنى ئويلا.

كومسەم پىشارمۇ،
ياپسام پىشارمۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

كوز دىگەن كاما نىمە،
كورمىسە بىكار نىمە.

كوز كىچىك بولسىمۇ، كورىدىغىنى چوڭ.

كوز كورىدۇ، ئەقىل تونۇيدۇ.

نەپسىگە ئەگەشكەن ئەخمەق،
پالاكەت تېگىدە ياتماق.

نەپسىنىڭ تىزگىنى ئەقىلىنىڭ قولىدا.

ئوتتۇن ئۇششىغى بىلەن كويەر.

ئويلىماي ئىش قىلساڭ،
سانىماي تاياق يەيسەن.

ئويلىماي قىلغان ئىشىڭدا،
كۆڭلىدە غوغا بېشىڭدا.

پۇل تاپقىچە، ئەقىل تاپ.

پۇلۇڭغا ئىشەنگىچە، ئەقلىڭگە ئىشەن.

ئۈگـۈت
Ugut.cn

پۈتۈڭنىڭ توغرىلىغىغا قارىما،
يولۇڭنىڭ توغرىلىغىغا قارا.

پۇشايمان پايدا بەرمەس.

پەمسىزنىڭ پاراستى يوق،
غەمسىزنىڭ پاراغىتى يوق.

پەشنى كېسىپ، يەڭنى ياماپتۇ.

چاپان كويسمۇ كويسۇن، قازان قاينىسۇن.

چاپىغىنى ئالسمەن دەپ، كوزىنى قارغـۇ قىلىپتۇ.

چىچەننىڭ تىلى،
چەبدەسنىڭ قولى.

چىچەن بىلگىنىدىن يىلىق.

چىراي كورۇپ هال سورا.

چىراقپايدا چاي ئىچكەن "چىچەن"نى كورۇك.

چىراق پەلىگەن خىزمەت ئەمەس،
ئوچۇرمىگىچە هىساپ ئەمەس.

ئۇگۇت
Ugut.cn

چوڭنىڭ ئەقلىمۇ چوڭ.

چەرچەندە ئېشەك ئۆلۈپتۇ دىسە،
ئۆپكىسىنى مەن قويغان، دەپتۇ.

چۈشمەك ئاسان، چىقماق تەس.

سۇ يوق يەردە تەيەممۇم.

سۇغا بېرىپ، چىلەكنى ئۇنتۇپتۇ.

توخۇنى كولچەككە ھەيدەپتۇ،
ئۆدەكنى قوندافقا (ھەيدەپتۇ).

تەدبىرلىك قانداق بولسا،
تەقدىرلىك شۇنداق بولار.

تۆگىدەك بويۇم بولغىچە،
تۆگمىدەك ئەقلىم بولسىچۇ.

تۆگىنىڭ ئەقلى بولسا، ياتتاق يىمەس.

تۆگە بىلەن ياتتاقتا چوككىلى بولماس.

تۆگە مىنىپ، تۆگە ئىزلەپتۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

تۆگمىنى كورۇپ، توگىنى كورمەپتۇ.

يولۋاس ياتقىنىدىن مەلۇم.

زىرەك بالا تېپىپ سوزلەيدۇ،
كالۋا بالا كوپۇپ (سوزلەيدۇ).

زىرەك كىشى خوشامەتنى دوست تۇتماس.

غەرەزدىن غەرەز تۇغۇلار،
تاز باشتىن مەرەز (تۇغۇلار).

هاماقەتنى هارماك دىمە،
هارغاندا ئۆزى توختايدۇ.

هارماك دىسە، خامان باقتىم دەپتۇ.

هەر بىر ئىشنىڭ يولى بار،
هەممە تامنىڭ هۇلى بار.

هەركىم ئۆزىنى چاغلاپ،
ئىش قىلىدۇ بىلىنى باغلاپ.

هەر ئىشقا پەم كېرەك،
ئوتنۇككە چەم (كېرەك).

ئۈگۈت
Ugut.cn

قالاشنى بىلسەڭ قارمۇ كۆيىدۇ.

قاچىنىڭ تېگىدە قاچا بار،
ساقىنىڭ زىرەك گاچا بار.

قازى بىلەن قالامسەن،
مۇپتى بىلەن كېتەمسەن؟

قۇش قانىتى بىلەن ئۇچىدۇ، پۇتى بىلەن قونىدۇ.

ئەتىگەندە كېلىپ ئىشىككە قارىغىچە،
كەچتە كېلىپ ئورۇنغا قارا.

ئەيىۋىنى يوشۇرغان ئەخمەق.

ئەقىلدىن ئارتۇق بايلىق يوق.

ئەقىل كورمىسە، كۆز دېگەن تامنىڭ تۆشۈگى.

ئەقىللىق دىسە بولىدۇ ئېيتمىسا بىلگەننى،
سېخى دىسە بولىدۇ سورىمىسا بەرگەننى.

ئەقىللىق ئېتىنى ماختايدۇ،
ئەخمەق خوتۇنىنى.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئەقىللىق خوتۇنىنىڭ سادىغىسى بول.

ئەقىللىقنىڭ ئېتى هارماس، تونى توزىماس.

ئەقىللىق ئۆزىنى ئەيىپلەر،
نادان دوستىنى.

ئەقىلسىز باشنىڭ دەردىنى پۇت تارتىدۇ.

ئەقىلسىز باش پۇتقا ئارام بەرمەس.

ئەقىلسىز بىلەن پولو يېگىچە،
ئەقىللىق بىلەن تاش توشۇ.

ئەقىلسىزنىڭ ئېيى يوق،
تىڭشىغىدەك گېپى يوق.

ئەقىلسىزنىڭ پەمى يوق،
ئوتۇگىنىڭ چەمى يوق.

ئەقىل توزىماس، بىلىم خورىماس.

ئەقىل ياشتا ئەمەس، باشتا.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئولۇپ ئوسكەن مال ياخشى،
بىلىپ ئوسكەن جان ياخشى.

ئۆزىنى بىلگەن خار ئەمەس.

ئۆزىنىڭ پۇتىغا ئۆزى پالتا چېپىپتۇ.

ئۆزىنىڭ سايىسىغا ئۆزى مۇشت ئېتىپتۇ.

ئۆزىنى سورىغان شەھەرگە سۇلتان،
ئۆزىنى سورىمىغان ئوتۇككە ئۇلتاك.

ئۆزىنى سورىغان يۇرت سوراپتۇ.

ئۆزىنى سورىغان قازى ئالدىغا بارماس.

ئۆزەمدىن ئۆتكەن،
قولۇمدىن كەتكەن.

ئۆزەمنىڭ راست دىگەن كوپىنى كورمەس.

ئۆزەم تاپقان بالاغا،
نەگە باراي داۋاغا.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

7. ئىش ـ ئەمگەك ۋە ھورۇنلۇق توغرىسىدا

ئادەم قولى ــ گۈل.

ئادەم قولى چۆلنى بوستان قىلار.

ئالتۇن ئوتتا، ئادەم مېھنەتتە بىلىنەر.

ئالتە ئايدا بىر تون تىكتىم،
ئەملىدىممۇ، يەملىدىممۇ(؟)
ئارىدا قونۇپ سۇ ئەكەلدىم،
يۈگۈردۈممۇ، ئۇچتۇممۇ(؟)

ئارپا تاپساڭ ئاتقا بەر،
سامان يىسۇن كاللار.
پۇلنى تاپساڭ ئۆزەڭ يە،
ئىشلەپ يىسۇن باللار.

ئات ـ ھارۋاڭ كەتسىمۇ كەتسۇن، غاڭزاڭنى چالا قاقما.

ئاۋال ئىشلە، ئاندىن ئوينا.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئاش كەلسە يېگىن،
ئىش كەلسە قىلغىن.

ئاشنى باداڭدىن سورا، ئىشنى كاداڭدىن.

ئاشنى كورسە ئىچىدىك تاز،
ئىشنى كورسە قېچىدىك تاز.

ئاشنى كورۈپ، ئىشنى ئۇنتۇما.

ئاش تەڭ، نان تەڭ،
سول نىمىشقا كەڭ؟

بىكار بولساڭ كىپەك تاسقاپ يە.

بىكاردىن خودا بىزار.

بىكارنىڭ چولىسى يوق،
قىلغىلى ئىشى (يوق).

بىكار تۇرغىچە، بىكارغا ئىشلە.

بىر بىكار ئونىنى بىكار قىلىپتۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

بىرنى بىر كىم بىرەر،
كوپنى ئەمگەك (بىرەر).

بولۇمسىزنى بولدۇرالمىدىم،
خۇرجۇن ـ قاچىسىنى تولدۇرالمىدىم.

بوي ئىشلىمەس، قول ئىشلەر.

بۇ خېنىمنىڭ ئۇزلۇغى،
ئاپتاپتا قاپتۇ تۇزلۇغى.

بەرسەڭ يەيمەن، ئۇرساڭ ئۆلىمەن.

بۆگۈنكى ئىشنى ئەتىگە قويما.

دادام مازارغا شەيخ،
مەن تەييارغا (شەيخ).

ئېرىنچەكنىڭ ئەتىسى تۈگىمەس.

ئېرىنسەڭ ئىشىڭنى كىم قىلار،
ئۆيالساڭ سۆزۈڭنى (كىم قىلار).

ئېشەك كۆل تاپسا ئېغنار.

ئۇگۇت
Ugut.cn

گەپدان بولغىچە، ئىشچان بول.

گەپ دىسە، بەش ئېشەككە يۈك،
ئىش دىسە خەپ شۈك.

گەپ دىسەڭ قاپ ـ قاپ،
ئىش دىسەڭ، سامانلىقتىن تاپ.

گەپ يەردە ئەمەس، ئەردە.

خۇمداندا خىش تولا،
قىلاي دىسەم ئىش تولا.

ئىت مۇشۇكنى بۇيرۇسا،
مۇشۇك قۇيرۇغىنى بۇيرۇپتۇ.

ئىش ئاشقا تارتىدۇ،
هورۇنلۇق باشقا (تارتىدۇ).

ئىش بار يەردە ئاش بار.

ئىش ئىگىسى بىلەن،
قۇش مىگىسى بىلەن.

ئىشى تېزنىڭ ئېشى تېز.

ئۇگۇت Ugut.cn

ئىش ئىشتەينى ئاچىدۇ.

ئىشى يوق ئىت سۇغىرار.

ئىشى يوقنىڭ ئېشى يوق.

ئىشلىگەننىڭ يۈزى يورۇق،
ئىشلىمىگەننىڭ يۈزى چورۇق.

ئىشلىگەن چىلىق - چىلىق،
ئىشلىمىگەن قۇرغاقچىلىق.

ئىشلىسەڭ ئالىسەن قاپلاپ ئاش،
ئىشلىمىسەڭ قالىسەن چايناپ تاش.

ئىشلىسەڭ چىشلەيسەن.

ئىشلىقنىڭ ئىشى پۈتەر،
ئىشسىزنىڭ كۈنى ئۆتەر.

ئىشلەپ يىگەن لەززەتلىك،
تىلەپ يىگەن مىننەتلىك.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئەشنىڭ ئاسىنى يوق،
قىلالىساڭ قىيىنى يوق.

ئىشچان دوستۇڭ — جان دوستۇڭ.

ئىش تولا، كومۇر ئاز.

ئىش ۋاقتىدا ھەييار،
ئاش ۋاقتىدا تەييار.

ئىش قورالىڭ ساز بولسا،
مۇشەققىتىڭ ئاز بولار.

جاپا چەكمىگىچە ھالاۋەت يوق.

كىم بىكار — سەن بىكار،
ھويلىدىكى ئىت بىكار.

كىشىگە ئىشەنگىچە، بىلەكىڭنىڭ كۈچىگە ئىشەن.

كىشىنىڭ ئاغزىغا قارىغان ئاچ قالار.

كىشىنىڭ جۇۋىسىدا تەرلەپتۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

كىشىنىڭ تاھارىتىدە ناماز ئوتەپتۇ.

كىشى قولىدا قۇش تويماس.

كوكتىن ئىزلىگەننى يەردىن تاپتى.

كوز كورەر، قول ئىشلەر.

مېڭىشقا ئېرىنسەڭ، كېيىن يۇگۇرەيسەن.

مېھنەتنىڭ تېگى راھەت.

مېھنەتتىن قاچما، مىننەتتىن قاچ.

مەدداھ گەپ سېتىشتىن ئۇيالماس،
هورۇن پىت بېقىشتىن (ئۇيالماس).

مەن ئالدىرايمەن كەتكىلى،
ئېشىگىم ئالدىرايدۇ ياتقىلى.

مۇكچەيگەننىڭ بېلىنى كەتمەن تۇزەيدۇ.

ناشۋال قاپاقتا نان بارمۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

پالتا چۇشكىچە كوتەك ئارام ئاپتۇ.

پىلانسىز ئىش ــ قېلىپسىز خىش.

سىرلىساڭ سىرلىق ئاياق،
سىرلىمىساڭ ئىتقا يالاق.

سۇسىز هايات بولماس،
ئەمگەكسىز راهەت (بولماس).

سۇ يوق دىگەن هورۇنلۇق.

سەن سالا، مەن سالا،
ئاتقا چوپنى كىم سالا.

سەن تارت ـ مەن تارت،
بوش تۇتۇپ چىڭ تارت.

سەۋەپ قىلساڭ سەۋەتتىن سۇ توختار.

سەۋەپ قىلساڭ زاۋال يوق،
قىلالمىساڭ ئامال يوق.

سەۋەپ قىل، تەلەپ قىل.

ئۇگـۇت
Ugut.cn

تاغدەك ئىشنىڭمۇ تېرىقتەك تۈگۈنى بار.

تاقىقا چىقماي دولان يوق.

تېرىساڭ ئورارسەن،
ئىزلىسەڭ تاپارسەن.

تېرىغان خامان قىلار،
تېرىمىغان ئارمان (قىلار).

تېجىمەل كېپەن تاپسا ئۆلۈۋالار.

تىلەپ ئالغان تىزغا يەتمەس.

تويغىچە يەپ، تەرلىگىچە ئىشلە.

تەر بىلەن كەلگەن تەشنالىققا داۋا.

تەر قىلغان ـ ئەتكەننى ھالاللايدۇ.

تەييار ئىشنىڭ بېشىغا
ئاسان كېلەر قىشىغا.

تۈگمەن بىر ئايلانغىچە، ئىگىسى يۈز ئايلىنار.

ئۇگۇت Ugut.cn

ئۇچاق قىچىشسا تۇگمەنگە بار.

ياماق ياماپ، يارماق① تاپ.

ياتقان ئۈكۈزگە يەم يوق.

ياز بولسا، قىش بولمىسا،
ئاش بولسا، ئىش بولمىسا.

يېتىپ يەپتىمەن، تۈگەپ قالارىنى بىلمەپتىمەن.

يوق دىسە يېتىپ يەك.

يۇمشاققا ماقىزل،
قاتتىققا ياق - ياق.

هورۇن ئىشەك يۈكنى ئېغىر كوتىرەر.

هورۇن كۈندۈزى يۇلتۇز كورۇپتۇ،
كېچىسى ئايدىڭدا پىشانىسى كويۇپتۇ.

هورۇننى ئىشقا بۇيرۇساڭ،
ئاتاڭدىن ئارتۇق ئەقىل كورسىتەر.

① يارماق — ئوتتۇرۇشتىكى توچتىن ياسالغان تەڭگە پۇل.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ھورۇننىڭ غەيرىتى ئىش تۈگىگەندە كېلەر.

ھورۇن ئولتۇرۇپ ئۇخلايدۇ، يېتىپ ئىشلەيدۇ.

ھورۇنغا ھويلىدىكى سۇ يىراق.

ھەركەتتە بەركەت،
بىكارچىلىقتىن نېرى كەت.

ھەسەلنىڭ ھەرىسى بار، گۈلنىڭ تىكىنى.

قانچىلىك ئۇخلىساڭ، شۇنچىلىك ئاچ قالىسەن.

قىلىچ قىنىدا ياتسا دات باسىدۇ.

قىرىق ئاغىچا ئاچتىن ئۆلۈپتۇ.

قىشلىقى قايان باراي،
ياز كەلسە ساراي سالاي.

قولدەك ئىشلەپ، بەگدەك يە.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئەمگەك بىلەن ئەر كۆكرەر،
يامغۇر بىلەن يەر (كۆكرەر).

ئەمگەك ئېتىزدا قالماس.

ئەمگەكنىڭ نېنى تاتلىق،
ھورۇننىڭ جېنى (تاتلىق).

ئەمگەك قىلساڭ ئانىغىڭ چىقار،
قىلمىساڭ چاتىغىڭ (چىقار).

ئەتىگە قالغان ئىشقا قار ياغار.

ئۆلۈپ يېتىپ ئۆپكە تىلەپتۇ،
چېچىپ يېتىپ كۆرپە (تىلەپتۇ).

ئۆزەڭ پىش، ئاغزىمغا چۈش.

ئۇگۇت
Ugut.cn

8. دىخانچىلىق، باغۋەنچىلىك ۋە چارۋىچىلىق توغرىسىدا

ئانارنى چولگە تىك، ئەنجۈرنى كولگە.

ئاتاڭ كوكۋېشى بولغىچە،
ئويۇڭ سۇ بېشى بولسۇن.

ئاتاڭمۇ يەر، ئاناڭمۇ يەر.

ئاۋال تام ئەت، ئاندىن باغ ئەت.

ئاق لەيلى بار يەرگە ئاش تەرمە.

بېغى بارنىڭ تېغى بار.

بېغىنى سورىماي، ئۈزۈمىنى يەڭ.

بىرنى كەسسەڭ، ئوننى تىك.

ئۇگۇت
Ugut.cn

بولىدىغان ئاشلىق كوكىدىن مەلۇم.

بۇغداي تەرسەك كۆزگە تەر،
ئارپا تەرسەك بوزغا (تەر).

دىخان بولساڭ شۇدىگەر قىل،
موللا بولساڭ تەكرار قىل.

دىخانچىلىق — چىلىق - چىلىق،
بولمىسا غېرىپچىلىق.

دوڭگە چىرىم تىكمە،
چوڭقۇرغا ئوي سالما.

ئېرىقنى ئويۇپ چاپ،
سۇنى ئويناپ تۇت.

خامان ئالماق — شەھەر ئالماق.

كوكىنى كورۇپ كوكسۇڭنى كەرمە.

مالنى باقساڭ توق بولىدۇ،
بولمىسا يوق بولىدۇ.

ئۈگۈت
Ugut.cn

مالنىڭ بېشى توخۇ.

مال سەمرىسە ياغ بولىدۇ،
يەر سەمرىسە باغ بولىدۇ.

نېمە تېرىساڭ، شۇنى ئالىسەن.

ئوغۇت يىغساڭ تاتىلاپ،
ئاشلىق ئالىسەن قاچىلاپ.

چارۋا مال — باراڭ.

سۇ كەلگىچە تۇغان سال.

سۇ — يەرنىڭ قېنى،
يەر — دېھقاننىڭ جېنى.

تامچە سۇدا تال كۆكىرەر.

تازىلىق ئەر بولمايدۇ دىمە،
ساسلىق يەر (بولمايدۇ دىمە).

تېرىدىغان يېرىڭ نەم بولسۇن،
كىرىدىغان يېرىڭ كەڭ بولسۇن.

ئۇگۇت
Ugut.cn

تەخەيلىك ئېشەك پايخانغا يارىماس.

تەكشى چاچساڭ تاختىدەك،
ئالا چاچساڭ لەخمىدەك.

ئەر توكۇپ چاچساڭ ئۇرۇق،
يەر سىنى قويماس قۇرۇق.

تەرمىسەڭ ئۈنمەيدۇ.

توگە تاپىنىدا خامان يۇمشىماس.

توگە يۈزگە يەتمەس،
يۈزگە يەتسە كوز يەتمەس.

ئۇرۇغۇڭنى يىگىچە، ئويۇڭنى يە.

شالاڭ ئاش باش كورسىتەر،
قويۇق ئاش چەش كورسىتەر.

شاپتۇلدا باغ ئەتمە،
ئوشكىدە مال (ئەتمە).

بىاخشى دىخان ئۇلاقنى باقىدۇ،

ئۈگۈت
Ugut.cn

يامان دىخان قامچىسىنى قاقىدۇ.

يېرىڭنىڭ قار بىلەن توڭلىغىنى —
ئىشىڭنى خۇدانىڭ ئوڭلىغىنى.

يېرىڭ تاش بولسىمۇ،
ئىچىڭنىڭ باش بولسۇن.

يىلتىز سۇدا بولمىسا، ئۇنۇمىدىن ئۈمىت كۈتمە.

يەر — ئالتۇن قوزۇق.

يەر ئاچچىقى — جان ئاچچىقى.

يەرنى ئالدىغان — ئوزىنى ئالدار.

يەر تويدۇرار، ئوت كويدۇرەر.

يەر تويمىغىچە، ئەل تويماس.

يەر ھەيدىسەڭ كۆز ھەيدە،
كۆز ھەيدىمىسەڭ يۈز ھەيدە.

ئۇگۇت
Ugut.cn

يەر قەدرىنى بىلمەيدۇ
يەر كورمىگەن دىخانلار،
يۇرت قەدرىنى بىلمەيدۇ
يۇرت كورمىگەن نادانلار.

ھوسۇلۇك كەم بولسا، ھاۋادىن كورمە.

ھوسۇلۇك يەتسە گۆل قىس.

قىغلىساڭ تېرىلغۇ بولار.

قىغسىز يەر — پۇلسىز ئەر.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

9. ۋاقىت، مەزگىل ۋە تەبىئەت ھادىسە-لىرى توغرىسىدا

ئالتىنچى ئايدا ئالتە چاپان كىيىپتۇ،
ئون ئىككىنچى ئايدا كالتا چاپان.

ئانام بارغىچە لەيلىقازاق توزۇپتۇ.

ئاپتاپنىڭ چىقىشىغا باق، سۇنىڭ ئېقىشىغا.

ئاي كوردى، كۈن ئالدى.

ئاينىڭ بېشىدىن قورقىچە، بەشىدىن قورق.

ئاي قوتانلىسا ئايدا ياغار،
كۈن قوتانلىسا كۈندە (ياغار).

دەم غەنىمەت، دىدار غەنىمەت.

ئېسىلىڭ باردا ئىتەك ياپ.

گايى خۇدا بىلەن رۇسۇل،
گايى دۇتار بىلەن ئۇسۇل.

كېلىنىڭنى كەلگەندە كور، بوكىنى كېيگەندە.

كەچ بولدى — يات، سەھەر بولدى — كەت.

كويدۇرسىمۇ كۇن ياخشى.

كۇنلۇك ئىش قىلساڭ سەھەردىن باشلا،
يىللىق ئىش قىلساڭ باھاردىن (باشلا).

مۇسۇلمانچىلىق ئاستا - ئاستا.

سانى تونۇرنىڭ قىزىغىدا ياق.

ئوت كويدۇرۇپ قورۇيدۇ،
شامال چىچىپ سورۇيدۇ.

چىشىڭنىڭ باردا گوش يە،
كوزۇڭنىڭ باردا شەھەر كور.

ئۇگۇت
Ugut.cn

چىشى چىققان بالىغا
چايناپ بەرگەن ئاش بولماس.

ئويدىن كېيىن ناغرا چاپتۇ.

توققۇز قىزنىڭ تولغىقى بىر كۈندە تۇتۇپتۇ.

تۆمۈرنى قىزىغىدا سوق.

ۋاقتىڭ كەتتى ـــ بەختىڭ كەتتى.

ۋاقتى ئۆتكەندە قىلىچىڭنى پوققا چاپ.

شامال تووۋەندىن كېلىدۇ، ئاپتاپ يۇقۇرىدىن.

شاقىراپ ياققان يامغۇر ياندىن ئۆتەر،
سىمىلداپ ياققان يامغۇر جاندىن (ئۆتەر).

ياخشى كەلسە هوت،
يامان كەلسە جۇت.

يامغۇردا يەپ يات،
بوراندا دۇم يات.

يازدا يېپىنچاڭنى ئېلىپ يۈر، قىشتا ئۇزۇۇغۇڭنى.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ياز دولەت، قىش مەينەت.

يازنىڭ كېلىشىنى باهار بەلگىلەيدۇ.

يازنىڭ تېزىكى قىشقا دورا.

ياغمىغان يامغۇرغا چەكمەن يېپىنما.

يېرىم كۈننىڭ يېنىشى يوق.

غاز كەلدى ــ ياز كەلدى،
غاز كەتتى ــ ياز كەتتى.

هوشۇر ئېيىدا قۇيماق يەپ،
سەپەر ئېيىدا كىكىرىپتۇ.

هوت ــ كەتمەن سىپىنى تۇت.

قاراڭغۇنىڭ كوزى يوق.

قاردا پولۇ، يامغۇردا شورپا، بوراندا ئۇيقا ياخشى.

قىشنىڭ ئاپتىۋى دۈشمەننىڭ كۈلگىنىچە بار.

قىشنىڭ گۈلى ــ ئوت.

ئۇگۇت
Ugut.cn

قىشنىڭ كوزى قارغۇ.

قىش غېمىنى يازدا يە، ياز غېمىنى قىشتا.

قوغۇن پىشسا ساپىغىدا تۇرماس.

قەدىرلىگىن ۋاقتىڭنى،
ئىشەنمىگىن ئومرۇڭگە.

قەشقەرنىڭ قىشى ئاز، سوغىقى ئەتىياز.

ئەتىكى هاراقتىن، بۇگۈنكى سوغ سۇ ياخشى.

ئەتىكى قۇيرۇقتىن بۇگۈنكى ئۆپكە ئەلا.

ئەتىيازدا توخۇ تويىماس.

ئۆلگەندىن كېيىن ”ياسىن“ ئوقۇغاننىڭ نېمە پايدىسى.

ئوتكەل ئوتسەڭ بۇرۇن ئوت،
كېيىن ئوتسەڭ يول تايغاق.

2008.7.8

10. راستچىللىق ۋە يالغانچىلىق توغرىسىدا

ئات ئايلىنىپ قوزۇقىنى تاپار، ئادەم ئايلىنىپ قوشنىسىنى تاپار.

ئات ئايلىنىپ، بول سارىڭنى تاپار.

ئاغرىقنى يوشۇرساڭ، ئۆلۈم ئاشكارا.

ئاق بولسۇن، پاك بولسۇن.

بېشىڭغا قىلىچ كەلسىمۇ توغرا سۆزلە.

بۆرۈتىنى يېكەندە ئاپتۇ.

بوكىگە جىگدە ساپتۇ.

دەللالنىڭ دەسمايىسى يالغانچىلىق.

دەريا بويىغا ئاپىرىپ، سۇغارماي ئەكىلىپتۇ.

ئېشىگىم كوۋرۇكتىن ئۆتكىچە نەزرە.

ئىتمۇ ھەپتە يالغان قاۋايدۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

كورگەن ئاڭلىغانىنى يېڭىپتۇ.

كوزۇڭ بىلەن كوردۇڭمۇ؟
قۇلاق ئاڭلىغان يالغان.

كۆڭلى ئېتەك بىلەن ياپقىلى بولماس.

لايىدىن ياسىغان خام كوزا سۇغا چۈشسە ساق چىقماس.

لولى قولدىن ئالىدۇ، ئوغرى يولدىن.

مېڭىشى ئوزگەرگەن بىلەن مىڭىسى ئوزگەرمىگەن.

مۇشۇك گوشكە بويى يەتمىسە، روزا تۇتتۇم دەر.

ئوسۇغاققا ئارپا نىنى بانا.

راستلىغى ئاز كىشىنىڭ دوستلۇغى ئاز.

راستلىق ـــ ھەقلىق.

راستنى كورسە يالغان قاچىدۇ،
يولۋاسنى كورسە تايغان قاچىدۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

رەمچىنىڭ رىمىدىن ئۆزەڭنىڭ خىيالى دۇرۇس.

سالاغا كەتكەن قىرىنددىشىم.

سوزۈڭ توغرا بولسا، ھورمىتىڭ كوپ بولار.

توغرا ئېيتقان تۇققىنىغا يارىماپتۇ.

توغرا سوزنىڭ توقمىغى بار.

توغرا سوز تاش يارار،
ئەگرى سوز باش يارار.

ئۇسۇل ئۆيىنىيالمىغان قىزغا ئۆينىڭ تارلىغى بانا.

يالغان ئېيتساڭ تۇتۇلىسەن،
راست ئېيتساڭ قۇتۇلىسەن.

يالغان گەپ چاپسان تارقىلار.

يالغانچىنى سوزىدىن بىل،
سوزىدىن بىلەلمىسەڭ، كوزىدىن بىل.

ئۇگۇت
Ugut.cn

يالغانچى نىڭ راست سۆزىمۇ يالغان.

يالغانچىنىڭ يالغىنى چىققىچە قىرغلا.

يالغانچىنىڭ قۇيرۇغى بىر تۇتام.

يالغانچىنىڭ ئۆيىگە ئوغرى كىرسىمۇ ھېچكىم ئىشەنمەس.

يالغانچى يالچىماس،
ئوغرى بېيىماس.

ياغاچ قازاندا ئاش بىر پىشار، ئىككى پىشماس.

يۈز ئاڭلىغاندىن بىر كۆرگەن ئەلا.

ھارام ھاراملا كېتەر،
ھالالنى زايا ئېتەر.

ھەسەلنىڭ قىلىنى ئىلغايدۇ،
ھوپۇپنى يۇقىدىماي يەيدۇ.

ھەقنىڭ رىسقى نەق.

ھەق سۆز ئاچچىق بولار.

ئۇگۇت
Ugut.cn

قىزىڭنى ئالغىچە قىرىڭدىن ئۆتەي،
ئالغاندىن كېيىن چېنىڭدىن ئۆتەي.

قول يەتمىگەن شاپتۇل ئاچچىق.

قورۇق چاقماقتىن ئوت چىقىرىپتۇ.

قوشنى يەم بىلەن ئالدايدۇ،
كىشىنى گەپ بىلەن (ئالدايدۇ).

قۇيرۇق كورسىتىپ، ئۆپكە سىتىپتۇ.

قەسەمخورنىڭ ئۆمرى قىسقە

ئەگرى كىشى ئازىدۇ، توغرى كىشى ئوزۇدۇ.

ئەگرىنىڭ سايىسىمۇ ئەگرى.

ئۆدەككە سۇ يۇقماس.

ئوزەم يالغانچى ئەمەس، يارىغىم يالغانچى.

ئوزەڭ ئەگرى بولساڭمۇ، گېپىڭ توز بولسۇن.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

11. كەمتەرلىك، تەكەببۇرلۇق ۋە ماختانچاقلىق توغرىسىدا

ئالتە تەڭگەم بار، ئات ئالىمەن،
يەتتە تەڭگەم بار، نار ئالىمەن.

ئات مىنىپ، ئاتامغا باقمىدىم.

ئاتتىن چۈشسە، ئۆزەڭگىدىن چۈشمەس.

ئاشنى سىڭگەندە ماختا،
خوتۇننى ئۆلگەندە.

ئاز سۈتلۈك ئىنەك كوپ مورەيدۇ.

بار ماختانسا ئېچىلىدۇ،
يوق ماختانسا چېچىلىدۇ.

بار ـ يوقنى بىلمەيدۇ،
ھەسەل تارتىدۇ كوڭلۇم.

ئۇگۇت
Ugut.cn

بىر مىسقال دۆلەتنى كۆتىرىش ئۈچۈن،
مىڭ مىسقال تەمكىنلىك كېرەك.

بۇقىنى ھوكىرەتكەن ئىككى تاشىقى.

پەرسە يىمەس، تاپسا قويماس.

دام ئۇرغىلى يات يەر ياخشى.

دىمىغى ئۈستۈن ئازگالدا ئۆلەر.

دۇمباقنىڭ ئاۋازى يوغان، ئىچى قۇرۇق،
ماختانچاقنىڭ گېپى يوغان، مېغىزى يوق.

خورىگى چوڭنىڭ تۇمشۇقى ئىلمەك.

ئېگىلگەنگە ئېگىل، بېشىڭ يەرگە يەتكىچە،
كىرىلگەنگە كېرىل، بېشىڭ كۆككە يەتكىچە.

ئېتى ئۇلۇغ، سۈپرىسى قۇرۇق.

ئىككى نان تاپسا، بىرىنى داپ چاپتۇ.

كىچىك پېيىل بولساڭ، كىچىكلەپ كەتمەيسەن.

ئۇگۇت
Ugut.cn

كەڭ ئېرىقتىن ئاتلىما،
پۈتۈم قايرىلدى دىمە.

كۆلەڭلىسگەن ھالىڭغا ھەجايىما.

ماختانچاق ــ بىكارچىغا ئوييۇنچۇق.

ماختانغانىڭ ئويىگە بارما،
كېرىلگەنىڭ تويىغا (بارما).

ماختىغان قىز مالخايغا چىقىرىپتۇ.

مۇشۇلىك دەرەخنىڭ بېشى تووەن.

موزاي قوزۇقتا چوڭلۇق قىلار.

مەنمەنلىك ــ شەيتانلىق.

مەغرۇر قوشۇن مەغلۇپ بولار.

مۇشۇكنىڭ پۇلى يوق، گوشكە ئامراق.

ئورۇق ئۇيغا يوغان مۈڭگۈز.

پىت يېتىش، مىرزا قوپۇش.

ئۈگۈت
Ugut.cn

پۈتكەن ئىشقا ئىگە تولا،
ئۈرۈشتىن كېيىن باتۇر تولا.

چوڭ بولساڭ، كىچىك بىل.

سىمىزلىك هايۋانغا ياردىشار.

سەللە يوغان، باش كىچىك،
داستىخان يوغان، نان كىچىك.

سەللە يوغان، ئىمان يوق،
دەرۋازا يوغان، بىر نان يوق.

تىلدىن كەلگەن قولدىن كەلسە، هەر كىم پادىشا بولار.

تىزلەشكەننىڭ تىزىنى پۈك،
بەللەشكەننىڭ بېلىنى (پۈك).

توكۇر ئاتقا تومۇر تاقا،
ئەسكى چاپانغا سوسەر ياقا.

يېنىدا بىر پۇلى يوق، توگىنىڭ چىشىنى ساناپتۇ.

يىگىتلىككە هەشەم كېرەك،
هاجىلىققا هەرەم (كېرەك).

ئۇگۇت
Ugut.cn

يىرتىق توشۇكتىن كۈلەر،
چۆمۈچ قازاندىن.

يورغا مىنگەن يولدا قاپتۇ.

يوتقانغا بېقىپ پۇت سۇن.

يوقالغان نەرسىنىڭ ماختىشى كەم.

يوق چاغدا يوغان گەپ.

ھالىڭغا بېقىپ ھال تارت،
خالتاڭغا بېقىپ ئۇن (تارت).

ھالغا بېقىپ زىكىر، داپقا بېقىپ سەلەم.

ھارۋىنى ئات تارتىدۇ،
كولەڭگىسىنى ئىت (تارتىدۇ).

ھەيدىگىنىڭ ئالتە ئۇشكە،
ئۇشت ـ ئۇشتۇڭ ئالەمنى ئالدى.

قازىنىڭنىڭ قايىنىشىغا باق،
بالاڭنىڭ ئويىنىشىغا (باق).

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئۆكۈز بىلەن باراۋەر بولىمەن دەپ،
پاقا يېرىلىپ كېتىپتۇ.

ئۆيۈمدە زاغرام يوق، ئېتىم ماجان بۇۋى.

ئۆزىدىن خورىكى چوڭ.

ئۆزىنى ماختىغان بىرىنچى ئەخمەق،
خوتۇنىنى ماختىغان ئىككىنچى ئەخمەق

ئۆزەمنى چاغلىماي شىلتىڭ ئېتىپتىمەن،
پالاسقا يوگىنىپ ھەپتە يېتىپتىمەن.

ئۆزەمنىڭ راست دېگەن كوپىنى كورمەيدۇ.

ئۆزەڭنى چاغلا، بېلىڭنى باغلا.

ئۆزەڭنى ئەر چاغلىساڭ، باشقىنى شىر چاغلا.

ئۈستۈن بېقىپ تۈكۈرسەڭ،
يېنىپ چۈشەر يۈزۈڭگە.

ئۇگۇت
Ugut.cn

12. ھوشيارلىق، ئېھتىياتچانلىق ۋە بىپەرۋالىق توغرىسىدا

ئارسلاندەك كۈچلۈك بولسۇن،
تايغاندەك ھوشۇق (بولسۇن).

ئاسمان بىسىۋالسا، ئاستىدا يېتىپ مانتا يەر.

بالام بېشىغا چۈشمىسۇن
تاختا بېشىدىكى چوت.

بالا ــ قازا دەرەخ بېشىدا ئەمەس، ئادەم قېشىدا.

بالا ــ قازا كورۇنۇپ كەلمەس،
پۇت ــ قولىنى ساڭگىلىتىپ.

باش كەتسە كەتسۇن، سىر كەتمىسۇن.

بىر سىرلىق بول،
سەككىز قىرلىق بول.

ئۇگۇت
Ugut.cn

بورنىنىڭ خىرىس قىلغىنىدىن،
تۇلكىنىڭ ھىجايغىنى يامان.

بورە يۇڭىنى پاخپايتىپ،
ئورۇقلۇغىنى بىلدۇرمەس.

بۇگۈن ئۇتسە، ئەتىگە خۇدا پادىشا.

دەريا تېشىپ كەتسە، ئۇدەكنىڭ نىمە ئىشى.

دۇشمەندىن ھەزەر قىلغىن،
ھورۇندىن بىزار بولغىن.

ئېشەك ئۇلسە، كوتى غىجەك چاپتۇ.

خوشال بولغاندا كوزگە پالاكەت كورۈنمەس.

ئىچ سىرىڭنى ئاتاڭغا ئېيتما.

ئىتنىڭ كوڭلى سوڭەكتە.

ئىت يېنىدا سوڭەك ياتماس،
سوڭەك ياتسا، بىكار ياتماس.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئىت يەپتۇ چورۇقنى،
ئۆزى يۇرۇپتۇ چورۇقسىز.

جىنىڭ قەستى شاپتۇلدا.

كىشىلەر ھاڭۋاقمايدۇ،
سېنىڭ ئىزىڭغا باقىدۇ.

كوزا كۆندە سۇنماس، كۆندە سۇنار.

كوزگە ئىلىمغان پۇتقا چوماق.

لايغا ئوتمىگەن پىچاق قولغا ئوتەر.

ئوت بىلەن ئويناشما.

ئويلىمىغان يەردىن تۈلكە چىقار.

ساقلىغىنا خورلۇق يوق.

سۈت ئىچىپ ئاغزى كويگەن قېتىقنىمۇ پۈلەپ
ئىچەر.

نادان تۈلكە تۇمشۇغىدىن ئىلىنار.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئاياق تەككىچە بىشىڭنى تارت.

توگىنىڭ مازار بىلەن ئىشى يوق.

ئۇ يانغا باق، بۇ يانغا باق،
ئەتىگەن تۇرۇپ خوشناڭغا باق.

شەھەردە كوز كىرەك، جاڭگالدا قۇلاق.

غەمسىزنىڭ پەرۋايى پەلەك.

هارۋا بۇرۇلۇشتىن ئاۋال غىچىرلايدۇ.

قاتتىق ياغاچنى يۇمشاق قۇرۇت يەيدۇ.

قارغۇ هاسىسىنى بىر قېتىم يوقىتار.

قاشا مەهكەم بولسا، تۈلكە كىرەلمەس.

قازا دىگەن قاش - كىرپىكنىڭ ئارىسىدا.

قېرى قۇشقاچ كىپەككە ئالدانماس.

قىيسىققا كەمستىپ قارىما، كوزۈڭگە قادىلار.

ئۇگۇت
Ugut.cn

قومۇشنى قىيا تۇتساڭ، قولۇڭنى كېسەر.

قويچى كېچىك ئىزلىگىچە، توگىچى سۈدىن ئۆتۈپ بوپتۇ.

قۇش قېرىپ تورغا چۈشمەس،
ئەر قېرىپ قولغا (چۈشمەس).

ئەگلەككە چىقىپ، ئەرگە تېگىپتۇ.

ئەگرى تاياقنىڭ ئۆچى بۇرنۇڭنى يارار.

ئەر يىقىلىپ قولغا چۈشەر،
قۇش يىقىلىپ تورغا (چۈشەر).

ئۆدەك گوشى يىسەڭ، غازنىڭ پىيىدە بىل.

ئۆتمەس پىچاق قول كېسەر.

ئۆزەڭنى مەھكەم تۇت،
خوشناڭنى ئوغرى تۇتما.

ئۇگۇت
Ugut.cn

13. ئىقتىساتچىللىق ۋە ئىسراپچىلىق توغرىسىدا

ئالتە ئۇشكىگە يەتتە تېپكە.

ئاسقىدا گوش بولسا، بىر كۈنى مېھمانغا ياراپتۇ.

ئات ئايىغان ئات مىنەر،
كىيىم ئايىغان تون كىيەر.

ئات تاپقىچە ئېشەك مىن.

ئاشنى بۇزۇپ ئۇماچ قىلدى،
نانىنى بۇزۇپ كومەچ (قىلدى).

ئاش قەدرىنى بىلمىسەڭ،
ئاچلىق بەرسۇن جازاڭنى.

ئايساڭ ئۇتىسەن،
يامىساڭ پۇتىسەن.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئاز بولسۇن، ساز بولسۇن.

ئازغا بەرىكەت قونغان.

باردا پولدۇرۇك ـ پولدۇرۇك،
يوق چاغدا قاراپ ئولتۇرۇك.

بار دەپ توكمە، يوق دەپ كويمە.

بىر تال باش ـــ بىر قوشۇق ئاش.

بولسا چىلىق ـ چىلىق،
بولمىسا قۇرۇقچىلىق.

ئىككى يارتا ـ بىر پۈتۈن.

ئىسراپچىلىق نەدە؟
پىشانىسى تەرلىمىگەن يەردە.

ئىسراپ قىلىش ـــ خاراپ قىلىش.

جىنى ئاغرىمىغانىنىڭ يىنى ئاغرىماس.

كېرەكلىك تاشنىڭ ئېغىرى يوق.

ئۇگۇت
Ugut.cn

كېرەكسىز نەرسە ئەرزان بولسىمۇ قىممەت.

كوپ بولسا كېتەر،
ئاز بولسا يېتەر.

كوپ بولسا چوپ بولار.

ئوسمايلامىنىڭ ئون كوينىگى بار،
بىر كوينەكچىلىك ۋەسلى يوق.

ئوت، سامان — ئوزۇق، تالقان.

ئوتۇن يىغدىڭ — كۇل يىغدىڭ،
ئوت — چوپ يىغدىڭ — پۇل يىغدىڭ.

ئويساڭ ئون كۇن يېتەر،
قىرساڭ قىرىق كۇن (يېتەر).

پۇرۇچتىن پوستەك پۇتەر.

سانى بار، ساپاسى يوق.

ساقلىساڭ يۇز كۇنلۇك،
ساقلىمىساڭ بىر كۇنلۇك.

سۇ قاتتىق يەردە توختايدۇ.

تاما ـ تاما كول تولار.

تاغارنى تۇۋىدە ئايغىچە، ئاغزىدا ئايا.

تۇتۇنى كوپ، يالقۇنى ئاز.

يامىساڭ يىڭى بولار،
يىڭىسىنىڭ تىگى بولار.

ياندا ھىسىپ بولسا، يىگىلى ياراپتۇ.

ياندا قويساڭ ئوتتۇز تەڭگەلىك توققۇز بولار،
يانكىدا قويساڭ توققۇز تەڭگەلىك ئوتتۇز بولار.

يىڭىنى ئايىغان كونا،
كىگىزنى ئايىغان بورا.

يەپ نىمەڭ قالدى؟
ئىككى تال ئۆزمەڭ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

14. ئۇيات-نومۇس توغرىسىدا

ئادەمنى نومۇس ئۆلتۈرەر، توشقاننى قومۇش.

ئاسمان يىراق، يەر قاتتىق،
ئۆلەي دىسەم جان تاتلىق.

ئاغرىقنى بۇس ئۆلتۈرەر، يىگىتنى نومۇس.

بىر قارنىم ئاچتىن ئۆلمەس.

دەشنام يىگىنىم — بەش نان يىگىنىم.

ئىتنىڭ چىشلىگىنى هامۇ،
ئېشەكنىڭ تەپكىنىمۇ؟

ئىزا تارتقىنىم — غىزا تارتقىنىم.

ئىزا — ئۆلۈمدىن قاتتىق.

كىشىدىن ئۇيالغىچە، ئۆزەڭدىن ئۇيال.

كىشىدىن هايا كەتسە، ئورنىغا بالا كېلەر.

ئۇگـۇت
Ugut.cn

كىشىنىڭ ئىشىنى يېسەڭ، تىلىڭ قىسقىرار.

كىشىگە قىلغان ئىزا —
خانىمدىن بىزار.

ئۇياتسىز خوتۇن — تۇزلىمىغان ئاش.

ئۇياتسىز مۈشۈككە قازناقنىڭ ئىشىگى ئوچۇق.

ئۇيات تۇرغان پەردە ئىمان تۇرار.

شەھەر ئالىمەن دەپ، شەرمەندە بولۇپتۇ.

يامان ئاتاق بىلەن يۈرگەندىن،
ياخشى ئاتاق بىلەن ئولگەن ئەۋزەل.

يۈزۈمنىڭ قېلىنلىغى — جېنىمنىڭ راھىتى.

ھاقارەتلىك تۇرمۇشتىن،
سادادقەتلىك ئولۇم ياخشى.

قېلىنلىق — يېرىم دولەت.

ئەرنىڭ سوزى ئولگىچە، ئوزى ئولسۇن.

ئەرنىڭ ئۇيالغىنى — ئولگىنى.

ئولۈشتىن قورقما، ئولەمەن بولۇپ ياشاشتىن قورق.

ئۇگۇت
Ugut.cn

15. سەۋر-تاقەت، چىدام غەيرەت ۋە ئالدىراڭغۇلۇق توغرىسىدا

ئادەمنىڭ ئادەملىگى ئاچچىغى كەلگەندە بىلىنەر.

ئالدىرىماڭ، ئاستا كېلەر،
تېپىرقىماڭ، تاڭلا كېلەر.

ئالدىرىماڭ يارەي،
سىزگە قويغان بارەي.

ئالدىرىساڭ كىشى كۈلدۈرىسەن.

ئالدىرىساڭ ماڭا باق.

ئالدىرىغاندا ئاتىسىنىڭ ئىسمىنى ئۇنتۇپتۇ.

ئالدىرىغاندا دوڭگە موكۇپتۇ.

ئالدىرىغاندا ئېرى خوتۇنىغا تازىم قىلىپتۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئالدىرىغاندا لەبەي تېپىلماس.

ئالدىرىغاندا ئاخشا ئېيتىپتۇ.

ئالدىرىغاندا قارغۇدىن يول سوراپتۇ.

ئالدىرىغاندا قولىدىكىنى قىرىق قېتىم ئىزلەپتۇ.

ئالدىرىغان ئىشقا شەيتان ئارىلىشار

ئالدىرىغان مۇرادىغا يەتمەس.

ئالدىرىغانىنىڭ ئايىغى كويۇپتۇ.

ئالدىرىغانىنىڭ ئېشىكى يېتىۋاپتۇ.

ئالدىرىغانىنىڭ ئوشۇقى تېيىپتۇ.

ئالدىرىغان يولدا قالار،
ماڭغىلىغان ئۆيگە بارار.

ئالدىرىغان قىز ئەردە يالچىماپتۇ.

ئالدىرىغان ئۆدەك ئارقىسى بىلەن چومۇلەر.

ئاچچىقنىڭ دورىسى ـــ سۇكۈت.

ئاچچىق يۇتماق ـــ تاغ يۇتماق.

ئات كەينىگە مىنگەشمە،
مىنگەشكەندىن كېيىن ئىندىمە.

ئاتنىڭ تەپكىنىگە ئات چىدايدۇ.

ئات ئورۇق، يول تايغاق،
يۈك ئېغىر، مەنزىل يىراق.

ئاۋايلىماي ئورۇۋىدىم،
ئاغرىماي ئولۇپ قالدى.

ئاغزى كويگەن پۇلەپ ئىچەر.

بارمايمەن دىگەن تۇگمەنگە يەتتە قېتىم بېرىپتىمۇ.

بىر كۈن ئالدىرىغاندىن قىرىق كۈن ئەقىل سورىما.

بىر قالغاچ كەلمەك بىلەن باھار بولماس.

بۇ ئالەم ـــ ئۇزۇن ئالەم.

ئۈگۈت
Ugut.cn

بەش قول ئېغىزغا سىغماس.

مەيدىسىنى چىقارغىچە، مۇشت تەگلەپتۇ.

ئوت بار يەردە تۈتۈن بار،
سۇ بار يەردە پىتىق (بار).

ئويۇننى چىدىغانغا چىقارغان.

ئوغۇل بالا ئوغا يەپ سىڭدۈرەر.

پىتىنىڭ ئاچچىقىدا چاپاننى ئوتقا ساپتۇ.

پىشمىغان تويغا قازان ئاسقىلى بولماس.

چىۋىن قونسا غىڭشىمىسەن،
كالتەك تەگسە جىم.

چوچىنى كۆزدە ساناڭ.

چوچۇرىنى خام ساناپتۇ.

سانىماي سەككىز دىمە.

ئۇگۇت Ugut.cn

سۇنى كۆرمەي ئۆتۈك سالما.

سەۋرى — ئەقىلنىڭ بەلگىسى.

سەۋرىنىڭ تۈۋى سېرىق ئالتۇن.

سەۋرى قىلساڭ غورىدىن ھالۋا پۈتەر.

سەۋرى قىلغان مۇرادىغا يېتەر.

سەۋزىدىن خەۋەر يوق، گۈرۈچ دەم يەپتۇ.

تامچە تاشنى تېشەر.

تېز كەتكەن تېز توختار.

توشقان تېرىسى ئۈچ كۈن چىدار.

تۇتقان يەردىن ياغاچ سۇنماس.

تەمتىلىگەن تام سىيپىلار.

تۈگمەنىنىڭ نورىدىن پۈتۈن چىقىپتۇ.

تەيىنىڭغا ھاي بەر.

ياز بار، قىش بار، ئالدىرىماڭ، ئىش بار.

ئۇگۇت
Ugut.cn

يۈگۈرگەن قالار، بۇيرۇغان ئالار.

غۇلاچقا چىداپ، غېرىچقا چىدىماپتۇ.

غەيرىتىڭ بولسا يۇلتۇز سانايسەن.

غەيرەتلىك ئەردىن تاغ قېچىپ قۇتۇلالماس.

ھە دىسە، ھۇ دەپتىمەن،
قۇرۇق دۇمباققا ئىگە بوپتىمەن.

ھەرىنىڭ چاققىنىغا چىدىغان ئادەم ھەسەل يەيدۇ.

قازاغا رىزا، بالاغا سەۋر.

قىيىن ئىش يوق ئالەمدە،
غەيرەت بولسا ئادەمدە.

قىز تەرەپتىن خەۋەر يوق،
ئوغۇل تەرەپ ناغرا چاپتۇ.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

16. ئارزۇ — ئۈمىت ۋە ئىشەنچ توغرىسىدا

ئادەمنى ئۈمىت ياشىتىدۇ، غەم قاخشىتىدۇ.

ئادەم ئۆلمەس، رىسقى تۈگىمەس.

ئالتۇن بېشىڭ ئامان بولسا،
ئالتۇن قاچىدا سۇ ئىچەرسەن.

ئارمان كوپ، دەرمان يوق.

بېشى باش بولسۇن،
پاقالچىقى تاش (بولسۇن).

بىر ئارزۇ ئۈن ئارزۇنى تۇغىدۇ.

بىر خار بولغان بىر ئېزىز بولماي قالماس.

ئېشەك دەيدىكەن: جېنىم ئامان بولسا، دەريادىن سۇ ئىچەرمەن.

ئۇگۇت
Ugut.cn

خۇدا كەچ قويسا قويار، ئاچ قويماس.

جان بولسا جاھان،
ئاش بولسا قازان.

كېتسەمەن دەپ ئوتتۇڭنى ئۆچۈرمە.

كورۇنگەن تاغ يىراق ئەمەس.

كوڭلۇڭنى بۇزما، ئۇمىدىڭنى ئۈزمە.

ئوتتۇز كۈن روزىنىڭ بىر كۈن ھېيتى بار.

چۈشلۈك ئومرۇڭ بولسا، كەچلىك ئوزۇق تاپ.

سۇ ئاققان ئېرىقتا يەنە سۇ ئاقار.

تاي ئات بولغىچە، ئەر مات بولار.

تايىنى باقسا ئات بولار،
بورىنى باقسا يات بولار.

تىرىككە ئوي تېپىلار، ئولۇككە گور.

تۇغماس خوتۇن شۇمەك يىغىپتۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

يىغلىماقنىڭ كۆلمىگى بار.

"يوق" نى "كېرەك" تاپىدۇ.

قۇلاق ئاڭلىغاننى كوز كورەر.

ئەرنى ئۈمىتكە ياراتقان،
قوينى قۇرۋانلىققا (ياراتقان).

ئولمىگەن جاندا ئۈمىت بار.

ئوچەر چىراقنىڭ يورۇغى يوق.

ئۈمىتۈلگەن ئەرگە دەريا ئوشۇغىغا كەلمەس.

ئۈمىتسىز — شەيتان.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

17. قەدىر-قىممەت ۋە ئىززەت-ئابروي توغرىسىدا

ئابروينى ئالتۇنغا ئال،
جاننى كىپەككە سات.

ئابرويۇم ئالا چاپان.

ئاخىرى مەن نىمە بولدۇم،
سېسىق كولنىڭ سۈيى بولدۇم.

ئالتۇننىڭ پوقىمۇ پاقىرايدۇ.

ئالتۇننىڭ قەدرىنى زەرگەر بىلەر.

ئالتۇن چىققان يەر قەدىرلىك.

ئاتىڭغى يوق ئەردىن ئوت-چۆپى يوق دولۇ ياخشى.

ئات ئورنىغا ئېشەك باغلىما.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئاش قەدرىنى يىگەن بىلمەس، تاپقان بىلەر.

بېشى بارنىڭ بوكى بار.

بېشىدا بارنىڭ قېشىدا بار.

ئېرىقتىكى سۇنىڭ قەدرى يوق.

پۇلنىڭ قەدرىنى ھاجى بىلەر،
قاننىڭ تەمىنى سالجا (بىلەر).

ئېتنىڭ ھارسا ئابرويۇڭ كېتەر،
قارنىڭ ئاچسا قەدرىڭ كېتەر.

ئېزى ھەسەل، تولىسى بىمەسەل.

گوھەرنى تاشقا ئۇرما.

گۈل — ئېچىلغان يېرىدە ئېزىز.

گۈلزارلىقتا ئەتىرنىڭ قەدرى بولماس.

ئېگىسى ئۆلسە، بىر كىشى يىغلاپتۇ،
ئېتى ئۆلسە، مىڭ كىشى.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئىرغايىدەك چىۋىق بار،
لاچىنىدەك يىگىت (بار).

ئىت بىلەن سايە تالىشىپتۇ،
موشۇك بىلەن تور.

ئىززىتىنى بىلمىگەن ئەدىۋىنى يەر.

ئىززەت قىلساڭ ئىززەت كورىسەن،
چاپىناپ يىسەڭ لەززەت كورىسەن.

كېيىن كەلگەن تورگە چىقىپتۇ.

كىشى كىشىنى خار كورۈپتۇ —
ئاقىۋەت ئۆزىنى خار تۇتۇپتۇ.

كىشىنىڭ هورمىتى ئۆز قولىدا.

كورمىدىڭمۇ قومۇشنى،
يەرگە چۇشىسە بورىيا.

مالدا مال بار، ئادەمدە ئادەم.

ئوق ئاتما، كوڭۇل ساتما.

ئۈگۈت
Ugut.cn

پىلنىڭ ئۆمرىگە چىشىنىڭ قىممەتلىكى سەۋەپكار.

پۇل بېرىپ يۇرت تالاش،
ئاش بېرىپ تور تالاش.

چولدە يۇرگەن دوغداق
كول قەدرىنى بىلمەيدۇ.
كولدە يۇرگەن ئودەك
چول قەدرىنى بىلمەيدۇ.

سۇنىڭ قەدرىنى قۇدۇق كولىغان بىلەر.

سۇتلۇك ئىنەك مەھەللىدىن ئاشماس.

تاش — چۇشكەن يېرىدە ئېغىر.

تىرىك بولۇپ ساندا يوق،
ئۆلۈك بولۇپ گوردە (يوق).

تىرىك ئىززەتكە تويماپتۇ،
ئۆلۈك دۇئاغا (تويماپتۇ).

تۇتسا سىپى يوق،
قىچقارسا ئېتى (يوق).

ئۇگۇت
Ugut.cn

توشۇك مونچاق يەردە ياتماس،
يەردە ياتسا توپا باسماس.

ياخشىنىڭ قەدرىنى يامان بىلمەس.

يامانىنى كورمەي، ياخشىنىڭ قەدرىگە يەتمەس.

يامغۇرنىڭ قەدرىنى تاش بىلمەس.

ياندىكى كاسپىنىڭ قەدرى يوق.

يىراقتىن قارىسام، ئەلدىن ئارتۇق،
يېقىندىن قارىسام، ھاشىم تاتۇق.

ھالۋىنى كوپ يىسە زاڭ تېتىيدۇ.

ھەسەلنى كوپ يىسە، ئەمەن تېتىيدۇ.

ھورمەت قىلساڭ، ھورمەت كورىسەن.

قارنىم ئۇچۇن يىغلىمايمەن،
قەدرىم ئۇچۇن يىغلايمەن.

قەدرىسىز ياشىغىنىڭدىن،
قەدىرلىك ئولگىنىڭ خوپ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئەلدە ئابرويۇڭ بولسا،
چولدە يۈكۈڭ قالماس.

ئەرنىڭ ئەرى بار، يەرنىڭ يېرى.

ئەتلەس — سۇغا چوكمەس.

ئولۇشىگە قاراپ كومۇش.

ئوزى تاپمىغان مالنىڭ قەدرى بولماس.

ئوزەڭنى خار قىلىپ يۈرگىچە، تاغ ئارىلاپ يۈر.

2008.7.8

ئۈگۈت
Ugut.cn

18. بەخت-تەلەي ۋە تەۋەككۈلچىلىك توغرىسىدا

ئاداشقانغا ياماشقان.

ئامەت كەلسە، ئىشىك، تۈڭلۈكتىن كىرەر.

ئامەت كەلگەندە قاپمۇ تولىدۇ، خۇرجۇنمۇ.

ئامەتنىڭ شىشىسى تۇمۇرچىنىڭ سەندىلىنى سۇندۇرار.

ئاسماندىن تاۋار ياغسا، تۇمار قېپى تەگمەپتۇ.

ئاتامنىڭ ئۆلگىنى ئاناامغا ياراشتى،
چەلپىگىنى ئىتلار تالاشتى.

ئاياق تەگدى، بالا تەگمىسۇن.

بار پۇلۇمنى ئوغرى ئالدى، قالغىنىنى رەمچى.

ئۇگۇت
Ugut.cn

بىتەلەيگە سۇ كەلسە، ئاللاكۇ①دىن يار كېتىپتۇ.

بىتەلەي تالقان يىسە، قارنىدىن بوران چىقىپتۇ.

بىزگە كەلگەندە سايىنىڭ سۈيى توختاپتۇ.

بولسا — سۇلۇق، بولمىسا — بىنەم.

— بەخت، نەگە بارىسەن؟
— دوقىماقلايغا.

بەختسىز قىز تېزەك تەرگىلى چىقسا،
كالىلار سۇغا تېزەكلەپتۇ.

دەرت كەلسە جۈپ، دۆلەت كەلسە تاق.

دۆلەت كەلسە قۇش كەپتۇ، بالا كەلمىسۇن.

ئېپى كەلسە، سېپى ئۆزىدىن چىقار.

خۇدا بەرسە، پەيغەمبەر غىلىك قىلالماپتۇ.

خۇدا كۆزدىن ئايرىسىمۇ، ھاسىسىدىن ئايرىماس.

---

① ئاللاكۇ — قەشقەرنىڭ بىر يېزىسى.

ئۇگۇت
Ugut.cn

كالا ئۆلدى، چوپى قالدى.

كەلمىگەن تەلەيدە ئاناڭنىڭ ھەققى بارمۇ؟

مىلتىقسىز يۈرگەندە كىيىك ئۇچراپتۇ.

مەن قىلارمەن ئوتتۇز،
خۇدايىم قىلار توققۇز.

ئويلىمىغان كىشى بۇيرۇمىغان ئاشتىن ئىچەر.

پەلەككە ئالدىنىپ خەمەكسىز قاپتۇ.

رەختى بارنىڭ بەختى يوق،
بەختى بارنىڭ رەختى يوق.

رەختىڭگە ئىشەنمە، بەختىڭگە ئىشەن.

سايدا تاش تېپىلماپتۇ، ئاختامىدا داڭگال.

تاللاپ - تاللاپ تازغا ئۇچراپتۇ.

تاشقا چاچ، بەختىڭدىن كور.

تەۋەككۇل دەرياسىغا سالغىن كىمەڭنى،
خاھى ئاقسۇن، خاھى چوكسۇن، غەم يىمە.

ئۇگۇت
Ugut.cn

تەۋەككۈلنىڭ بىر ناخشىسى ئارتۇق.

يا قايىنامدىن چىقسۇن، يا سايرامدىن.

يىقىلغان تام دىۋانىنى بېسىپتۇ.

ھەجەپ كەلدى تېپىلىپ،
ئىلمىگىمگە سېپىلىپ.

قازا ئىككى، ئۆلۈم بىر.

ئەر بېشىغا كۈن چۈشسە،
ئۆتۈك بىلەن سۇ كېچەر.

ئەرگە بىر نۆۋەت، يەرگە بىر نۆۋەت.

ئەتىگەن ئوكشىمىغان كەچ ئوكشىماس.

ئۆلەر ئۆكۈز ئۆلدى،
بار كېپەكنى يەپ ئۆلدى.

ئۇگۇت
Ugut.cn

19. ياشلىق ۋە قېرىلىق توغرىسىدا

ئادەمنىڭ كىچىكى بولغىچە،
ئىتنىڭ كۈچۈكى بول.

ئادەم قېرىسا كۆڭلى قېرىماس،
سوگەت قېرىسا، يىلتىزى (قېرىماس).

ئەخمەق بىلمەس ئىتنىڭ ھارغىنىنى،
كوسا بىلمەس ئۆزىنىڭ قېرىغىنىنى.

ئالدىمىزدىقا كىچىك بالا ياخشى،
خۇدا ئۇرسۇن قاقۋاشنى.

ئاتمىشقا كىرگەن ئاتىدىن ئەقىل سورىما.

بالا بولسا شوخ بولسا،
بولمىسا يوق بولسا.

بالا ــ قىلغان ئىشى چالا.

ئۇگۇت Ugut.cn

بالا قۇچاقتىكى چاغدا سۈيدۈرەر،
ئۆسكەن چاغدا كۆيدۈرەر.

بالا قۇش ئۇچۇشنى بىلەر، قونۇشنى بىلمەس.

بالىنى ئىشقا بۇيرۇپ، كەينىدىن ئۆزەڭ چاپ.

بىر پۇتى يەردە، بىر پۇتى گوردە.

بىر چوڭنىڭ گېپىگە كىر، بىر كىچىكنىڭ.

بۆرۈتتا خاپا بولسام، ساقال چىقتى.

بۇقا قېرىسا، بۆرنى قېرىماس.

بورە قېرىسا، ئىتنىڭ كۈلكىسى كېلەر.

بورە قېرىسىنى ئالدايدۇ.

بوشۇك بالىسى — بەگ بالىسى.

داۋاسىز دەرت بولماس،
ھەسرەتسىز قېرى (بولماس).

ئۇگۇت
Ugut.cn

گۈلۈك بار چاغدا گۈلۈكنى قىس،
گۈلۈك تۇزۇغاندا كوتۇكنى قىس.

خام بىلەن پىششىق تەڭ بولماس.

كالىلار سۇ ئىچسە، موزايلار مۇز يالايدۇ.

كوپ قېرىنىڭ ئىچىدە بىر بالا بولسا، دانا بولار،
كوپ بالا ئىچىدە بىر قېرى بولسا، بالا بولار.

موماي مومايىنى ئاپا دەپتۇ.

مومايىنىڭ كوزى ئوسمىدا،
گادايىنىڭ كوزى پوسمىدا.

موزاي سامانلىقنى بوشىتار،
كىچىك بالا نان ساندۇغىنى.

مەنمۇ ئىدىم سىنىڭدەك،
سەنمۇ بولارسەن مېنىڭدەك.

مەنمۇ چوڭ بولارمەن،
تامغا تىزەك ياقارمەن.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئوغۇل بالا ئوتتۇزغا كىرگەندە، بىر ئارغىماق تۇقۇغلۇق.

پاقىنىڭ كېرىلگىنى يىلانغا ئوخشىماس،
موماينىڭ ياسانغىنى جۇۋانغا ئوخشىماس.

چوڭ بېشىنى ئاچسا، كىچىك كوتىنى ئېچىپتۇ.

چوڭ توقاچ پىشقىچە، كىچىك توقاچ كويۇپتۇ.

چوڭغا چوڭچە، كىچىككە ئوڭچە.

ساقىلىنى ساتقان قېرىدىن،
ئەمگىكىنى ساتقان بالا ياخشى.

تام تۇۋىدىن، دەرەخ ئۇچىدىن، ئادەم ئىچىدىن قېرىيدۇ.

تېرىق قۇلىغىدىن مەلۇم، بالا كىچىكىدىن.

ياش كېتىمەن دەپ قورقۇتار،
قېرى ئۆلىمەن دەپ.

ياشلىقىڭدا ئىشلە،
قېرىغاندا چىشلە.

ئۇگـۇت
Ugut.cn

ياش ۋاقتىدا ياخشىلىق قىلمىغان،
قېرىغاندا قاتتىقلىق كورەر.

ياش قېرىتماس، غەم قېرىتار.

يان يەر ــ يەر ئەمەس،
كىچىك بالا ئەر ئەمەس.

هاۋانىڭ گۈلدۈرى بار، يامغۇرى يوق،
قېرىنىڭ جۇدۇنى بار، ماغدۇرى يوق.

هەر نەرسە كىچىكىدە تاتلىق.

هەي ـ هەي بالا، ماڭغان يولۇڭغا قارا.

قاپاق سۇنسا قايغۇ يوق،
قېرى ئۆلسە يىغا (يوق).

قايمۇ تەك، قاپچاقمۇ تەك.

قېرى ئات چونەك بۇزماس.

قېرى خوتۇن ياش بولدى،
چوكانلارغا تەس بولدى.

قېرى كالا شاپاققا ئامراق،
قېرى ئادەم ئاپپاققا.

قېرى كەلسە ئاشقا،
ياش كەلسە ئىشقا.

قېرىلىق بىلەن ئۆلمەس،
ياشلىق بىلەن تۇرماس.

قېرىنى قاپتا ساقلا، ئۆلۈگىنى ھەيتە.

قېرىسى بار ئۆينىڭ كىتاۋى بار.

قېرىغاندا ئات تېزىگى ئالتۇن كورۇنەر.

قېرىغاندا ئىتنىڭ تېزىنى كوردۇم.

قېرىغاندا توڭغاق بولار، دوڭغاق بولار، پاڭغاق بولار.

قېرىغاندا قېرى تارتۇق،
قىلىقلىرى ئاندىن ئارتۇق.

ئۇگۇت
Ugut.cn

قېرىغاندا قىز بولدۇم،
ئالدىرىغاندا ئۇز بولدۇم.

قېرى قۇلاق — ئۇزۇن قۇلاق.

قىز ۋاقتىم — سۇلتان ۋاقتىم،
خوتۇن ۋاقتىم — شەيتان ۋاقتىم.

قوناقلىقتا ماش بولماس،
قېرى كىشى ياش بولماس.

قۇشقاچ قېرىسا، جاڭگالچى بولار،
جۇۋان قېرىسا، يالغانچى (بولار).

ئەر قېرىسا كۆچىدىن قالار،
خوتۇن قېرىسا ئىشىدىن (قالار).

ئۆتكەن ئۆمۈر — ئاققان سۇ.

ئۆتمەيدىغان ئۆمۈر يوق،
سۇنمايدىغان تۆمۈر يوق.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

20. تازىلىق، سالامەتلىك، كىيسەللىك ۋە ئۆلۈم-يېتىم توغرىسىدا

ئاش بار يەردە ئاغرىق يوق.

ئازىلىغان ئەيي بولماس.

ئاز يەپ، ئاسان تىرىل.

ئاغرىپ ساقايغان جان ئۆلجا،
يوقىلىپ تېپىلغان مال ئۆلجا.

ئاغرىغان چىشنىڭ دورىسى ئامبۇر.

ئاغرىق كىشى كۆلكە سويمەس.

ئاق بولسىمۇ پاك بولسۇن.

بېشىڭنى سالقىن، قوسىغىڭنى توق، پۇتۇڭنى ئىسسىق تۇت.

ئۇگۇت
Ugut.cn

بىر خىل تۇرساڭ يۈز يىل ئۆمۈر كۆرىسەن.

بىر شاتىراق موزاي پادىنى بۇلغايدۇ.

داۋا كۆچەيسە، پۇلۇڭنى ئالار،
ئاغرىق كۆچەيسە جىنىڭنى (ئالار).

دۇنيادا ئىككى ئۆلۈم يوق،
بىردىن قۇتۇلغان ھىچكىم يوق.

دەرت باشقا، ئەجەل باشقا.

دەرت قورۇغى كېتەر،
ئاچ قورۇغى كەتمەس.

گالدىن ئۆتكەن غەنىمەت.

خېنىمىنىڭ قىشىنى كورۈڭ،
تاۋۇغىنىڭ تېشىنى (كورۈڭ).

ئىككىگە ئۈچنى قوشسا بەش بولىدۇ،
كولچەكنى چاپمىسا لەش بولىدۇ.

ئىشىكنى ئاچ — ئىنجىقتىن قاچ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

جان بار يەردە قازا بار.

جان راھەتنى تەن بىلەر،
تەن ساقلىقنى پەم بىلەر.

كېسەلگە قاراپ دورا،
كاڭغا قاراپ بورا.

كېسەللىك ئېغىزدىن كىرەر.

كېسەلنىڭ كېلىشى ئاسان، كېتىشى تەس.

كىمنىڭ قەيىرى ئاغرىسا، شۇ يەرنى سوزلەيدۇ.

كوزۇڭ ئاغرىسا قولۇڭنى تارت،
قوسىقىڭ ئاغرىسا نەپسىڭنى (تارت).

مىڭ ئولۇكتىن بىر تىرىك ئەلا.

ئون تۇغۇتتىن بىر چۇشۇك يامان.

ئومىنى بولۇم تۇگىتەر،
ئادەمنى ئولۇم (تۇگىتەر).

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئورۇقنىڭ كوڭلى يورۇق.

چاينىماي يىگەن كوشمەي ئولەر.

چىچەكتە چىكىلمىگەن قىزىلدا قىرىلار.

چىۋىن دىگەن مەينەت نىمە،
قونغان نەرسىنى يۇماي يىمە.

چىش ئاغرىغى ئاغرىق ئەمەس،
چىش ئاغرىغىدا ئادەم ئولمەس.

چىش باشقىچە ئاغرىيدۇ، كوز باشقىچە.

چۈش ئۇيقۇسى پادىشالىقتىن ياخشى.

سالامەت تەندە ساغلام ئەقىل.

سامساق — ئۇنى يىگەننىڭ تىنى ساق.

ساپ ھاۋا — تەنگە داۋا.

ساق يىرىمنىڭ ھالى يوق،
ئاغرىق يىرىمنىڭ تايىنى (يوق).

ئۇگۇت
Ugut.cn

تىلىڭ كويسە تۈز يالا،
ئىچىڭ كويسە مۇز (يالا).

تەنىڭ ساقلىغى — جانىڭ راھىتى.

تەنىڭ ساقلىغى — پادىشالىق.

تەن ساقلىق — تەگدىشى يوق بايلىق.

يۈزۈڭ كىر بولسا، ئەيىنەك كىر دىمە.

قان چىقتى — جان چىقتى.

قولۇڭنى يۇيۇپ قولتۇققا ئۇر.

قوساقىڭ ئاچقىنى — ئەقلىڭ قاچقىنى.

قوي ئوز ئايىغىنى پاسكىنا قىلار.

قورۇتنىڭ ئىلاجى قايناق سۇ.

قەيەر ئاغرىسا، جان شۇ يەردە.

ئەجەل كەلسە ئەقىل قاچار.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئۇلگەندە يىغلىغىچە، ئۇلمەستە سەۋەپ قىل.

ئۇلمەس ئاغرىق، چىقماس جان.

ئۇلۇككە يىغلىغان ئىسسىت كوزۇم.

— ئۇلۇك، نەگە بارسەن؟
— بارىنىڭ پۇلىنى چاچقىلى،
يوقنىڭ كوتىنى ئاچقىلى.

ئۇلۇك چىققان ئويدە ئۇچ كۇنگىچە سوز ـ چوچەك.

ئۇلۇمنىڭ كوزى يوق.

ئۇلۇمنىڭ چوڭىمۇ ئۇلۇم، كىچىكىمۇ ئۇلۇم.

ئۇلۇپ ـ ئۇلۇپ ئاز قالدى،
زادى ئىككى تاز قالدى.

2008.7.8

21. تىل ۋە گەپ-سۆز توغرىسىدا

ئادەمنىڭ يۈزىگە قارىما، سۆزىگە قارا.

ئادەمنىڭ تەمى سۆز بىلەن،
ئاشنىڭ تەمى تۇز بىلەن.

ئادەم قۇلاقتىن سەمرىيدۇ،
هايۋان تۇياقتىن.

ئاڭلىغان سۆزنىڭ ئىگىسى يوق.

ئاڭلىغان قۇلاقتا گۇنا يوق.

ئاستا سۆزلىگەن كىشىنىڭ ئامالى كۆپ.

ئاتىلارنىڭ سۆزى — ئۈزۈكنىڭ كۆزى.

ئات كىشنەشكىچە، ئادەم سۆزلەشكىچە.

ئاتقان ئوق يېنىپ كەلمەس.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئاتقان يەردە ئۇق قالىدۇ،
چىشقان يەردە پوق (قالىدۇ).

ئاۋال ئويلا، ئاندىن سوزلە.

ئاش كەلسە يە، سوز كەلسە دە.

ئايىهاي تىلىك، تىلىك تېگىدە بېزىك.

ئاز سوزلە، كوپ ئاڭلا،
ئاز يە، كوپ چاينا.

ئاغزىمدىن چىقتى، ساقىلىمغا ياماشتى.

ئاغزىمغا كەلدى دەپ دىمە،
ئالدىمغا كەلدى دەپ يىمە.

ئاغزى يۇمشاق موزاي قوش ئەمچەك ئېمەر.

باشتا سوز بولسا، ئايىغىدا گەپ يوق.

بېشىڭ نەدىن كېتەر — تىلىڭدىن.

بىكار گەپ قىلىش ئەخمەقنىڭ ئىشى.

ئۇگۇت
Ugut.cn

بىردىن ئىككى ياخشى،
قۇرۇق گەپتىن جىگدە (ياخشى).

بىر ئېغىز سوز كەم، ئىككى ئېغىز سوز ئارتۇق.

دىمىگەننى دىگۈچى چىقار،
يىمىگەننى يىگۈچى (چىقار).

دىسە، دىگىچە قويدۇم،
كېسىپ يىگىچە قويدۇم.

ئېيت ـ ئېيت دىسە، ئاتىسى ئېسىدىن چىقىپتۇ.

ئېغىز ــ ئايغاق، تىل ــ تايغاق.

ئېغىزدىن بالا تۇغۇلماس،
باشقا ھەممىسى تۇغۇلار.

ئېغىز ــ دەرۋازا، سوز ــ شامال.

ئېغىزنىڭ نوختىسى يوق،
تىلنىڭ سوڭىگى (يوق).

ئۇگــۇت
Ugut.cn

گېپى گەپكە ئوخشىماس،
ئاغزى گەپتىن بوشىماس.

گەپ بىر، قۇلاق ئىككى.

گەپدانلىقنىڭ ئۇنتۇز پۈتىغى بار.

گەپ دېگەننىڭ تۇرغۇچى بار.

گەپ گەپنىڭ كوتىنى ئاچتى.

گەپكە گەپ كەلسە، ئاتاڭدىن قايتما.

گەپنىڭ تېگىدە گەپ بار،
ساقالنىڭ تۈۋىدە خەپ بار.

گەپنىڭ ياخشىسى "خۇدايا تووۋا"،
ئاشنىڭ ياخشىسى قورۇما شورپا.

گەپنىڭ يامىنى كۇس - كۇس،
ئوسۇرۇقنىڭ يامىنى پۇس - پۇس.

گەپنى تېجىمەلدىن سورا، يولنى كارۋاندىن.

ئۇگۇت
Ugut.cn

گەپ ۋاقتىدا ياخشى، كاۋاپ زىخىدا.

گەپ يۈزدە ياخشى، ئۇسۇل تۈزدە.

گەپ قىلسا ۋالاقتەككەن دەيدۇ،
گەپ قىلمىسا مورىمەس (دەيدۇ).

كونا گەپ قۇلاققا ياقماس.

كونا ئۇستىخاننى ئىت غاجىماس.

كەنجى كېۋەزنىڭ غوزىسى يوق،
تولا گەپنىڭ مەزىسى يوق.

كوپ ئويلا، ئاز سوزلە.

كوپ سوز ئادەمنى ئەخمەق قىلار.

كوپ سوزلىگەن — كۈكۈم،
ئاز سوزلىگەن — ئالتۇن.

كوپ سوزلىگەن تۇتۇلار،
ئاز سوزلىگەن قۇتۇلار.

ئۇگۇت
Ugut.cn

كوپ سوز — چوپ سوز.

كوزدىن كوز تايسا، كوكسىدىن سوز تايىدۇ.

كوڭۇلنىڭ كىرىنى ئېيتسا كېتەر،
كىيىمنىڭ كىرىنى يۇسا (كېتەر).

كۈندۈزى گەپ قىلساڭ، ئەتراپىڭغا باق،
كېچىسى گەپ قىلساڭ، قۇلاقنى قۇلاقلاياق.

مىڭ ئېغىز كاپ ـ كاپتىن،
بىر ئېغىز چىپ ـ چاپ ياخشى.

نىمە دىسەڭ شۇنى ئاڭلايسەن.

ئوچۇق ئېغىز ئاچ ئولمەس.

ئوتتۇز چىشتىن چىققان سوز،
ئوتتۇز ئەلگە تارقاپتۇ.

ئوتقا كەلگەن خوتۇننىڭ
ئوتتۇز ئېغىز گېپى بار.

ئويلىماي سوزلىسەڭ، ئاغرىماي ئولىسەن.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئويناپ دېسىمۇ، كوڭلىدىكىنى دەر.

ئويناپ گەپ قىلساڭمۇ، ئويلاپ گەپ قىل.

پۇت يۈگرۈگى ئاشقا،
ئېغىز يۈگرۈگى باشقا.

چالا تۇغچى ئادەم ئۆلتۈرەر.

چىرايلىق يۈزدە ئەمەس، سۆزدە.

راست گەپكە جاۋاپ يوق.

ساڭا سۆز يوق، مۈشۈككە بەز (يوق).

سۇ ئانىسى — بۇلاق،
سۆز ئانىسى — قۇلاق.

سەنمۇ شۈك، مەنمۇ شۈك،
ئوتتۇرىدا قارا مۈشۈك.

سەن تاز دىگىچە، مەن تاز دەۋالاي.

سۆز بىلەن پولۇ پىشماس،
ماي بىلەن گۈرۈچ لازىم.

ئۈگۈت
Ugut.cn

سوزدىن سوز چىقار،
شوردىن تۇز (چىقار).

سوزى توغرىنىڭ قەدرى ئارتۇق بولار.

سوزلىگەن ئەخمەق بولسىمۇ،
ئاڭلىغان ئەقىللىق بولسۇن.

سوزلىيەلمىگەن ئېغىزدىن
چاپاق باسقان كوز ياخشى.

سوز قىلىشتىن ئاۋال ئاغزىڭدا چايناپ كور.

سوزنىڭ ئېزى ياخشى،
ئاشنىڭ تۇزى (ياخشى).

سوزنىڭ پىششىغى ياخشى،
ئاشنىڭ ئىسسىغى (ياخشى).

سوز قىلىپىدا ياخشى،
پىچاق غىلىپىدا (ياخشى).

سوز قىل سىغار يەرگە،
سۇ سەپ سىڭەر يەرگە.

سوز قوغلىغان كاشىلىغا يولۇقار،
يول قوغلىغان غەزنىگە (يولۇقار).

سوزۈڭ تاتلىق بولسىمۇ تەكرار سوزلىمە.

تاياق گوشتىن ئوتەر، تىل سوڭەكتىن.

تىلغا ئىختىيار بەرسەڭ،
ئەلگە ئېتىۋارسىز بولسەن.

تىلىڭنى تارت، چىشىڭ سۇنمىسۇن.

تىلىڭ قاتتىق بولسا ياغىلىۋەت،
يۇمشاق بولسا داغلىۋەت.

توغرا سوز تومۇرنى تېشەر،
يۇمشاق سوز قىلىچنى كېسەر.

تەگسەڭ تېرىق بولىدۇ، تەگمىسەڭ ئېرىق.

توشۇك ئېغىز توشۇك ئېغىزدىن قالماپتۇ.

توشۇك قۇلاق ئىمىنى ئاڭلىماس؟

ئۇگۇت
Ugut.cn

تۆكۈرگەن تۈكرۈكنى ئېغىزغا ئالغىلى بولماس.

تۈلكىنىڭ سوئالىغا
خورازنىڭ جاۋاۋى بار.

ئۈزۈن گەپ ئۈزنى ئۇرار،
ئۈزۈن چاپان پۇتنى (ئۇرار).

ۋالاقتەككۇر گەپ بەرمەس،
سۇنۇق كەپكۇر نەپ (بەرمەس).

ياخشى گەپ بوسۇغىدىن چىققىچە،
يامان گەپ يەتتە تاغدىن ھالقىپتۇ.

ياخشى گەپ — ئىسسىتقۇ،
يامان گەپ — سوۋۇتقۇ.

ياخشى سوز بىلەن ئىلان ئىنىدىن چىقار،
يامان سوز بىلەن قىلىچ قىنىدىن چىقار.

ياخشى سوز دۇشمەنگە ياراپتۇ.

ياخشى سوزگە قۇلاق سال،
يامان سوزگە ياماق سال.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ياخشى سوز — جان ئوزۇغى،
يامان سوز — جان قوزۇغى.

ياخشى سوز تاشنى يارار،
يامان سوز باشنى (يارار).

يالغان گەپنىڭ ئات ئىگىرى توقۇغلۇق.

يامىننى ئىيتماي، ياخشىلىق يوق.

يارىماس گەپنى تىلىڭدىن كورمە، دىلىڭدىن كور.

يېڭى گەپ، كونا قۇلاق.

يۇرتقا كەلگەن بوز ئەرزان،
ئىغىزغا كەلگەن سوز (ئەرزان).

يەنە دىسەم، يەنە دەيدۇ،
ئاستا دىسەم، بەكرەك.

يەرنىڭ يامىغى يوق، سوزنىڭ ئايىغى (يوق).

”هەئە“دىن ئوبدان جاۋاپ يوق،
جىگەردىن ئوبدان كاۋاپ يوق.

ئۇگۇت Ugut.cn

قاچان تىلماچ دېيەلىسۇن
ئۆزەم ئېيتقان سۆزۈمدەك.

قىزىم، ساڭا ئېيتاي، كېلىنىم، سەن ئاڭلا.

قول يارىسى كېتەر، تىل يارىسى كەتمەس.

قۇرۇق گەپ قۇلاققا ياقماس.

ئەر كۆركى — ساقال،
سۆز كۆركى — ماقال.

ئەرنىڭ سۆزى بىر بولار.

ئەرنىڭ ئۆزى ئەمەس، سۆزى.

ئۆتكۈر سۆز — ئاتقان ئوق.

ئۇگـۇت
Ugut.cn

22. تېپچىلىق-ئامانلىق ۋە خاتىرجەم-سىزلىك توغرىسىدا

ئالتۇندىن كوز يېشى توكۇلەر.

ئالتۇنلۇق ئويدىن كوڭۇلنىڭ تېپچىلىغى ياخشى.

ئاز ئېشىم — غوغىسىز بېشىم.

ئاغرىماس بېشىمغا ئالتە تاياق.

باشتىن قۇلاق سادىغا.

بىر گورگە سۇ كىرسە، مىڭ گوردە ئەنسىزچىلىك.

دوغا نەدە بولسا، غوغا شۇ يەردە.

ئىشىكى يوق موللامنىڭ قۇلىغى تېچ.

گۇمان ئىمانىنى قاچۇرار.

ئۇگۇت
Ugut.cn

گور ئەنسىزلىگىدىن ئۆي ئەنسىزلىگى يامان.

جىدەلخورغا گۇۋاچى بولما.

جەڭنىڭ بىرى جەڭ، توققۇزى رەڭ.

كۈندۈزى ماڭغان ئىلاننىڭ ئۆمرى كوتا،
كېچىسى يۈرگەن ئەرنىڭ (ئۆمرى كوتا).

كۈندەشلىك ئۆيدە كۈندە جىدەل.

ئون كۈلكىنىڭ بىر يىغىسى بار.

ئويۇننىڭ ئېزى ياخشى.

ئويۇنۇڭنى قەيەردە ئوينىساڭ،
يىغاڭنى شۇ يەردە يىغلا.

سەن تېچ — خوشناڭ تېچ.

تېچ كوكۇلگە تۆزسىز ئۇماچ.

تېچلىق ئەۋزەل.

ئۇگۇت
Ugut.cn

توپىلاڭدا توغاچ ئوغرىلاپتۇ.

"تۇر-تۇر" كوپ بولسا، ئۇيقۇدا مەزە يوق.

شامالنىڭ ئالدى قۇيۇن،
جېدەلنىڭ ئالدى ئويۇن.

شانىياز ئوۋغا چىقسا، كەينىدىن غوغا چىقار.

يارا ئاغرىغىدىن كوڭۇل ئاغرىغى يامان.

يارىم چىققتى تالاغا،
مىنى قويدى بالاغا.

يۇرت بولسا، ئالۋاڭ بولمىسا،
تېچ بولسا، مالىمان بولمىسا.

قوساق ئاغرىغىڭ بولمىسا،
تاۋۇز يېيىشتىن قورقما.

ئەندىشىنىڭ ئېتى قورقاق.

ئولۇمدىن باشقىسى تاماشا.

ئوتكەن ئىشقا سالۋات.

ئۇگۇت
Ugut.cn

23. ھەمكارلىق، ئادەمگەرچىلىك ۋە نائەھلىلىك توغرىسىدا

ئاداشقانغا يول كورسەت.

ئادەم — ئادەم بىلەن،
پىستە بادام بىلەن.

ئادەم قىچقارسا بارمايمەن،
ئاش قىچقارسا قالمايمەن.

ئادەم ئەتكەنگە تازىم ئەت.

ئات كوتەرسەڭ ياخشى بىلەن كوتەر،
سۇ كوتەرسەڭ بالداق بىلەن (كوتەر).

ئاش بەرگەنگە مۇشت بىرىپتۇ.

ئاش ئوتنە، ئىش لاپقۇت.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئايدا ئوتاق بولماپتۇ، يىلدا خوشنا.

بىر كىشى ياققان ئوت يۈز كىشىنى ئىسسىتار.

بىر قاققا بىر قاق.

بولۇشساڭ جانغا بولۇش.

بۇغداي نېنىڭ بولمىسا،
بۇغداي سوزۇڭ يوقمىدى؟

بەرگىنىڭنى ئازغا سانا،
ئالغىنىڭنى كوپكە (سانا).

ئېشىنى يەپ، تاۋىقىنى چېقىپتۇ.

ئېغىز يىسە، يۈز ئۇيىلار.

ئىتتىرىپ بەرگەننى ئىت يىمەس.

ئىشى يوقنىڭ كارى يوق.

ئىشەنگەن تاغدا كىيىك ياتماپتۇ.

جاي بەرگەنگە جان بەر.

جاھاندا بار بولساڭ، يار بول.

كېپىل بولساڭ، كېپىنىڭ كويەر.

كىشى نان تەگلىسە، يىمەيمەن دىمە،
قولۇڭغا ئال، يىمىسەڭ يىمە.

كىشىنىڭ ئىشى — بوسۇغا بېشى.

كىشىنىڭ ئىشىغا تومۇزدا قول توڭۇپتۇ.

مېنىڭ ئىشىم سەن بىلەن،
سېنىڭ ئىشىڭ كىم بىلەن؟

مەسلىھەتلىك ئىش بۇزۇلماس.

نائەھلىگە قەرزدار بولما،
ناتونۇشقا ھەمرا (بولما).

ئۇماچىنىڭمۇ ئوتنىسى بار.

ئۇۋچىنىڭ قارچۇغىسى بولسا، توشقان نەزرىسى بار.

ئۇگۇت
Ugut.cn

رەھمىتى يوق ئادەمدىن،
رەھمىتى بار ئىت ياخشى.

ساڭا قاراپ مەن،
ئىشىككە قاراپ دەم.

ساق كوز يىغلىسا، سوقۇر كوزدىن ياش چىقار.

سەن ياخشى — مەن ياخشى،
تولۇر قىزىق، نان ياخشى.

سەھراغا چىقسا ئىشىكىنى تونۇمايدۇ،
شەھەرگە كىرسە دوستىنى (تونۇمايدۇ).

سوز بەرگەن يۈز بەرمەس،
يول كورسەتكەن ئوززۇق (بەرمەس).

سۈپۈرگەن يەرگە چىچىپتۇ.

ئاش ئاتقانغا ئاش ئات.

تىكەن بولۇپ پۇتقا كىرگىچە،
چىمەن بولۇپ باشقا قادال.

ئۇگۇت
Ugut.cn

تويغان يەرگە توققۇز كۈن تازىم.

تۈزۈڭنى يەپ، تۈزلۇغۇڭغا چىچار.

تۈز يالىغان ئىت قوپارغۇ ئاستىدا ئۆلەر.

تۇگە كوردۇڭمۇ؟ — يوق.

تۈگمەن تىپشى مەن بولسام،
چىقىلدۇرۇغى سەن بولدۇڭ.

— ۋاپاغا جاپاغا بارمۇ؟
— ئىزلىسە تىپىلار.

ياخشى بولسا ئۆزدىن كوردۇ،
يامان بولسا ئۆزگىدىن.

ياردەم قىلدىك — خوپ قىلدىك،
مىننەت قىلدىك — ھىچ قىلدىك.

يىقىلغانغا يولەك بول،
يىرتىلغانغا ياماق بول.

غالجىر خۇدانى بىلمەس، ئىت ھارامنى.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ھارماڭ دىسە، ھاپاش بوپتۇ،
تېچمۇ دىسە بالاغا قاپتۇ.

ھەمدەمدە بار، ھىساپتا يوق.

ھەر ئىش ئۆز يولىدا ياخشى.

قول قولنى يۇسا، قول قوپۇپ يۈزنى يۇيار.

قوينۇڭدىن توكۇلسە، قونچۇڭغا.

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم! — دىسە،
— بەش تەڭگەمنى بەر! — دەپتۇ.

ئۆلگەن بولسا ئىگىسىنى تاڭاي،
تىرىك بولسا يارىسىنى (تاڭاي).

ئۆلگەندىن ئۆپكە سوراپتۇ،
ئەسكى تامدىن قوقاق.

ئۆتنىگە لايقۇت، ئۆتۈككە ئاپقۇت.

ئۆتنە — يىرىم.

ئۆز نەپسىدىن كەچمىگىچە،
كىشىنى خۇش قىلغىلى بولماس.

ئۇگۇت
Ugut.cn

24. مىجەز، خۇلق ۋە كىشى تەبىتى توغرىسىدا

ئادەم دىگەن ھول نىمە.

ئادەم گۈلدىن نازۇك، تاشتىن قاتتىق.

ئادەمنىڭ ئالدى گۈل، كەينى تىكەن.

ئادەمنىڭ پىلتىزى يوق.

ئادەمنىڭ يۈزى ئاپتاپتىن ئىسسىق.

ئادەمنىڭ قۇيرۇغى يوق، تونۇغىلى بولماس.

ئاختامىنىڭ چالمىسى يامان،
ئادەمنىڭ لالمىسى (يامان).

ئانچىلىك ئاچچىق پىيازدىمۇ بار.

ئاغرىق قالسىمۇ، ئادەت قالماس.

ئۇگۇت
Ugut.cn

بىلى بوشنىڭ گېپى بوش.

بېشى قايغان، پۇتى تايغان.

بېشىڭغا ھەر بالا كەلسە،
ئۆزەڭنىڭ خۇي - پەيلىدىن كور.

بىر مەستىن قورقمەن، بىر مورىمەستىن.

بىر پۇل بېرىپ ئۇسۇلغا سالسا،
ئون پۇل بېرىپ توختاتقىلى بولماس.

بىشەم خوتۇن بەش كۆڭلۈك،
بىزەڭ يىلداش بىر كۆڭلۈك.

بۇقا بويىنىدا يىغار، ھابدال قويىنىدا.

بورە بالىسى تاققا قاراپ ھۇۋلار.

بورە قېرىسا، ئىتلىغى بار.

دىل ئازاردىن خۇدا بىزار.

دورامچۇقنىڭ ئاغزى پۇچۇق.

ئۇگۇت
Ugut.cn

دوستۇمنىڭ كۆڭلىنى ئاياپ، بويۇمدا قالدى.

دوزاققا ئۆگەنگەن كۆڭۈل بەھىشكە كونەلمەپتۇ.

ئېغىرلىق — رەخمانلىق،
يېنىكلىك — شەيتانلىق.

ئېغىر چامدىغىچە، يېنىك سەكرەيدۇ.

خوشناڭ قارغۇ بولسا، كوزۇڭنى قىس.

ئىگىزنىڭ ئاچچىغى كەلگىچە،
پاكارنىڭ جېنى چىقار.

ئىچى يامانىڭ كوڭلى خوش بولماس.

ئىت ئىتلىغىنى قىلمىسا كوڭلى تىنماس.

ئىت كاللىسى تەخسىدە تۇختىماس.

ئىتنى قاۋايدۇ دەپ ئاغزىنى كەسكىلى بولماس.

ئىتنىڭ ئاغزىغا سوڭەك تاشلا.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئىتنىڭ سادىدىلىغىدىن تۈلكە تورىگە چىقىۋاپتۇ.

ئىتنىڭ قارغىشى بۆرىگە يۇقماس.

ئىتنىڭ قارغىشىغا پىت ئۆلمەس.

ئىت ئۇرغۇچىغا ئامراق.

ئىت ھاۋشىپ ـ ھاۋشىپ، سەھەر ئۇخلار.

جاڭگالدا ھاڭرىغان ئېشەك شەھەردە ھاڭرىيالماس.

جىمغۇرنىڭ ھۇنىرى ئىچىدە.

كاللا دىسە، پاقالچاق دەيدۇ،
پىشۇرۇپ بېرەي دىسە، خام يەيمەن دەيدۇ.

كاۋا ھىچقاچان قوغۇن بولماس.

كىشىنىڭ تۈگمىدەك ئەيىۋى كورۇنەر،
ئوزىنىڭ توگىدەك ئەيىۋى كورۇنمەس.

كوڭۇلچەكنىڭ كوتى ئوچۇق.

ئۇگۇت
Ugut.cn

كوزى مىدىرلىغاندىن قورق.

كوز — دۇرنىڭ ئۇكىسى،
كوڭۇل — سىرنىڭ ئۇگىسى.

كۇچى يوقنىڭ ئاچچىغى يامان.

لالما بولغىچە سالما بول.

لەقەم قويۇش خىزىرنىڭ ئىشى.

مال ئىگىسىنى دورىمىسا هارام.

مىلچىنىڭ ئادەم سىز بۇزار،
قىڭغىر هارۋا يول بۇزار.

مىلچىكنى ئەزمە يېگىدۇ،
ئەزمىنى خۇدادىن بەزمە يېگىدۇ.

موللا هوشۇرنىڭ بىرى شۇ.

مەن كورمىگەن يېرىلىك بارمۇ، سىڭا يېقىملىك تارتۇق.

مۇشۇكنى هارۋىغا قاتساڭ، كاتىنىڭ ئاستىغا سورەيدۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

نوقانچىنىڭ كوزى يامان،
سۇخەنچىنىڭ سوزى (يامان).

ئوچۇق چىراي — قايناق چاي.

ئوچۇق يۈز — نېمەت ئۈستىگە نېمەت.

ئويماقسىز خوتۇن بولماس، تىغسىز ئەر.

پەيلى ياماننىڭ خۇيى يامان.

چاپسانغا بار، لايىپاسقا يوق.

چاققان جۇۋاننى بوشۇك ئاستىدا كورۇڭ.

چىدىماسنىڭ ئۇيى پايلىماسنىڭ قېشىدا.

چىشقاق بالىغا ئىت ئەگىشەر،
كۈلگەك ئاپالغا يىگىت (ئەگىشەر).

ساراڭنىڭ ئوكى يوق،
پاشىنىڭ قوكى (يوق).

سايلى يۈرگەن تاياق يەر.

ئۇگۇت
Ugut.cn

سېرىق سوگەت سايە بولار،
سېرىق ئادەم ئوغا (بولار).

سىپايە سىردىنى يوشۇرالماس،
پوچۇق بۇرنىنى (يوشۇرالماس).

سوقۇشقاق خوراز سەمرىمەس.

سۈت بىلەن كىرگەن خۇي جان بىلەن چىقار.

تاماگەرنىڭ تامىغى قۇرۇق.

تارتىنغان ئاچ قالار.

تاسما يىگەن ئىتنىڭ خۇيى ئۆلگىچە قالماس.

تېرىككەننىڭ جىنىنى ئال.

توخۇ داڭگال چوشەر، ئوشكە جاڭگال.

توپاقنى چىمداپ ئولتۇرۇپتۇ.

تەلۋىگە چوماق تۇتقۇزما.

ئۇگـۇت
Ugut.cn

تەلۋىنىڭ تېرىسى قېلىن.

تەلۋىنى قورقۇتماق — ئۆلۈكنى تىرىلدۈرمەك.

تەلۋە ئات مىنسە تەگرىنى تونۇماس.

تەلۋە تەپسە زەنجىر ئۈزەر.

تەلۋە تورنى بەرمەس.

تەرى يامانىنىڭ تەرى يامان.

توگە سىيگەنچە قۇيرۇغىنى قوم بېسىپتۇ.

توگە ئۇسۇل ئوينىسا، يەتتە تاختا زەدەكنى بۇزار.

دوشۇك يىرتىقنىڭ كۆلەر.

تۆكى قايانغا ياتسا، شۇ يانغا سىلا.

شاياقتا تېيىلىپ، ئورۇقتا زوك ئولتۇرۇپتۇ.

يامانلىغانغا يامان قوينىڭ كالللىسى.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ياماندىلغان ھابدالنىڭ خۇرجۇنىغا زىيان.

ياغاچ ئۇلاقتا گەپ ئۆتمەس.

يېڭى كوزىنىڭ سۈيى سوغاق.

يېڭى كولنىڭ سۈيى تاتلىق.

يېگەن ئىچمىز، كۆرگەن كىيمىز.

يىراقنىڭ يېقىنى بار،
ساراڭنىڭ ماقۇلى (بار).

يۇۋاش ئۆينىڭ مۈڭگۈزى ئىچىدە.

زىدى پەسنىڭ تىلى پەس.

غەمسىز كىشى بولماس،
ئەرسىز چىشى (بولماس).

ھەر بىر ساراڭ دىگەندە بىر چىشلەم گۆشى ساراڭ بولار.

ئۇگۇت
Ugut.cn

هەسەن ئاكام ئاچچىق،
مىغىزلىرى تاتلىق.

قاپىقى جۈتنى قىچقىرىدۇ،
كالپۈكى يەرنى سۈپۈرىدۇ.

قاسساپقا پۇل بېرىپ، ئاۋايىغا قاراپتۇ.

قاغا قاقىلدىمىسا، قۇزىلارنىڭ كۆزىنى چوقۇپ بولاتتى.

قىرىشقانىمنىڭ قارنى ئاچ.

قىرىق كىشى بىر ياق،
قىڭغىر كىشى بىر ياق.

قىتىغىرنىڭ ئىچى زىدە،
سىرىق يوگەك باسقان بىدە.

ئەگرى قوزۇققا دوناي توقماق.

ئەرنىڭ كۆڭلى ئۆۋردىشەم.

ئەزمە تويلانغىچە، ئاۋەنكۋاچى مەقسىدىگە يېتىپتۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئۆكۈز ئۆلگەندىمۇ كۆزىنىڭ ئالىسى كەتمەس.

ئۆلۈكنىڭ كۆزى يامان،
ئۆرۈشقاقنىڭ سۆزى (يامان).

ئۆلەرمەن ئېشەك ئۆلتۈرۈپ تېپەر.

ئۆزى سوغاقنىڭ قىلىغى سوغاق.

ئۆگەنگەن خۇي ئۆلگىچە قالماس.

ئۆگەنگەن كۆڭۈل ئۈزمە پىشقىچە.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

25. ياخشىلىق ۋە يامانلىق توغرىسىدا

ئالتۇن يەردە ياتماس،
ياخشىلىق يولدا (ياتماس).

ئاندىن قاچقان، مۇندىن قاچقان،
يامانلىق بىلەن كوزىنى ئاچقان.

بىر ياخشىلىق مىڭ بالادىن قۇتقۇزار.

بىر ياخشىلىق ئۇنتۇلماس، بىر يامانلىق.

بىر ياخشىغا بىر يامان ھەر يەردە بار،
ئىككى ياخشى بىر بولغان قەيەردە بار؟

ئىككى ياخشى ئارىسىدا قىل ئۆزۈلمەس،
تومۇر زەنجىرنى ئۈزىدۇ ئىككى بىلمەس.

پوققا چالما ئاتساڭ، ئۈزەڭگە چاچرار.

ئۇگۇت
Ugut.cn

سېسىق گۆشنى چۈشەن تاپار،
يامان ئىشنى يامان تاپار.

ياخشى ئاتنىڭ تېرىسى قېپىمش بولار، كۆن بولماس.

ياخشى ئاتقا بىر قامچا،
يامان ئاتقا يۈز قامچا.

ياخشى ئاتقا قامچا لازىم ئەمەس.

ياخشى ئاتقا قوڭغۇراق.

ياخشى ئاش ئۇستىگە كېلەر،
يامان گەپ ئۇستىگە.

ياخشى ئاز، يامان كوپ،
بۇغداي ئاز، سامان كوپ.

ياخشى بىلەن دوست بولساڭ،
ئېچىلار چىچەكلىرىڭ.
يامان بىلەن دوست بولساڭ،
يېرىلار يۈرەكلىرىڭ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ياخشى بىلەن يۈرسەڭ، يېتەسەن مۇراتقا،
يامان بىلەن يۈرسەڭ، قالىسەن ئۇيياتقا.

ياخشى بولساڭ ئىشىڭنى يەيسەن،
يامان بولساڭ بېشىڭنى يەيسەن.

ياخشى بولساڭ تويۇڭغا بارارمەن،
يامان بولساڭ ئولۇمۇڭگە.

ياخشى بولسا ئۆزەڭگە ئالا،
يامان بولسا بېشىڭغا بالا.

ياخشىدىن ئات قالىدۇ، ياماندىن دات قالىدۇ.

ياخشىدىن جاپا كەلمەس،
ياماندىن ۋاپا (كەلمەس).

ياخشىدىن يامان چىقار،
ياماندىن ياخشى (چىقار).

ياخشى گوشتىن ياخشى شورپا.

ياخشى كىلىپ هالىڭغا يېتەر،
يامان كىلىپ ئوتنۇڭنى "پۇۋ" دەر.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ياخشى كورگىننى ئېيتار، يامان يىگىننى.

ياخشىلىقنى ئۇنتۇما،
يامانلىقنى كوڭلۇڭدە تۇتما.

ياخشىلىق — يېنىپ تۇرغان چىراق.

ياخشىلىق يەردە ياتماس،
يامانلىق ئوزىدىن ئاشماس.

ياخشىلىق قالار، يامانلىق تۈگەر.

ياخشىلىققا ياخشىلىق — ھەر كىشىنىڭ ئىشىدۇر،
يامانلىققا ياخشىلىق — ئەر كىشىنىڭ ئىشىدۇر.

ياخشىنى ماختىساڭ يارىشىدۇ،
ياماننى ماختىساڭ ئادىشىدۇ.

ياخشىنىڭ خۇلقى ئارتۇق،
ياماننىڭ ياقىسى يىرتىق.

ياخشىنىڭ سوزى، ياماننىڭ كوزى.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ياخشىنىڭ شاراپىتى،
يامانىنىڭ كاساپىتى.

ياخشىنىڭ ياخشىلىغىنى چىقار، كۆككە يەتسۇن،
يامانىنىڭ يامانلىغىنى چىقار، تۇزۇپ كەتسۇن.

ياخشىنىڭ ياخشىلىغى تېگەر ھەر يەردە،
يامانىنىڭ يامانلىغى تېگەر تار يەردە.

ياخشىنىڭ قولتۇغىدىن يۆلەپ ئۆرە قىل،
يامانىنىڭ ئاغزىغا ئۇرۇپ پۈرە قىل.

ياخشىنى يات ئىكەن دىمە،
يامانىنى ئۆز ئىكەن دىمە.

ياخشى نىيەت ئاشىما،
يامان نىيەت باشقا.

ياخشى ئۇرۇشسا، بەرگىلى نەرسە تاپالماس،
يامان ئۇرۇشسا، ئالغىلى (نەرسە تاپالماس).

ياخشىغا بىر سوز، يامانغا مىڭ سوز.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ياخشىغا بەرسەڭ نېپى تېگەر،
يامانغا بەرسەڭ گېپى (تېگەر).

ياخشىغا سۆز، يامانغا مۇشت.

ياخشىغا ياغ، يامانغا داغ.

ياخشىغا يېپەك يىپىشار،
يامانغا تىكەن (يېپىشار).

يامان ئاتنى يال باسار.

يامان بىلەن ماجرا،
ياخشى بىلەن سوھبەت.

يامانىنى ئاشقان يېرىدىن قوشۇق.

يامان ئىنەك ئولگىچە سۈتلۈك ئاتالماس.

يامان كىشى سالغاننى بىلمەس.

يامانلىق — بىر دەمدىلىك،
ياخشىلىق — ئۆمۈرلۈك.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ياماندىن قاچساڭ يولى يېقىن،
ياخشىدىن قاچساڭ يولى ئېغىر.

ياماننى ئېشىككە يۆلەتسەڭ يولات، قېشىڭغا يولاتما.

ياماننىڭ بىر قىلىقى ئارتۇق.

ياماننىڭ گېپى يامان،
ئەسكى چاپاننىڭ پېتى (يامان).

ياماننىڭ سۆيىنى ئىچكىچە، قاپىقىنى ئۆشتۈۋەت.

ياماننىڭ توقمىقى يېنىدا.

ياماننىڭ تۆزگە بارغىنى — قىزغا بارغىنى.

ياماننىڭ ياخشىلىقى يوق،
يامان سوزنىڭ تاتلىقى (يوق).

ياماننىڭ ياخشىسى بولغىچە،
ياخشىنىڭ يامىنى بول.
قارىمۇقنىڭ دانىسى بولغىچە،
بۇغدايىنىڭ سامىنى بول.

ئۇگۇت
Ugut.cn

يامانىڭ يامانلىغى بار،
كىشى بىلمەس ھىلىسى بار.

يامانىڭ قويىندا ياتقىچە،
ياخشىنىڭ ئايىغىدا ئۆل.

يامانى قويۇپ بەرسە ئەركىگە،
كۈندە چىچىدۇ بوكىگە.

يامان ئۆرۈقتىن ياخشى مىۋە بولماس.

يامانغا ئاختامدىكى داڭگال.

يامانغا گوردىمۇ خوشنا بولما.

يامانغا يانتاياق بولما.

يامانغا ياغ ياراشماس،
ئۇشكىگە يۇمغاقسۇت.

يامانغا يىلىن، ئاغزىغا نېرىن.

يامانغا يولۇقساڭ يالىسى يۇقار،
قازانغا يولۇقساڭ قارىسى (يۇقار).

ئۇگۇت
Ugut.cn

يامانغا قىلغىنىڭ — قۇمغا سىڭگىنىڭ.

يامان ھارۋا يول بۇزار،
يامان ئادەم يۇرت (بۇزار).

ھارۋا ماڭغان يول تار بولماس،
يامانغا گەپ قىلساڭ ھار بولماس.

قاغىغا ئوق ئاتما، يامانغا سۆز قاتما.

ئۆزەڭگە ياخشىلىق تىلىسەڭ،
كىشىگە يامانلىق قىلما.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

26 . تۆرلۈك جىسمانى ئەيىپلەر توغرىسىدا

ئالا ئىنەكنىڭ بالىسى چا قۇيرۇق.

ئاتىنىڭ ياخشىسى بوز بولار،
ئەرنىڭ ياخشىسى تاز (بولار).

دوك كورگە كىرگەندە تۆزىلەر.

دۇدۇق سۆزگە ياردىماس، ئوغرى كۆزەتكە.

گاچا قىزنىڭ تىلىنى ئانىسى ئۇقار.

ئىككى سەتتىن گۈل دەستە چىقار.

كىزى يوقنىڭ ئوزى يوق.

دەككىدىمۇ شۇ تاز، مەدىنىدىمۇ شۇ (تاز).

پاك بىلەن ئورتاق بولدۇم،
گەپ ئاڭلىتالماي پوداق بولدۇم.

پوتى كىچىك چاققانلىقى كىيەر،
پۇتى يوغان تايغانلىقى.

چاپاق خوتۇننىڭ جىتتاق ئېرى بار،
ياغاق ئاتنىڭ مايماق ئىگىرى (بار).

ساراڭغا سوت يوق.

سېيگەك سۆزغا ئامراق

تاز باشقا يېشىل تەقى.

تاز بازارغا بارسا شۆم خەۋەر تاپار

تاز بىلەن تاز تاغاق تالىشىپتۇ.

تاز گۈل تاپسا، قىسقىلى جاي تاپالماپتۇ

تاز جابدۇغىچە توي تارقاپتۇ.

تاز كارامەتچى كېلەر، پوقاق دارامەتچى.

تازنى ئاپتاپتا قىستاپتۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

تازنىڭ كۆزى چاچتا،
قىزنىڭ كۆزى قاشتا.

تازنىڭ نىمىسى بار؟ — تومۇر تاغىغى.

تازنى تاز دېسە ئۆلگۈسى كېلەر،
ساقنى تاز دېسە كۈلگۈسى (كېلەر).

تاز چىۋىننى قوندۇرماس،
چىۋىن تازنى تىندۇرماس.

تاز تازنى كورسە بېشى قىچىشار.

تازغا تاغاق بەرسەڭ، يىلىم تىلەيدۇ.

تاز قىزغا ئەر تاپماق — قىدام كەكىگە ساپ تاپماق.

ياخشى ئاتتىا بىر ئەيىپ.

يېشىل كولدە غاز ئوينايدۇ،
چىۋىن بىلەن تاز ئوينايدۇ.

ھەر كاللىدا بىر خىيال،
تاز كاللىدا مىڭ خىيال.

ئۇگۇت Ugut.cn

ھۆكەر ياندا ئۇتسە يازغا تەۋە،
تۇماق گەدەنگە چۈشسە تازغا تەۋە.

قارغۇ باتۇر بولار.

قارغۇ ئېشەككە تۇزلۇق سۇ،
قاتتىق نانغا مۇزلۇق سۇ.

قارغۇ مۇشۇككە ئولۈك چاشقان ئۇچراپتۇ.

قارغۇنى يار بويىدا قىستاپتۇ.

قارغۇنىڭ تىلىگى ئىككى كوز.

قارغۇ تۇتقىنىنى قويماس،
گاس ئاڭلىغىنىنى (قويماس).

قارغۇغا كېچە ـ كۈندۈزنىڭ پەرقى يوق.

قارغۇغا يول كورسەتسە، ئوزەم تاپقان يول، دەپتۇ.

ئوزىنىڭ ئەيىۋى ئوزىگە كورۈنمەس،
كورنىڭ ئەيىۋى كوزىگە كورۈنمەس.

ئۇگۇت
Ugut.cn

27. ئەدەپ - ئەخلاق ۋە تەربىيە توغرىسىدا

ئانا باشلىمىغاننىڭ پودىغى چوڭ،
ئانا باشلىمىغاننىڭ ئەمچىكى (چوڭ).

ئاتا كۆرگەن ئوقيا ياسار،
ئانا كۆرگەن كىيىم پىچار.

ئاتالىمىغاننىڭ ئوقى ئالدىدە غولاچ كېتەر.

ئاتالىمىغان ئوقىدىن كورىدۇ،
چىچالىمىغان پوقىدىن (كورىدۇ).

ئاتالىمىغان ئوقىدىن كورىدۇ،
يېيەلمىگەن كېلىپ خوتۇنىدىن.

ئاتىسى ئاتىمىغان قوڭغۇزنى،
بالىسى ئېتىپتۇ توڭگۇزنى.

ئاتىسى بولۇشقاندەك ئوغلى ئۇرۇشقاق،
ئانىسى بولۇشقاننىڭ قىزى يىغلاڭغۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئاتىسى تۇرۇپ ئوغلى سۆزلىگەندىن بەز.

ئاقنى كۆككە ئۆلىغان ئوڭلۇق خېنىم.

بالىنى باشتىن ئۆگەت، خوتۇننىمۇ باشتىن.

بېتى ئەدەپ كورمىگەن،
كوتى تەرەت كورمىگەن.

پەڭگىنى بالام دىمە،
بوقىنى كالام دىمە.

ئېشەك تەخىيىگە ئېشەكلىكنىڭ باشقىنى ئۆگەتمەس.

خامنى بۇزغان شانىسى،
قىزنى بۇزغان ئانىسى.

ئىشىك ئوچۇق بولسىمۇ سوراپ كىر.

نەسھەت ئاچچىق، مىۋىسى تاتلىق.

ئوغلۇڭ ئوسسا، ئولۇغلار بىلەن خوشنا بىرا،
قىزىڭ ئوسسا قىلغىلار بىلەن (خوشنا) بىل.

ئۇگۇت
Ugut.cn

پىرىگە بېقىپ مۇرىت بولار،
ساقالغا بېقىپ بۇرۇت.

پۇتالمىغان ياغاچ پۇتاقلىق.

تەربىيە باشتا قاتتىق بولسا، ئاخىرى تاتلىق بولار.

تەرتىپنى سەن تاپمىساڭ، تەرتىپ سېنى تاپىدۇ.

ياغاچنى رەندە تۈزەيدۇ، ئادەمنى تەربىيە.

زېرىككەك بولماڭ، تىرىككەك بولماڭ،
كۆڭۈلچەك بولماڭ، ئېرىنچەك بولماڭ.

قولۇڭنى سوزغان يەرگە پۇتۇڭنى سوزما.

ئەدەپنى ئەدەپسىزدىن ئۆگەن.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

28. زىبا ـ زىننەت ۋە ياسانچۇقلۇق توغرىسىدا

ئادەمنىڭ سۆلىتىگە قارىما، مېھنىتىگە قارا.

ئاناڭنى داداڭغا پەدەسسىز كورسەتمە.

ئارپا ـ تېرىق ئاش ئەمەس،
ئۇنچە ـ ماجان تاش ئەمەس.

باش كىچىك، تۇماق يوغان،
بەل كىچىك، غىلاپ يوغان.

دوپپامنىڭ قۇندۇزىغا قارىما،
ماڭلىيىمنىڭ يۇلتۇزىغا قارا.

ئېشەككە يارىسا توقۇمى.

ئېشەكنى ئۈچ تەڭگە،
توقۇمى بەش تەڭگە.

ئۇگـۇت
Ugut.cn

كېپىنەك پەرۋانە بولماس،
ياسانچۇق مەردانە (بولماس).

ئون تاۋا ـ توقىدىن بىر توخلا تېرىسى ئەلا.

چاچىدەك ئۈزۈنى ئۇلاق،
سۇدەك سۈزۈكى بۇلاق.

رەڭمۇ ـ رەڭ بولاي دەيمەن،
ھېچ نىمە رەڭ بولالمايمەن.

سۇ كېتىدۇ، تاش قالىدۇ،
ئوسما كېتىدۇ، قاش قالىدۇ.

تاغنىڭ زىننىتى قورام تاش،
ئادەمنىڭ زىننىتى دوستـۇاش.

تېشى پال ـ پال، ئىچى تال ـ تال.

قالپاقتا تۈشلۈق قىرغىز يوق.

قاپاقنى پۇلغا ئالماي، باراڭنى پۇلغا ئاپتۇ.

قىزنىڭ كوزى قىزىلدا.

ئۇگۇت
Ugut.cn

قۇرۇق سولەت، ياغاچ يەشمەت.

ئەستىردىن پەۋزى چوڭ.

ئۈستەڭ يارىشىغى تال،
قىزنىڭ يارىشىغى خال.

ئۆتمەس پىچاق ئاسقىچە،
چىشلەپ يىگەن ياخشىراق.

ئۆزى بىر غېرىچ، ساقىلى ئىككى غېرىچ.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

29. ئىشق ـ مۇھەببەت ۋە چىراي توغرىسىدا

ئادەم قېرىسىمۇ، كۆڭلى قېرىماس.

ئاشىقلىق ئاسان، جۇدالىق تەس.

ئاشىقچىلىقتا ئۆلۈم كۆزگە كۆرۈنمەس.

ئاشىققا باغدات يىراق ئەمەس.

ئاي دىسە ئاغزى بار،
كۈن دىسە كۆزى (بار).

ئاقنىڭ سەتلىگى بىلىنمەس،
قارىنىڭ چىرايلىقلىغى (بىلىنمەس).

باشتا ئۆتتەك قىزىپتۇ،
ئاخىرىدا پوقتەك سىۋۋۈپتۇ.

بازاردا مىڭ كىشى،
كۆڭۈلدە بىر كىشى.

ئۇگۇت
Ugut.cn

بېشىڭنى كەم سىلىسا، ماشايىغىڭ شۇ؛
بېشىڭدا كەم ئولتۇرسا، چىرايلىقىڭ شۇ.

بويىنىنى ئېگەلمىسەڭ، قولىنى سوي.

خەۋەرداربولمىسا،
زىيانلىقىڭ نە كېرەك.

خىل خىلىدا ياخشى، پىچاق قىنىدا.

خوتۇن كىشى مۇھەببەتنى قىرىق يىل كۆڭلىدە ساقلار.

ئىچى كويمىگەننىڭ كوتى قىچىشماس.

ئىشقى يوق ئېشەك،
دەردى يوق كىسەك.

ئىشقى يوق ياردىن ئىسسىق ئوچاق ياخشى.

جاندىن كەچمىگىچە جانانغا يەتمەس.

كىيىك ئوۋلاپ تاقىقا چىق،
يارنى ئىزلەپ باققا.

ئۇگۇت
Ugut.cn

كۆڭلۈڭگە ياقمىسا، كۆزۈڭگە ياقماس.

كۆڭۈلدىن كۆڭۈلگە يول بار.

كۆڭۈل كىمنى سۆيسە شۇ چىرايلىق.

كۆڭۈل كۆڭۈلدىن سۇ ئىچەر.

كۆڭۈلسىزگە كۆينەك كىيگۈزمەپتۇ.

كۆرۈپ ئەسلىمەي، ئەسلەپ كۆر.

كۆيگەن جۇۋانغا ئات تىزگىنى ئاي كۆرۈنەر.

كۆزگە سىققان كۆڭۈلگە سىغمىپتۇ.

كۆز كۆردى — كۆڭۈل سۆيدى.

كۆز كۆرمەي، كۆڭۈل سۆيمەس.

ماڭا كۆيگىچە، بالاڭغا كۆي؛
مېنى سۆيگىچە، ئېرىڭنى سۆي.

مۇھەببەتنى سېتىۋالغىلى بولماس.

ئۇگۇت Ugut.cn

مەيلىڭ بولسا مەيخانە،
چىلىم بولسا سەيخانە.

ناز قىزغا ياردىشار،
غاز كولگە (ياردىشار).

چىكىشمىگىچە بىكىشمەس.

چىچىدا ئۇلىغى يوق،
يۈزدە يامىغى (يوق).

چىرايىڭنىڭ سەتلىگى ئەينەك گۇنا ئەمەس.

چىراي كويدۇرەر، خۇلق سويدۇرەر.

چىرايلىقنىڭ ئوتى يامان،
سەتنىڭ ھالى (يامان).

چىرايلىقنىڭ چىقىمى تولا.

چىرايلىق چىرايلىق ئەمەس، سويگەن چىرايلىق.

چىرايلىقتا ۋاپا يوق.

ئۇگۇت
Ugut.cn

چىرايىغا چاي قۇيۇپ ئىچكىلى بولماس.

سۆيدۈرگەنمۇ تىل،
بەزدۈرگەنمۇ تىل.

سۆيگەن يارىم سەن بولساڭ،
كۆرگەن كۈنۈم نىمە بولار؟

سۆيمىگەنگە سۈركەلمە.

تاشلاپ قاچىدىغان قىز بار،
ئېلىپ قاچىدىغان جۇۋان (بار).

تەڭ تېگى بىلەن، تىزەك قېپى بىلەن.

ئۇيقۇ جاي تاللىماس،
مۇھەببەت چىراي (تاللىماس).

شەرتى كېتىپ، پەرتى قالدى.

ياخشى يارغا ئەلچى كېرەك ئەمەس.

يالغۇزلۇقتا يار ياخشى.

ئۇگۇت
Ugut.cn

يامانىنىڭ ئۆتى يامان.

يان يەرنى شامال قاقىدۇ،
چىرايلىقنى ھەر كىم باقىدۇ.

يارىم مېھرى بىلەن كۆلدۈرىدۇ،
ئىشقى بىلەن كويدۇرىدۇ.

يارىمنىڭ تىللىغىنى — چىللىغىنى.

يارىم يامانلىغانغا خوش، مەن قۇتۇلغانغا (خوش).

يارنىڭ سۇرىتىگە قارىما، خۇلقىغا قارا.

يارنى تاپقاندا گەپ يوق،
گەپنى تاپقاندا يار (يوق).

يار ئۈچۈن يىگەن تاياقنىڭ يارىسى يوق.

يۈز يۈزگە چۈشىدۇ،
مېھىر كوزگە (چۈشىدۇ).

ھەركىمنىڭ ئۆزىگە
ئاي كورۈنەر كوزىگە.

ئۇگۇت
Ugut.cn

قاش بىلەن كوز جايىدا بولسا،
باشقىسى بازاردا بار.

قىزدىن ئارتۇق جۇۋان بار،
ئاتتىن ئارتۇق غونان بار.

قويغا پىچاق، قىزغا قۇچاق،

قۇلاق كوزدىن ئاۋال ئاشىق بولار.

ئەر ئارسىز بولماس،
يىگىت يارسىز (بولماس).

ئوزى كەتكەن يارەي،
ئوزى كەلگەن يارەي.

ئوزى چىقتى تالاغا،
مېنى قويدى بالاغا.

ئۈزۈككە كوز كېرەك، قىزغا سوز.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

30. ئائىلە ـ تۇرمۇش توغرىسىدا

ئادەمنىڭ مېۋىسى ـــ بالا.

ئاخشىمى ئېيتقان سۆز ـــ خوتۇنىنىڭ راست،
كۈندۈزى ئېيتقان سۆز ـــ ئانىنىڭ راست.

ئانا كۆرۈپ قىز ئال،
قىرغاق كۆرۈپ بوز ئال.

ئانىڭ ئۆگەي بولسا تويۇڭ بۇزۇلار.

ئات ئالساڭ ئاي كېچەش،
خوتۇن ئالساڭ يىل كېچەش.

ئاشناڭغا ئىشىنىپ، ئەرسىز قالما.

بالاڭ ئۇلسە، ئەرگە باق،
ئېرىڭ ئۇلسە يەرگە (باق).

بالا تۇغۇلغىچە، تام قۇرۇلغىچە.

ئۇگۇت
Ugut.cn

بالىلىرىم ئۇششاق، پۇتۇمغا چۇشەك.

بالىلىقنىڭ بالىسىنى باققىچە، ئىشىنى قىل.

بالىلىق ئۆي — بازار،
بالىسىز ئۆي — مازار.

بالىسىزنىڭ مېلى هارام،
ئىمانسىزنىڭ جېنى (هارام).

بار - يوقى بىر بالام، باش - كوزى تاز بالام.

بېشىڭ ئىككى بولمىغىچە، قاچاڭ ئىككى بولماس.

بىرگە تەككەن ياخشى،
ئىككىگە تەككەن پاخشى،
ئۈچكە تەككەن باخشى.

بىر پىلەكتە مىڭ خەمەك.

بويناقنىڭ ئەقلى ئىككى كوزدە.

ئېرىڭگە ئىشەنگىچە، ئىشىگىڭنىڭ ئىلغىرىغا ئىشەن.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئېرى يەكلىگەننى ئېلى يەكلەر.

ئېتىڭ يامان بولسا سېتىپ قۇتۇلارسەن،
دوستۇڭ يامان بولسا قېچىپ قۇتۇلارسەن،
خوتۇنۇڭ يامان بولسا قانداق قۇتۇلارسەن؟

ئېشەك ئالساڭ يېقىندىن ئال،
خوتۇن ئالساڭ يىراقتىن (ئال).

ئېيىق بولسىمۇ ئېرىم بولسۇن،
ئۆڭكۈر بولسىمۇ ئۆيۈم بولسۇن.

گوش داڭقانغا تۇشلۇق،
خېنىم سالتاڭغا (تۇشلۇق).

خوتۇنى يوقنىڭ خۇدى يوق.

خوتۇن كىشىنىڭ تۇللۇقىدىن،
ئەر كىشىنىڭ بويتاقلىقى يامان.

خوتۇن كىشى تىلى بىلەن تۇل بولار.

خوتۇننىڭ تاپقىنى ئىشىك بېشىدا ئېسىغلىق،
ئەرنىڭ تاپقىنى بوسۇغا تۈۋىگە تاشلاغلىق.

ئۇگـۇت
Ugut.cn

خوتۇننىڭ تۇققىنى كەلسە كۈندە گۆرۈچ،
ئەرنىڭ تۇققىنى كەلسە كۈندە ئۇرۇش.

خوتۇننى زېرىكتۈرەي دىسەڭ، ھول ئوتۇن ئېلىپ بەر.

خوتۇن قالسا ئەر تاپار،
ئەر قالسا مال تاپار.

خوتۇن قانىتى ــ ئەر، ئەر قانىتى ــ ئات.

خوتۇن ئەرگە قارايدۇ، ئەر بەرگە.

ئىسلىق ئويۇم ــ ئىسسىق ئويۇم.

ئىشىك كورگەننى ئالما، بوشۇك كورگەننى ئال.

ئىشچان خوتۇن سەھەر تۇرۇپ چېچىنى تارايدۇ.
ھورۇن خوتۇن ۋاقچە تۇرۇپ كۆلۈكنى كولايدۇ.

مېنىڭ ئىتىم بىگىلى،
ئەرگە تەگدىم يىگىلى.

ئىكا ــ ئومۇر سودىسى.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئوتتۇز ئوغلۇم بولغىچە،
ئوسۇغاق ئېرىم بولسىچۇ.

ئوغلۇم بولسا ئوچاقتىدەك،
قىزلار كېلەر قوچاقتەك.

چوگۇن ئالساڭ چەپچەكلىكنى ئال،
خوتۇن ئالساڭ ئەمچەكلىكنى (ئال).

سىتىدۇۋالمىغىچە كالا بولماس،
تۇغۇۋالمىغىچە بالا (بولماس).

تارىشا ئوتۇن — ئوتۇن ئەمەس،
ئاغىچا خوتۇن — خوتۇن ئەمەس.

تاز دىمەي تېگىۋال، ماز دىمەي كىيىۋال.

تېپىشمىغىچە ئېلىشماس.

تىرىكچىلىكنىڭ بەركىتى ياخشى خوتۇن بىلەن.

ياخشى خوتۇن تۇل ئەمەس،
تۇل بولسىمۇ يىل ئەمەس.

ئۇگۇت Ugut.cn

ياخشى خوتۇن ياماننى ئەرنى ئەر قىلار،
يامان خوتۇن ياخشى ئەرنى يەر قىلار.

ياخشى خوتۇن ئەرگە دۆلەت.

ياخشى خوتۇن ئەرنىڭ قولىدا.

يالغۇز ئوتۇن يانمايدۇ،
يالغۇز قوبۇزن ئىسسىمايدۇ.

يامان خوتۇن ئالغىچە،
بويتاق يۈرگىن ئۆلگىچە.

يامان خوتۇن — ئۈزۈلمەس تاسما،
ئۈنداق تاسمىنى بوينۇڭغا ئاسما.

يىپىشقان خوتۇندىن قاچ،
قاچقان خوتۇننى قوغلا.

بەر بۇزۇلسا بۇدۇشقاق بولار،
خوتۇن بۇزۇلسا تۇرۇشقاق (بولار).

هاپىتىغا شاپىتى، توكۇرلۇقتا مەرەزدا!

ئۇگۇت
Ugut.cn

ھېيتتا خوتۇن ئالما،
يامغۇردا ئات (ئالما).

ھېيتتا خوتۇن ئالما،
قاراڭغۇدا ئوتۇن (ئالما).

ھەر كىم ئوز ئويىدە پادىشاھ.

قاپىقى ئۇششۇق — ئوزىگە تۇشلۇق.

قارا قازاننىڭ ئېشى تاتلىق.

قارا قازان قەيەردە بولسا، مەن شۇ يەردە.

قازان ئالساڭ چېكىپ ئال،
خوتۇن ئالساڭ بىلىپ ئال.

قازانغا چومۇچ كېرەك، تاۋاققا قوشۇق (كېرەك).

قىز بالا — ئوينىڭ گۈلى.

قىزى بارنىڭ نازى بار.

قىزلىق ئويگە قىرىق ئات باغلىنار.

ئۇگۇت
Ugut.cn

قىزلىق ئۆي ــ خان كۆۋرۈكى.

قومۇش ئۆيۈم ــ كۈمۈش ئۆيۈم.

ئەر كۈنلىسە ئۆي تۈزۈلىدۇ،
خوتۇن كۈنلىسە ئۆي بۇزۇلىدۇ.

ئەرنى ئەر قىلغانمۇ خوتۇن، يەر قىلغانمۇ خوتۇن.

ئەرنىڭ جەددى توردە ئولتۇرۇپ ئاچ چىقار،
خوتۇننىڭ جەددى مانتىدا ئولتۇرۇپ توق چىقار.

ئەر قەيەردە بولسا، خوتۇن شۇ يەردە.

ئەسكى چاپان يامغۇردا ياخشى،
ئەسكى خوتۇن ئۆلگەندە (ياخشى).

ئۆيدىن ئۆيگە كوچسەڭ، ئوغلاقلىق ئۆشكە زىيان.

ئۆيدە خوتۇن بولمىسا بوران چىقىدۇ.

ئۆيى باشقىنىڭ مۈكى باشقا.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئۆيىنىڭ چوڭى بولمىسا، ئۆشكىنىڭ ئېتى ئابدۇ-
راخمان.

ئۆيىنىڭ ئۆلچىگى بار،
ئوتتۇرسىدا كولچىگى (بار).

ئۆي تۇتمىغاننى ئۆيۈڭگە يولاتما.

ئۆي تۇتساڭ بالاغا قالدىڭ،
تۇتمىساڭ تالادا قالدىڭ.

ئۆيۈم ھېيتتىكىدەك بولسا،
ئېرىم توي كۈنىدىكىدەك (بولسا).

ئۆز ئۆيۈمنىڭ خۇشلۇغى،
پۇت - قولۇمنىڭ بوشلۇغى.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

31. ئاتا-ئانا، ئۇرۇق-تۇققان ۋە خولۇم-خوشنا توغرىسىدا

ئاكا بار يەردە ئىنى يوق.

ئاكا-ئىنى يامان دەپ،
تۇققاننى نەدىن تاپىسەن؟

ئاكاڭ بىلەن ئوينىشىما، شىللى پاتاك يەيسەن،
ھەدەڭ بىلەن ئوينىشىما، خىمىر تۇرۇچ يەيسەن.

ئاكا-ئۇكىنىڭ ئازارى بولسىمۇ، بىزارى يوق.

ئانا ئايىغىدا جەننەت بار.

ئاچلىقتىن ئۆلسەڭمۇ، ئاتا-ئاناڭنى تاشلىما.

ئاتا-ئانام بولسا، ئاغزى-بۇرنى بولمىسا.

ئاتا-ئانام يانچۇغۇمدا،
ئۇرۇق-تۇققان ساندۇغۇمدا.

ئۈگۈت
Ugut.cn

ئاتا ـ ئاناڭنى باقساڭ، بالىلىرىڭدىن خوۋلۇق كۆرسەن.

ئاتا بولمىغان ئانا قەدرىنى بىلمەس.

ئاتامنىڭ تاپقىنى ئانامنىڭ بارىكاللىسىغا يەتمەپتۇ.

ئاتاڭنىڭ باغ ھويلىسى بىلەن قالغىچە،
ئاناڭنىڭ پىلتە سۋنتى بىلەن قال.

ئاناڭغا نىمە قىلساڭ، بالاڭدىن شۇنى كۆرسەن.

ئاتا قارغىشى ئوق، ئانا قارغىشى دوق.

ئاتا ئۆلمەي ئانا قەدرىنى بىلمەس.

ئاتىلىق ئوغۇل ــ خوجىلىق قۇل.

ئاتىنىڭ كۆڭلى بالىدا،
بالىنىڭ كۆڭلى دالىدا.

ئاغىدا قالدىڭ ــ ئىغىلدا قالدىڭ،
يەڭگىدە قالدىڭ ــ يىغىدا قالدىڭ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

باجا باجىنى كورسە، تاپىنى قىچىشىپتۇ.

بالا بالا بولغىچە، ئانىسى ماما بولار.

بالا بار چاغدا ئاتا ـ ئانا ئوغرى بولار.

بالا بىزنىڭكى، ئەقىل ئوزىنىڭكى.

بىر كورگەن تونۇش، ئىككى كورگەن تۇققان.

خوشنا بولساڭ يولەك بول،
بولمىسا بولەك بول.

خوشنامنىڭ خوشنامغا ياخشى كورۇنەر.

ئىككى يەڭگە ئەپ ئەمەس،
ئوپكە ـ قېرىن گوش (ئەمەس).

كويۇمى يوق تۇققاندىن يات ياخشى،
ئىسسىغى يوق كاڭدىن كات ياخشى.

كوزدىن يىراق ـــ كۇڭۇلدىن يىراق.

كۇلدە تام بولماس، كويوغۇل بالا بولماس.

ئۇگۇت
Ugut.cn

كۆيوغلۇك يامان بولسا، قىزىڭدىن كور،
كېلىنىڭ يامان بولسا، ئوغلۇڭدىن كور.

كۆيوغۇل كەلدى ـــ خان كەلدى.

مەن كويەرمەن بالامغا،
بالام كويەر بالىسىغا.

ئوڭ قولۇم، سول قولۇم،
ئىككىلىسى ئوز قولۇم.

ئوتنى كوچەلىساڭ ئوچەر،
خوشنىنى كوچىلىساڭ كوچەر.

ئويناشسا ئۇۆكىسى ئۇتار،
چىڭداشسا ئاكىسى (ئۇتار).

ئوغاق تۇتۇپ ئاتاڭ قالغىچە،
ئويماق تۇتۇپ ئاناڭ قالسۇن.

ئوغلى بارنىڭ ئوزى بار،
قىزى بارنىڭ ئىزى بار.

ئۇگۇت Ugut.cn

ئوغلى بار — ئوغۇلدىن كۆلمە،
قىزى بار — قىزدىن (كۆلمە).

ئوغلۇمنىڭ بالىسى — ئۆزەمنىڭ بالىسى، يات قىلـ
غان ئانىسى.

ئوغلۇم يەپ ئوۋغا كەتتى،
قىزىم يەپ قىرغا (كەتتى).

ئوغلۇڭ چوڭ بولسا، يىگىتلىگىڭنى ئالار،
قىزىڭ چوڭ بولسا، چوكانلىغىڭنى (ئالار).

ئوغۇل ئاتىنى دورايدۇ، قىز ئانىنى.

ئوغۇل دادىنىڭ، قىز ئانىنىڭ.

پىيازنىڭ كوكىگە قارىما، بېشىغا قارا؛
ئوگەينىڭ گېپىگە قارىما، بەرگەن ئېشىغا (قارا).

سىردىششقا ئوز ياخشى،
سويۇشۇشكە يات (ياخشى).

سەن تېرىيسەن، بالىلىرىڭ ئورۇيدۇ.

تاز بولسىمۇ مېنىڭ ئاتام.

ئۇگۇت
Ugut.cn

تاغامدىن تاغار ياخشى،
هامامدىن باداڭ (ياخشى).

تۇققاننىڭ بېغى چىلىك يەردە.

تۇققان يىراقتا بولسا ئىزلىشىدۇ،
يېقىندا بولسا چىشلىشىدۇ.

تۇت ئۇشكىسى بار ئادەمگە باغۋەنلىكنىڭ نىمە كېرىكى،
تۇت ئوغلى بار ئادەمگە ياخشى ئاتنىڭ نىمە كېرىكى.

ئۇرۇق - تۇققاننىڭ بېرى ياخشى،
بۇگۇن قىچقارسا، ئەتە "هە" دىسىمۇ.

ئۇرۇق - تۇققاننىڭ ئۇرۇشى —
تاۋا - تۇقىنىڭ يىرتىلىشى.

ئۇرۇق - تۇققاننىڭ يىرىغى ياخشى،
ئوتۇن - ياغاچنىڭ يېقىنى (ياخشى).

ئۇرۇق - تۇققان تېپىشار.

ئۈگۈت
Ugut.cn

ۋاپاسىز قېرىنداشتىن،
ۋاپادار ئاشنا ياخشى.

ياتنىڭ ئوتىنى يۈۋلەپ ساقلىغىچە كويۇپتۇ.

ياتنىڭ ياندىن ئوتەر، تۇققاننىڭ جاندىن.

ياتنىڭ يېغى چىقماس.

يات يىگىچە، تۇققان ئولگىچە.

يېغى ياندىن قوپار، بالا قېرىنداشتىن.

يىراقتىكى تۇققاندىن يېقىندىكى خوشنا ياخشى.

ھەر گۈلنىڭ يۇرىغى باشقا.

قاغا ئېيتار: ئاپپاق بالام،
كىرپە ئېيتار: يۇمشاق بالام.

قېرىنداشتىن قارنىم ياخشى.

قىزىمنىڭ بالىسى — ئوزەمنىڭ بالىسى،
ئوغلۇمنىڭ بالىسى — ۋاي ئۇنىڭ ئانىسى!

ئۆگۈت
Ugut.cn

قىزنى ئانىسى ساقلىسۇن، ئوغۇلنى ئاتىسى.

ئەتىگەن تۇرۇپ خوشناڭغا باق.

ئەتىيازنىڭ ئاپتىۋىغا كېلىنىڭنى سال،
كۈزنىڭ ئاپتىۋىغا قىزىڭنى (سال).

ئۆگەي ئانىنىڭ قۇشلىغىنىدىن،
ئۆز ئانىنىڭ مۇشتلىغىنى ياخشى.

ئۆگەيىنىڭ ئېتى قۇرۇسۇن،
ئاپتاپتا يېتىپ كوتى (قۇرۇسۇن).

ئوي سېتىۋالما، خوشنا سېتىۋال.

ئۆيۈڭدىكى ئەھۋالنى خوشناڭدىن سورا.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

32. توي-توكۈن ۋە مېھماندوستلۇق توغرىسىدا

ئايىدا كەلگەنگە ئاياق،
كۈندە كەلگەنگە تاياق.

بالدۇر بارغان گوش يەر،
كېيىن قالغان مۇشت يەر.

بارار يېرى بولمىغان باجىسىنىڭ ئۆيىگە بارار.

بارماقنىڭ كەلمىگى بار.

بارنى ئايىما، يوققا كايىما.

بارىڭغا پەتە، يوقىڭغا ئەتە.

بەرمەس قىزنىڭ تويلۇغى ئېغىر.

بۈگۈن مېھمان، ئەتە خىمان.

ئۈگۈت
Ugut.cn

— ئېتىمنى نەگە باغلايمەن؟
— ئۆيگە كىرسىلە دىگەن تىلىمغا باغلىسىلا.

ئېيتماقنىڭ ئېتى ئۇلۇغ.

ئېيتقان يەردىن قالما،
ئېيتمىغان يەرگە بارما.

گايى چاغدا مېھمان كېلىدۇ مانتا، پولۇ ئەتكىدەك،
گايى چاغدا مېھمان كېلىدۇ يۇگۇرۇپ قوپۇپ تەپكىدەك.

كېلىش — مېھماندىن،
كېتىش — ساھىپخاندىن.

كىيىمىڭگە قاراپ قارشى ئالىدۇ،
ئەقلىڭگە قاراپ ئۇزىتىدۇ.

كەل دىمەك بار، كەت دىمەك يوق.

كەلگىچە مېھمان ئۇيۇلىدۇ،
كەلگەندىن كېيىن ئۆي ئىگىسى.

كۆڭكەندە مېھمان كەلمەس،
ياسانغاندا يىغا (كەلمەس).

ئۆگۈت
Ugut.cn

مېھمان ئاتاڭدىن ئۇلۇغ.

مېھمان ئاز ئولتۇرار، كوپ سىنار.

مېھمان بار چاغدا مۈشۈكنى پەش دىمە.

مېھمان مېھماندىن قىزغىنىدۇ،
ئوي ئىگىسى ھەر ئىككىسىدىن.

مېھماننىڭ مەسلىگى — كەيىپ،
ساھىپخاننىڭ مەسلىگى — ئەيىپ.

مېھماننى ئويگە سولاپ،
ئوزى يۇرەر ئەر سوراپ.

مېھماننىڭ ئالدىغا ئاش قوي،
ئىككى قولىنى بوش قوي.

مېھماننىڭ ئىپتى بەسى،
بەش كۇندىن ئاشسا سىبسى.

مېھماننىڭ ئىززىتى قىلدىن ئىنچىكە.

مېھماننىڭ ئوزىنى باققىچە، ئىپتىنى باق.

ئۇگــۇت
Ugut.cn

مېھمان سوراپ يېمەيدۇ.

مېھمان قويدىن يۇۋاش.

مىلەپ يېگەن مېھماندىن قورق.

ئۇۋلى ئۇۋلا ئۇۋچى بىلەن،
تويني ئوينا تويچى بىلەن.

چاقىرمىغان مېھمان — قېرى قىزدىنمۇ يامان.

سېرىق تالدا كەلگەن مېھمان —
ئوغرى كىرگەندىنمۇ يامان.

سوراپ بەرگىچە، ئۈرۈپ بەر.

توي بانىسى بىلەن تون پۈتتى.

تويدىن يامانلىساڭ، توي قىلىپ كور.

توي دىسە، قۇرۇق كالا يۈگۈرۈپتۇ.

توي — خۇدانىڭ غەزنىسى.

تويىنىڭ بولغىنىدىن، ”بولىدۇ“سى قىزىق.

ئۇگۇت
Ugut.cn

تويغا بارساڭ بۇرۇن بار،
بۇرۇن بارساڭ ئورۇن بار.

تويغا بارساڭ تويۇپ بار،
بوز خالتاڭنى قويۇپ بار.

تويغا بارساڭ تويۇپ بار،
بەش بالاڭنى قويۇپ بار.

تويغا بارساڭ تويۇپ بار،
تاۋا ـ توقا كىيىپ بار.

تۇرمىغان مېهمانىنىڭ كەتكىنى ياخشى،
ساقايمىغان ئاغرىقنىڭ ئۆلگىنى (ياخشى).

تورنى ئالغان ھىساپ ئەمەس، زەللە ئالغان ھىساپ.

ئۇياتلىق مېهمان كەلگەندە نان تۇگەپتۇ.

ياخشى مېهمان ئاش ئۇستىگە كېلەر،
يامان مېهمان گەپ ئۇستىگە.

يامان قىزغا ئانىسى ئەلچى.

ئۇگۇت
Ugut.cn

قىش ئۈچىغى تار،
قوپ، ئۆيۈڭگە بار.

قىز بالىنىڭ يىغلىغىنى — نازلىغىنى.

ئۆيىدە ئۆگرە پىشۇرمىغان تويىدا پولۇ پىشۇرار.

ئۆي ئىگىسىنى ياخشى كورسەڭ، ئىتىغا سوڭەك سال.

ئۆيۈڭ تار بولسىمۇ، كوڭلۈڭ كەڭ بولسۇن.

ئۆزى كەلگەن مېھمان — خۇدايى مېھمان؛
قىچقارغان مېھمان — بالايى مېھمان

ئۆزى كەلسە كەلسۇن،
بوز خالتىسى كەلمىسۇن.

ئۇگـۇت
Ugut.cn

33. سەپەر ۋە يولداشلىق توغرىسىدا

ئاستا ماڭغانمۇ ماڭغان،
توختاپ قالغان يامان.

ئاستا يۈرگەن تاغ ئاشار،
يۈگۈرگەن باغ (ئاشار).

بالا بەلدە، خوتۇن يولدا.

بىلگەن يولۇڭنى ئاتاڭغا بەرمە.

بىر كۈنلۈك يولداشقا قىرىق كۈن سالام.

بوسۇغا — داۋان.

ئىت بىلەن يېزلداش بولساڭ،
قولۇڭدىن تاياق چۈشمىسۇن.

ئىت ھۈرەر، كارۋان يۈرەر.

ئۇگۇت
Ugut.cn

كېچىسى يول ماڭساڭ، تاڭ ئاتقاندا خوشال بولىسەن.

كەتكەن كېلەر، كەتمەنلىگەن كەلمەس.

ماڭغان دەريا، ياتقان بورىيا.

ئوت كورۈنگەن يەرگە بارما،
ئىت هاۋشىغان يەرگە بار.

ئوزۇقلۇق ئات هارماس.

ئۇزۇن بولسىمۇ تۈز يول ياخشى

يامان بىلەن يولداش بولما،
نادان بىلەن سىرداش بولما.

يامان يولداشتىن تاياق ياخشى،
يامان ئاتتىن ئاياق (ياخشى).

يامان يولداشتىن يالغۇزلۇق ياخشى.

ياياق كىشىگە يانچۇقمۇ ئېغىر.

يىل يۈر، ئامان يۈر.

ئۇگۇت
Ugut.cn

يول ئازاۋى — گور ئازاۋى.

يولداش يولدا سىنىلار.

يولدا قوشۇلغان يولداش ئەمەس.

يول سورىماي يولغا چىقما.

يولغا چىقساڭ ئەتىگەن چىق.

قاشاڭ ئات مىنگىچە،
پىيادە ماڭ ئۆلگىچە.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

34. غېرىپلىق، مۇساپىرلىق ۋە يېتىملىك توغرىسىدا

ئالتۇن باشلىق ئاتاڭ بىلەن قالغىچە،
پاخما باشلىق ئاناڭ بىلەن قال.

ئاتىلىق يېتىم — كۆل يېتىم،
ئانىلىق يېتىم — گۆل يېتىم.

ئاتىسى ئۆلگەننىڭ يەتتە يىل ياقىسى يىرتىق.

بودۇنەمنىڭ ماكانى يوق،
نەگە بارسا ۋىتۋالاق.

دو غېرىپنى ئۇراپتۇ، ئومۇچۇك مۇساپىرنى.

كىشىنىڭ يۇرتىغا كىشى كېلىدۇ،
مۇنداق خاپا قىلسا كىم كېلىدۇ؟

مۇساپىر بولمىغىچە مۇسۇلمان بولماس.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ھۇساپىر ئىتنىڭ قۇيرۇغى ئىچكىرى.

يىتىم بۇلۇڭدا، تېرىق تۇلۇمدا.

يىتىمغا ئاق كويىنەك كىيگەندە ھېيت بولار.

يىتىم — خۇداغىمۇ ئوگەي.

يىتىمنىڭ ئاتىسى يوق،
بېلىدە پوتىسى (يوق).

يىتىمنىڭ ئاتىسى يەتتە.

يىتىمنىڭ ئاغزى ئاشقا تەككەندە، بېشى تاشقا تېگىدۇ.

يىتىمنىڭ كۆڭلى قانچىدۇر،
چىۋىنگە مۇنارنى يولەتكۈنچىدۇر.

يىتىم تايدىن يورغا چىقار،
يىتىم بالىدىن دوغا (چىقار).

يىتىم ئوز ئىشىنى يەيدۇ،
كىشىنىڭ مىنىنىنى تارتىدۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

غېرىپنىڭ تەلىۋى ئىجاۋەت.

غېرىپنىڭ ھالىغا غېرىپ يېتەر.

غېرىپسۇنساڭ ئوت سۇن.

ھوپۇپ دوڭگە چىقسا قۇش يەر،
يېتىم دوڭگە چىقسا مۇشت (يەر).

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

35. ئاماق ۋە يېمەك - ئىچمەك توغرىسىدا

ئالما يەپ دەرت تارتقىچە،
ئۈرۈك يەپ ئۆلگەن ياخشى.

ئارتۇق تۈزلاش ئازدىن يامان.

ئاۋال تائام، ئاندىن كالام.

ئاش كەلسە ئاغزىڭنى ئاچ،
سۇ كەلسە سۈڭگۈچنى.

ئاش كەلسە ئىمان قېچىپتۇ.

ئاش كەلسە قوساق ئاچار.

ئاشنى ئاختىغا ئالغىچە،
چاپانىنى پاختىغا (ئالغىچە).

ئاش نەرقى ئاسمان.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئاش — پەيغەمبەر، نان — ئەۋلىيا.

ئاش يوق — ئىشتەي يوق.

ئايدا يىگەن توق بولار،
كۈندە يىگەن ئاچ (بولار).

بۇغداي نېنى ياخشى،
ئېيتقۇزىدۇ ناخشى.

گوشنى يىسەڭ چىشقا كىرىدۇ،
يىمىسەڭ چۈشكە (كىرىدۇ).

خوش - خوش دەيسىز، موك - موك يەيسىز.

جېنى بارنىڭ گېلى بار.

كۈزنىڭ قېتىغىنى كۈيوغلۇڭ كەلسىمۇ بەرمە.

پىشمىغان ئاشتىن خام كاۋا ياخشى.

پولۇ قورۇشتىن، شورپا سورۇشتىن.

چايىنىماي يۇتقان تاماقنىڭ تەمى يوق.

ئۇگـۇت
Ugut.cn

چوچۇرە چورۇلگىچە، ئۇگرە ئورۇلگىچە.

چوچۇرە كولدە پىشار، مانتا چولدە.

چوچۇرە يىمەكتىن مەقسەت گوش يىمەك.

شاپاق ـ شالتاقنى يە، كوتەرمە.

شەيتاننى: توپا يەمسەن؟ ــ دىسە، يېغى بارمۇ؟ دەپتۇ.

ياتار قوساق — كېتەر قوساق.

ياغ يەپ يالىغاچ يات.

يىگەن كورۇنمەس، كىيگەن كورۇنەر.

يىگەننىڭ يېلى بار، يىمىگەننىڭ دەردى.

يەپ تۇر، بەك تۇر.

قوساق دىگەن شىرە، يىسە كىرەر.

قوساقنىڭ مەيلىچە بولسا،
ئابرويۇڭنى قوشۇپ يەر.

ئۆگۈت
Ugut.cn

قۇرۇق سۆدىن كاچات ياخشى.

قۇشناچىمنىڭ ئېشىنى ئوخشاتقان موللامنىڭ ئوتنىپشى.

ئەتكەن ئېشىڭ شۇ بولسا،
ئىسسىتقان ئېشىڭ نىمە بولار.

ئۇگرە ئەتسەڭ تۇزۇك ئەت،
ئېتەلمىسەڭ ئۇزۇپ ئەت.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

36. ھايۋانات ۋە نەرسىلەر توغرىسىدا

ئادەم زىننىتى — كىيىم،
يەر زىننىتى — دەرەخ،
دەرەخ زىننىتى — يوپۇرماق.

ئاچ ئىتىم — بار ئىتىم، توق ئىتىم — يوق ئىتىم.

ئاساۋ ئات ئادەم ئۆلتۈرەر.

ئات ئاناڭمۇ ئىشەنچ قىلغىلى،
قاق ئوزۇقنى باغلىشۇەت.

ئات — ئاتاڭ ئەمەس.

ئات ئايىغىنى تاي باسار.

ئات ئايلىنىپ، قوزۇقنى تاپار.

ئات ئازغۇنى تايغا ئەگىشەر.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئــات بىر قىلىغى يــات.

ئات كالپۇكلۇق بولار، ئادەم بۇرۇنلۇق.

ئاتنى ئات ساقلايدۇ، ئاچنى ئاچ.

ئاتنىڭ خۇيىنى ئىگىسى بىلەر.

ئات ئورۇق بولسىمۇ، يىغىر بولمىسۇن؛
گوش سوڭەك بولسىمۇ، بىغىر بولمىسۇن.

ئات تاپقىچە ئىگەر تاپ.

ئاتتىن ئايرىلساڭمۇ، ئىگەر، توقۇمدىن ئايرىلما.

ئات ياخشى توگىدىن،
توگە ياخشى بىيىدىن،
بىيە ياخشى پىيادىدىن.

ئات يوتەلسە ئوقۇر سال،
كالا يوتەلسە پىچاق (سال).

ئات ھېرىپ قالسا بىر پىچاق،
ئېشەك ھېرىپ قالسا، بىر چوچەك قوناق.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئات ئەر كىشىگە قانات.

باش ـــ تۇماقنىڭ قېلىپى.

بوغۇزنى پۇتۇن يېسە، ئايىغىدىن تۇتۇن چىقار.

بۇلبۇلغا باغ ياخشى، كەكلىككە تاغ.

ئېتىڭ ئۆلدى ـــ ئاتاڭ ئۆلدى.

ئېشەكنىڭ ئۆزى هارام، كۈچى هالال.

ئېشەك سەمرىسە، ئوقۇرغا چىچار.

ئېيىق بىلەن بىللە تۇرماق ـــ
ئىزىز جاننى قولغا ئالماق.

خېچىرنىڭ بىگىسىنى سايدا كور،
تاماشىسىنى لايدا (كۆر).

خۇيىنى بىلمىگەن ئاتقا يېقىن بارما.

ئىتنى چىشلىمەيدۇ، ئاتنى تەپمەيدۇ دىمە.

ئۇگـۇت
Ugut.cn

جانلىقتىن بىلىق يوغان، جانسىزدىن قومۇش.

جۇۋاز ئات بىلەن ياخشى،
تۈگمەن سۇ بىلەن (ياخشى).

كالا ئالساڭ تونۇپ ئال،
بولمىسا تاغىل ئال.

كىشىنىڭ ئىپتى ئات ئەمەس،
ئىككى پۇتۇم يات ئەمەس.

كەڭ كىيىم سورۇلۇپ يىرتىلار،
تار كىيىم تارتىشىپ (يىرتىلار).

كويگەن ئوتنىڭ تۈتۈنى يوق.

ماي قاچىسى سىرتىدىن مەلۇم.

مىلتىق ئىچىگە پول تىق.

مورا دىگەن ئەجدىھا.

موزاينىڭ يۇگۇرۇشى سامانلىقچە.

مۇشۇك ئۇخلىسا، چۈشىدە چاشقان كورەر.

ئون تال يىڭنىنى سوقسا، بىر تال تومۇنە بولماس.

ئوچىغىمىنىڭ چىشى يوق،
هول - قۇرۇق بىلەن ئىشى يوق.

ئوت بار يەردە تۈتۈن بار،
سۇ بار يەردە ئۆتۈن (بار).

پاكار تاغ يايلاققا يارىماس،
قىسقا يىپ كىلەككە (يارىماس).

پىل بىلەن دوست بولساڭ، پىلخاناڭنى راسلا.

چوجىنىڭ شۇملۇغىدىن توخۇنىڭ ئەمچىگى يوق.

رەختنىڭ ياخشىسى تاۋا،
تونىنىڭ ياخشىسى جۇۋا.

سەهەر هۇۋلىغان ئىتتىن قورق.

سىنىمىغان ئاتقا يۈك ئارتما.

سىيىرنى كوندۇرسەڭ، ئۇستى ئۇلاق، ئاستى بۇلاق.

ئۇگـۇت
Ugut.cn

تاۋا، دۇردۇن ئاشار، لاي ئاشماس.

تاۋاقنىڭ سىرى كەتسىمۇ، سىنى كەتمەس.

توخۇ تۇتقانسىرى دەرەخنىڭ ئۇچىغا چىقار.

توخۇ تويماس، كورگەننى قويماس.

توخۇ ئۇچسا تامغا قونار،
لاچىن ئۇچسا تاققا (قونار).

توگىمۇ توگە، مايىغىمۇ توگە.

توگەڭ نار بولسا، يۈكۈڭ يولدا قالماس.

تومۇرنى كۈيە يىمەس.

ئۇچماس توخۇ، كوچمەس تام.

ياخشى ئىت — يىېرىم مال.

يۈگەنسىز ئاتنى پالۋان مىنسۇن.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ھارۋاڭ سۇنسا ئۇتۇن بولار،
كالاڭ ئۆلسە گوش (بولار).

ھوپۇپنىڭ تۇمشۇغى ئۇزۇن،
سېغىزخاننىڭ قۇيرۇغى (ئۇزۇن).

قوغۇننىڭ ئوبدىنى ئۇزۇن پىلەكتە،
چېشىنىڭ ئوبدىنى توۋەن ئېگەكتە.

قۇرۇق ياغاچ ئېگىلمەس.

قۇش بالىسى كوككە قارايدۇ،
قوي بالىسى يەرگە.

قۇشقاچ باسقان يەردىن قاچ.

ئوتۇگۇڭ تار بولسا، جاھاننىڭ كەڭلىگىنىڭ نىمە
پايدىسى.

ئۇگۇت
Ugut.cn

37. ئېرىش - ئېرىلىش ۋە قارشىلىق توغرىسىدا

ئالتە ئاي ئاتقان پاختام بىر چاپانغا يەتمەپتۇ.

ئانت ئىچكۈچىگە كونىمىسەڭ، قان ئىچكۈچى كېلەر.

ئارتۇغىنى ئەل ئالسۇن، قالغىنىنى سەل.

ئات ئىگىسىنى ئات كەينىگە مىنگەشتۈرمەپتۇ.

ئاۋالقىسىنى غوجا ئالدى،
كېيىنكىسىنى دوغا (ئالدى).

ئاشلىق كېتىپ چاك قالدى،
ماغدۇر كېتىپ جان قالدى.

ئاشقان ـ تاشقان بارات تازىنىڭ.

ئايىنىڭ ئونبەشى ئايدىڭ، ئونبەشى قاراڭغۇ.

ئۈگۈت Ugut.cn

ئاھ دىسە، ئۆپكىسى كورۈنۈپتۇ.

باش يېرىلسا، بوك ئىچىدە،
قول سۇنسا، يەڭ ئىچىدە.

بىگىمدىن گۇمان بولدى،
ماڭا ئۇۋال بولدى.

بىگىمگە خوشنا بولساڭ، ئەركىن قول بولىسەن.

بىگىمنىڭ خوتۇنى خېنىم بولار.

بىگىمنىڭ كەينىدىن ئالىيدۇالاي.

بىگىم چىقتى ئوردىسىدىن،
قورقۇپ كەتتىم دوغىسىدىن.

بىگىگە يەتكىچە بىلىك ئۇشتۇلار.

بىلى ئاغرىماسىنىڭ نان يىيىشىگە باق.

بىلىق دەريادا سۇغا تەشنا.

ئۇگۇت
Ugut.cn

بېرىشتە سانىغى توققۇز،
ئېلىشتا سانىغى ئوتتۇز.

بوغۇزلايمەن دىسەڭ، قويمۇ تېپىرلايدۇ.

بۇ دولەت سەندە تۇرماس،
بۇ مەينەت مەندە (تۇرماس).

بۇرۇن تاغ ئايلىنىپ كەلسە،
ئەمدى باغ ئايلىنىپ كېلەر.

بەش قولنىڭ قايسىسىنى چىشلىسەڭ ئوخشاش
ئاغرىيدۇ.

بەش قول تەڭ ئەمەس.

بورە بار يەردە قان بار.

بورە يەپ بەردى، قاغا چوقۇپ بەردى.

بۈگۈن ماڭا كەلدى، ئەتە ساڭا كېلەر.

داپچىنىڭ دېپى سۇنسا، گەردىشى مايمۇنغا ئويۇن-
چۇق بولۇپتۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

دىسە لەت، دىمىسە دەرت.

دەردى يوققا ۋاي چىشىم دىمە.

دەرت بار، دەرمان يوق.

دەرت كەلگەندە دەرمان كېتەر.

دەۋاگەر دەۋا قىلماس،
دەۋا قىلسا قۇرۇق قالماس.

دەۋاگەر سۇس كەلسە، قازى مۇتتەھەم بولۇپتۇ.

دەۋا قىرىماس، ئالتۇن چىرىماس.

ئىسسىلساڭ دارنىڭ ئىگىزىگە ئېسىل،
پۇتۇڭ يەرگە تەگمىسۇن.

ئېغىز ساقلىغان جاننى ساقلار.

گېلىمدىن ئۆتكىنى غەنىمەت،
ئاغزىمغا گۇمانىم بار.

ئۇگۇت Ugut.cn

گۆش بىلەن باغ بىر تۇتقان،
پىيازنىڭ كويگىنى ـ كويگەن.

خاننىڭ ئاغزى مايمۇن.

خان — قوزۇق، پۇخرا — ئوزۇق.

خوجامنىڭ خوجىسى بار،
چامغۇرنىڭ ئورىسى (بار).

خوجامنىڭ قوسىغى توق،
قولى بىلەن ئىشى يوق.

خوپ دىسەڭ ئۇتىسەن،
هوپ دىسەڭ يۇتىسەن.

خۇدا ئۇرغاننى خۇداۋەردى قوشۇپ ئۇرۇپتۇ.

خۇپتەندىن قېچىپ، تەرەۋدىگە يولۇقۇپتۇ.

خوشامەتچىنىڭ چىشى بولمىسىمۇ سوڭەك غاجىلار.

ئىككى ئات تېپىشسە، ئارىدا قالغان ئېشەك ئۆلەر،

ئۇگۇت Ugut.cn

ئىچى توشمىسا، تېشىغا چىقماس.

ئىت ئىگىسى بىلەن كۈچلۈك.

ئىتنىڭ ئىگىسى بولسا، بۆرىنىڭ خوداسى بار.

ئىتنىڭ كوزى بار، خانغىمۇ قارايدۇ.

جان كۈندە چىچەكلەمدۇ،
قوغۇن كۈندە خەمەكلەمدۇ.

جىم ئولتۇرساڭ مولۇك دەيدۇ،
ئىگىز ئولتۇرساڭ دۆك دەيدۇ.

كاللا ئۈكلەپ، قۇلاق يەپتۇ،
پاچاق ئۈكلەپ، تۇۋاق يەپتۇ.

كېلىپ كېتىدۇ جاھاننىڭ ئىشى،
نىمە بولدۇق دىمەيدۇ كىشى.

كېرىمى كېرىپ بەردى،
رېھىمى يېرىپ بەردى.

كىمنىڭ زۇلمى كوپ بولسا، زاۋالى يېقىن بولار.

ئۇگۇت
Ugut.cn

كىم چاپاننى يېڭى كىيسە،
باي غوجامنىڭ ئوغلى شۇ.
كىم چاپاننى كونا كىيسە،
تامنى تەشكەن ئوغرى شۇ.

كىشىگە قىلغان كىشىدە قالماس.

كىشىگە قىلغان ئۆزىگە يانار.

كىشىنىڭ يېرىگە ئىشلەپ،
قالدى لىۋىـنى چىشلەپ.

كىشى قايغۇسى ئىنەكتە،
ئۆز قايغۇسى يۈرەكتە.

كەڭگە كەڭ دۇنيا، تارغا تار دۇنيا.

كەتمىنىنى مەن چاپسام،
يېتىپ يەيدۇ خان خوجام.

كورگىنىم كوپ، يېگىنىم چوپ.

كوتىرەلمىسەڭ ساڭگىلىتىۋال.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ماڭا قىلدىم دەمسەن، ئۆزەڭگە قىلىسەن.

مېلى بارنىڭ مېلىغا،
مېلى يوقنىڭ جېنىغا.

مېنىڭ ئىدى، سېنىڭ بولدى،
تىلىشۈدىم، دورا بولدى.

مىننەتلىك ئېشىڭدىن قارنىمنىڭ ئېچى ياخشى.

مىڭلىقتا بورە تەگسە، بىرلىككە پىچاق ئېلىپ يۈگۈرەر.

مىڭلىقتا كەلمەي، بىرلىككە كېلىپتۇ.

مۈشۈككە ئويۇن، چاشقانغا قىيىن.

نامازدىگەردە ئىش تۈگەر،
ئىشى تۈگىمىگەن بايىنىڭ بېشىغا مۈشت تېگەر.

ئوڭ ئاياق — سول ئاياق،
بىزنى قىلدىڭ توم تاياق.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئۆگىدا ياتقان گىردە يەر،
كەتمەن چاپقان جىگدە (يەر).

ئون خوجايىندىن بىر يالاقچى يامان.

ئوت قويسا ئامبال يوق سوراق،
پۇخرا ياقالمامدۇ چىراق؟

پادىشا ئادىل بولسا، پۇخرا مايىل بولار.

پادىشانىڭ كوزىدە بولغىچە، كوڭلىدە بول.

پادىشا قەرزدار بولسا، ئەرزىڭنى خۇدا ئاڭلىسۇن.

پاقىنىمۇ دەسسىسە "ۋاق" دەيدۇ.

پىچاقنى ئاۋال ئۆزەڭگە سال،
ئاغرىمىسا كىشىگە (سال).

چاپىنى بارغا مۇشت ئاتاي،
جۇۋىسى بارغا تو كەتسۇن.

چىراق تۈۋى قاراڭغۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

چەككىنىم جەۋرى ـ جاپا،
ئاڭلىغىنىم تەنە ـ تاپا.

روزىدا گۇنا يوق، ھەممە گۇنا باراتتا.

روزىنى مەن تۇتسام، ھېيتنى باشقىسى ئوينىدى.

سا چوجىنىڭ چۈكۈلدىغىنىغا خوش.

سانىڭ چوجىگە ئىچى ئاغرىماس.

ساپال ئۈچۈن ساق قالغىچە،
گوھەر ئۈچۈن كۈكۈم تالقان بول.

ساقالدىكى ئاشقا قوساق تويماس.

سوراقچىدىن تۈكچى يامان.

سۇ باشتىن لاي.

سۇلتان كۈندۈزنى كېچە دىسە، كۈننى ئاي دىگۈلۈك.

سۇ ئەكەلگەن خار، كوزا سۇندۇرغان ئېزىز.

ئۇگۇت Ugut.cn

سۆزلىسەڭ تىلىڭنى كېسىمەن،
قارىساڭ كۆزۈڭنى تېشىمەن.

تاختا تىلىدىم ئەگرى-توقاي،
چېچىمىدىن تولا خوجايىن،
قايسىبىرىدىن قورقاي.

تالا مۈشۈگى ئۆي مۈشۈگىنى قوغلاپتۇ.

تاماق بېرىپ، تامىغىدىن ئېلىپتۇ.

تاپقىنى تاماقۇللۇقتىن ئاشماپتۇ.

توپىغىمنى كىچىك دېسەڭ،
يوغان تاغار ئارتىپ كۆر.

تۇمىغىنى ئال دېسە، بېشىنى كېسىپتۇ.

تەڭشەلمىگەن ئالەم.

تومۇرنى دات يەيدۇ،
يۈرەكنى ھەسرەت (يەيدۇ).

ئۇگۇت
Ugut.cn

تۆردىكى بىلەن چىقىشقىچە،
بوسۇغىدىكى بىلەن چىقىش.

تۈتۈننىڭ ئاچچىقىنى مورا بىلەر.

ئۈن يوق دىسە، زاڭ دەيدۇ،
ھاردىم دىسە، ماڭ دەيدۇ.

ئۈينىڭ مۈڭگۈزىگە ئۇرسا، تۇۋىغى سىقىرار.

ئۇزۇنىنى قويۇپ، قىسقىنى كەس.

ۋاقتى كەلگەندە خانمۇ تەختتىن چۈشىدۇ.

ۋاپا — تاق، جاپا — جۈپ.

ياخشىغا كۈن يوق، يامانغا ئۆلۈم (يوق).

يالاقچى يالاپ تويماس،
غالچا غاجىلاپ (تويماس).

يالاقچى يالاق بىلەن ماڭىدۇ،
تېجىمەل تاياق بىلەن ماڭىدۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

يامان بولساڭ ئاسىدۇ،
يۇۋاش بولساڭ باسىدۇ.

يامان كورگەن ياغاچ مىچىتنىڭ ئوتتۇرىسىغا تۇۋۇ-
رۇك بولۇپتۇ.

يامۇلنىڭ ئىشىگى يۇچۇن،
كىرەلمەيسەن پۇلۇڭ يوق ئۇچۇن.

يامغۇردىن قېچىپ، مولدۇرگە يولۇقۇپتۇ.

يارىنىڭ ئۇستىگە تۇز سېپىپتۇ.

ياش توككىچە، مۇشت تۇگ.

ياقىلار ئىتەك بولدى، ئىتەكلەر ياقا.

يىگى بايغا قەرزدار بولما،
مەنسەپدار بىلەن ئاغىنە (بولما).

ئىلاننىڭ تېشى سىلىق، ئىچى زەھەر.

ئىلاننىڭ نوشۇگى تۈز، ئوزى ئەگرى.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئىلاننىڭ يامان كۆرگەن ئوتى ئاغزىغا چۇشۇپتۇ.

ئىلان ئۆزەم ئەگرى ئەمەس، يولۇم ئەگرى دەر.

يىراقتىكى سۇدا ئۇسسىلىق قانماس.

يولدىن چىقما، خاندىن قورقما.

يەرسىز ئىدىم، يەرلەندىم،
توقماق ئىدىم، پەملەندىم.

يۈز كۈن يەلپۈگەن غالچا،
بىر كۈن يەلپۈگەن ئاغىچا.

زالىمنىڭ زۇلمىدىن ساقلا،
پادىشانىڭ هوكمىدىن (ساقلا).

زامان ساڭا باقمىسا، سەن زامانغا باق.

زامان تۈزەلسە، يامانمۇ تۈزىلەر.

زامانە زورنىڭ، تاماشا كورنىڭ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

زىغىر تەرمىگەن يەر قالماپتۇ،
بەگ بولمىغان ئەر (قالماپتۇ).

هالالنى خۇدا بەرمىسە، هارام يىمەي ئۆلەيمۇ.

هالىم پەرىشان، كىيگىنىم تېرە ئىشتان.

هالۋىنى هېكىم يەر، تاياقنى يېتىم.

هاۋرىمىغان ئېشەكتىن ئالۋاڭ ئاپتۇ.

هېيتاخۇن روزا تۇتۇپ،
روزاخۇن هېيت ئويناپتۇ.

هەركىم قىلار ئۆزىگە،
يىگىنە سانچار كوزىگە.

هەقىقەت ئېگىلەر، سۇنماس.

قاپ قويۇپ تاغارنى يىرلەپتۇ،
ئاغرىق قويۇپ ساقنى.

قاراڭغۇ دەپ هاڭۋاقما،
يورۇقلۇقنى ئىزلەپ تاپ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

قارغۇياپىلاقنى تاشقا ئۇرسىمۇ ئۆلىدۇ،
تاش بىلەن ئۇرسىمۇ ئۆلىدۇ.

قايغۇدىن كېيىن خوشاللىق ياخشى،
خوشاللىقتىن كېيىن قايغۇ يامان.

قازاننىڭ كۆۋاچىسى چومۇچ.

قازنىڭ ئوردىسىدىن قېچىپ،
پادىشانىڭ تۈگۈلۈكىدىن چۈشۈپتۇ.

قاغىنىڭ كوزىنى قاغا چوقۇماس.

قېتىق ئىچكەن قۇتۇلدى،
تاۋاق يالىغان تۇتۇلدى.

قىلدەك ھوقۇقنىڭ پىلدەك كۈچى بار.

قولى سۇنۇقنىڭ دەردىنى قولى سۇنۇق بىلەر.

قولنى كەسمىگىچە قان چىقماس.

قوساقتا نان بولسا، بىلەكتە جان.

ئۇگۇت
Ugut.cn

قوشتا يوق، ماشاقتا يوق، خاماندا بار.

قوي ئۆلەمدۇ، قوزىمۇ؟
كۆپ سۇنامدۇ، كوزىمۇ؟

قۇلنى "باركاللا" ئۆلتۈرەر.

قۇلنىڭ قۇلى، قۇلاقنىڭ تۈۋى.

ئەجىلى يۈتكەن قۇزغۇن قارچۇغا بىلەن ئوينىشار.

ئەسكى چاپان ئىچىدە ئادەم بار.

ئەسكى تامدا قۇشقاچ تولا،
ئامراتقا پۈتلاش تولا.

ئوكۈزنىڭ بېشىغا كەلگەن كۈن،
موزاينىڭ بېشىغىمۇ كېلىدۇ.

ئولمەكنىڭ ئۇستىگە تەپمەك.

ئولەر ئىت پالتىدىن قورقماپتۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئۆلۈمگە تۇتىدىغانمۇ پۇل،
ئۆلۈمدىن قۇتقۇزىدىغانمۇ پۇل.

ئۆلىمەن دىسە، مىنىمەن دەيدۇ.

ئۆشكىگە جان قايغۇ،
قاسساپقا ماي (قايغۇ).

ئۆشكىنىڭ دائىم ئوچۇق تۇرسا ھىچ گەپ يوق،
قوينىڭ بىر قېتىم ئېچىلىپ قالسا، ھۇيت ـ ھۇيت.

ئۆشكىنى ئۆز ئايىغى بىلەن ئاسار.

ئۆزى ئۆلۈپ، ئۆزى يىغلاپتۇ.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

38. بايلىق ۋە كەمبەغەللىك توغرىسىدا

ئادەم ئەسكىسى ئەمەس، كىيىم ئەسكىسى.

ئاكىسى پۇل، چىمەندە گۈل.

ئالتۇنلۇق ئويدە جان دەركا.

ئاچ ئىپىق ئوينىماس.

ئاچ كىشىنىڭ ئاچچىغى يامان.

ئاچنىڭ دەردىنى توق بىلمەس.

ئاچچىق - تاتلىقنى تېتىغان بىلىدۇ،
يىراق - يېقىننى يۈرگەن (بىلىدۇ).

ئاچ قالغان تاماق تاللىماپتۇ.

ئاچقا قازان ئاستۇرما،
مۈزلىغانغا ئوت ياقتۇرما.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئاچ ئويدە قىتىق ئۇيۇماس.

ئاتا كەمچىلىكى يوق، لاتا كەمچىلىكى.

ئات ئېغىنىغان يەردە تۈك قالىدۇ.

ئاتلىق پىيادىنىڭ ھارغىنىنى بىلمەس.

ئاتمىشنىڭ پۈتەر، ئالتىنىڭ قالار.

باي بالىسى ئونبەشكە كىرسە باش،
گاداي بالىسى ئوتتۇزغا كىرسىمۇ ياش.

باي بارنى بەرمەس،
كەمبەغەل قاراپ تۇرماس.

باي بايغا باقار،
سۇ سايغا ئاقار.

بايدىن بالا ـ قازا قورقار.

بايدىن ئەمەلدار چىقسا،
كەمبەغەلدىن دانا چىقار.

ئۇگۇت
Ugut.cn

باي كىشى ھەر نەرسىگە بار ئەمەسمۇ،
يوق كىشى ناسۋالغا زار ئەمەسمۇ.

باي كىيسە، مۇبارەك بولسۇن!
كەمبەغەل كىيسە، نەدىن ئالدىڭ؟

بايلىق بىلەن پىقىرلىق — ئىككىسى ئىككى ئات.

باي مېلىنى سوزلەر، گاداي مۈڭىنى.

بار بارى بىلەن، يوق ھالى بىلەن.

بارلىق بولساڭ بېشىڭنى سىلايدۇ.
يوقلۇق بولساڭ بېشىڭ سىغمايدۇ.

بارلىق بەزدۈرىدۇ،
يوقلۇق ئۈگىتىدۇ.

بارلىق ئوخشىتار،
يوقلۇق قاخشىتار.

بارلىق ياراشتۇرىدۇ،
يوقلۇق تالاشتۇرىدۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

بار — ئىمەنى دىگۈزمەيدۇ،
يوق — ئىمەنى يىگۈزمەيدۇ.

بارنىڭ ئىشى پەرمان بىلەن،
يوقنىڭ ئىشى ئارمان بىلەن.

بارنىڭ مايىغى تېگەر،
يوقنىڭ تايىغى (تېگەر).

بار چاغدا ھورى چىقىدۇ،
يوق چاغدا شورى (چىقىدۇ).

باش تىققىدەك ئۆيى يوق،
چاڭ چىققىدەك مىلى (يوق).

بايدا ئاغامچا، كەمبەغەلدە كۆلا،
باي بولاي دىسەڭ، كەمبەغەلنى بۆلا.

باينى مال باسىدۇ، كەمبەغەلنى بالا.

باينىڭ ئالدى تار، كەينى كەڭ.

باينىڭ ئاغامچىسى بولسا،
كەمبەغەلنىڭ كۆلىسى بار.

ئۇگۇت Ugut.cn

بايىنىڭ بالىسىمۇ ئەركە، كالىسىمۇ (ئەركە).

بايىنىڭ گوشىدىن، كەمبەغەلنىڭ مۇشتى ياخشى.

بايىنىڭ ئىشىگىدىنمۇ كىرىدۇ، تۈڭلۈگىدىنمۇ.

بايىنىڭ كېلىنى بولغىچە،
كەمبەغەلنىڭ قىزى بول.

بايىنىڭ مۇشۇكىنى توشقان ئالىدۇ.

بايىنىڭ پۇلى — ئوچاقنىڭ كۈلى.

بايىنىڭ توگىچىسى بولساڭ، قوۋۇ بولىسەن،
قويچىسى بولساڭ، قول بولىسەن.

بايىنىڭ توردە ئولتۇرغىچە،
گادايىنىڭ پەگاسىدا ئولتۇر.

بايىنىڭ غەزنىسى — نامرات.

باي تولا يىسە خوردان دەر،
نامرات تولا يىسە ئوپقان دەر.

ئۇگـۇت
Ugut.cn

باي تۇرىدۇ باشتا،
گاداي تۇرىدۇ ئاياقتا.

باي يوقالغىنىغا قايغۇرىدۇ،
بورە قالغىنىغا (قايغۇرىدۇ).

بايغا باققان قىزىل بولار،
كەمبەغەلگە باققان گۈل بولار.

بايغا كۈندە بايرام، كۈندە توي،
كەمبەغەلگە كۈندە قايغۇ، كۈندە ئوي.

باي قەيەردە بولسا، ۋاي شۇ يەردە.

بىرى ئالتۇن تاۋاقتا نان يەر،
بىرى نان ئۈچۈن جان بېرەر.

بىرى پۇل يىغسا، بىرى خالتا تىكەر.

بىرى تويۇپ سەكرەيدۇ،
بىرى توڭۇپ (سەكرەيدۇ).

بىر يولۇۋاسنىڭ ئولۈكى يۈز تۈلكىنى تويدۇرار.

ئۇگۇت
Ugut.cn

بولسا، ھەر نىمە ئوخشايدۇ.

بۇلۇتنىڭ قەدرى يوق ئاي يېنىدا،
پېقىرنىڭ قەدرى يوق باي يېنىدا.

بورىنىڭ قازىنى يوق،
خام يەپ ئۆلگىنى يوق.

دادامغا يوق پۇرچاق ئانامغا نەدە.

گادايىنىڭ بالىسى — بايىنىڭ كالىسى.

گوش كورمىگەنگە ئۆپكە تاڭسۇق.

ئىتتىن سوڭەككە قەرزدار،
چاشقاندىن كىپەككە (قەرزدار).

جايى يوقنىڭ جېنى يوق.

كانايغا يوق، سۇنايغا نەدە.

كىككەچ بولسىمۇ بايىنىڭ بالىسى سۆزلىسۇن.

كەمبەغەل بولساڭ كۆچىزىپ باق.

كەمبەغەل ئىشلەپ هارماس،
باي چىشلەپ (هارماس).

كەمبەغەللىكنىڭ هايىنى يوق،
تاپقان پۇلىنىڭ تايىنى (يوق).

كەمبەغەلنىڭ مۇشۇگى چاشقان تۇتسا،
باينىڭ مۇشۇگى توشقان تۇتار.

كەمبەغەلنىڭ چېيى چىشقا دورا.

كەمبەغەل تـۆگە مىنسىمۇ ئىت چىشلەر.

كوسەي ئۇزۇن بولسا، قول كويمەس.

مال باينىڭ، جان خۇدانىڭ.

مال بولسا مامام باقار.

مالنى تاپقان باقسۇن،
ئوتۇننى چاپقان ياقسۇن.

نامرات بولساڭ، شەهەر قوغلاش.

ئۇگۇت
Ugut.cn

نامراتنىڭ بىر تويغىنى ــ بىر باي بولغىنى.

نان ــ ئىمان،ناننىڭ يوقى يامان.

ئوشۇق دولەت باشنى يارماس.

ئوشۇق دولەت ــ باشقا تاج.

پايدىسى يوق بايدىن، سۈيى يوق ساي ياخشى.

پىچاق گوشكە ماگار، سوڭەككە ماگماس.

پۇل بولسا، جاڭگالدا شورپا.

پۇلى ئازنىڭ غېمى ئاز.

پۇلى بار كاۋاپ يەيدۇ،
پۇلى يوق كاۋاپ تۇتۇنى.

پۇلى بارنىڭ گېپى ئوك،
پۇلى يوقنىڭ گېپى توك.

پۇل ــ پۇلى جىقلارغا تاتلىق.

ئۇگۇت
Ugut.cn

پۇتقا ناپسا، باشقا يوق،
باشقا تاپسا، پۇتقا (يوق).

سىمسىزنىڭ پۇتى سەككىز.

تويى — تونلۇقنىڭ، ھېيت — ئاتلىقنىڭ.

توغان بېشىدا دەرەخ ئۈنمەس،
باينىڭ قېشىدا گاداي ئۈنمەس.

توق كىگىرەر، ئاچ ئۇسۇرار.

توق بالا ئاچنى ئويلىمايدۇ،
ئاچ بالا توق بىلەن ئوينىمايدۇ.

توگە سىلكىنسە، ئېشەككە يۈك چىقار.

ئۆتنى يوقنىڭ خۇنى يوق.

يېرىم باينىڭ ياتقۇسى كەلمەس،
كېيىمى يېلىڭنىڭ قوپقۇسى (كەلمەس).

يېرىم تاغار بالغۇرتىدۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

يوغان سۆزلەر، ئىنچىكە ئۆزلەر.

يوقنىڭ بىر دەردى بار،
بارنىڭ مىڭ دەردى (بار).

يوقسۇللۇق تاشتىن قاتتىق.

يوققا نىمە يوق؟ — ئېرىقتىكى سۇمۇ يوق.

ھەسەل ئالغان قاچىنىڭ يۇقى بار.

قازانمۇ ماي، چومۇچمۇ ماي.

قازىنىم بولسا، پوشكال ئېتىپ يەيتتىم،
ئۇن تاپالمىدىم، ماي يوق.

قاغىلار قاق ئېتىدۇ،
ئۆز كۆڭلىنى شات ئېتىدۇ.

قوساق توق، كۆڭۈل شوخ.

قوسىغى ئاچنىڭ كوزى ئاشتا،
قوسىغى توقنىڭ ئۇستىۋاشتا.

قۇدۇق چوڭقۇر، ئاغامچا قىسقا.

قۇرۇق تاغار ئۆرە تۇرماس.

قۇرۇق قوشۇق ئېغىز يىرتار.

ئۆتۈگى يىرتىق تۆرگە چىقالماس،
يېڭى يىرتىق ئاش يىيەلمەس.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

39. بەتنىيەتلىك، مەككارلىق ۋە پىتنە-ئىغۋا توغرىسىدا

ئادەمنىڭ ئالىسى ئىچىدە،
ھايۋاننىڭ ئالىسى تېشىدا.

ئارقامدىن دېگەنلەر — تىزىڭىمنى يېگەنلەر.

ئاشنىڭ ئالىسى قوساق ئاغرىتار،
كۆڭۈلنىڭ ئالىسى ئادەم ئۆلتۈرەر.

ئاغزىدىن ھەسەل تامىدۇ،
كۆڭلىدىن زەھەر (تامىدۇ).

ئاغزى قايماق، كۆڭلى مايماق.

بەتنىيەتنىڭ يولى تار.

گاس دەپ غەيۋەت قىلما،
قارغۇ دەپ خىيانەت (قىلما).

ئۇگۇت
Ugut.cn

كىشىنىڭ ئەيىۋىنى ماڭا دېگەن كىشى
مېنىڭ ئەيىۋىمنىمۇ كىشىگە دەر.

كۆڭلى بۇزۇق باشقىلاردىن ئەيىپ ئىزلەر.

كۆڭلى قارىنىڭ يۈزى قارا.

كۆڭۈلنىڭ ئالىسى — خۇدانىڭ بالاسى.

كۆزىنى يۇمغان پوقىنى يەر.

نىيىتى يامانىنىڭ قازىنى تۆشۈك.

ئوتنى كىم تۇتسا، شۇنىڭ قولى كويەر.

پىتنىخورنىڭ سۆزى يامان،
سۆزىدىنمۇ ئۆزى يامان.

پىتنىخور تىرناقتىن تۈك ئۈندۈرەر.

پوقنى ئوسۇرۇق بىلەن ياپقىلى بولماس.

سامانىنىڭ تېگىدىن سۇ يۈگۈرتۈپتۇ.

تىرناق ئاستىدىن كىر ئىزلەپتۇ.

ئۈگۈت
Ugut.cn

تۇرغان تاھ ئۇسسەك، بىشىك يېرىلار.

توھمىتىڭگە توھمەت قىلاي،
توھمىتىڭ ھەيران قالسۇن.

توھمەتخور ئاخىرى توھمەت بىلەن ئۆلەر.

توھمەت تاش ياردۇ،
بايقىمىساڭ باش ياردۇ.

شەيتانىدىنمۇ ئادەم شەيتىنى يامان.

يىغلىغانىدىن قورقما، كۈلگەنىدىن قورق.

يولسىزنىڭ تىلى قىسقا.

يۈتكەن پىچاقنىڭ سېپى ئالتۇن.

غەيۋەتخورنىڭ تىلىنى كەس،
ئاڭلىغۇچىنىڭ قۇلىغىنى (كەس).

ھىلىدىن ھالۋا ياساپتۇ.

ھىلىگەردىن تۇخۇم ئالساڭ،
ئىچىدىن سېرىقى چىقماس.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ھىلىلىك ئىشتا خەير يوق.

قارغا ئۆلۈك كۆمگىلى بولماس.

قاشقا سانساڭ كوزگە،
كىشىگە سانساڭ ئۆزگە.

قىڭغىر ئىش قىرىق يىلدىن كېيىنمۇ بىلىنەر.

قۇۋلۇقتىن شۇملۇق تۇغۇلار.

قەست قىلغاننى پەس قىل.

ئەر كىشى — تۈگلۈك ياپقۇچ.

ئۆپكىسىنى ئىچىدىن قېقىپتۇ.

ئۆتكەمدىن ئۆتۈپ، غەلۋىردە تۇختاپتۇ.

ئۆيۈڭگە يولاتما قېرى دەللىنى،
كىرىپ - چىقىپ بۇزىدۇ پەللىنى.

ئۆزىنىڭ ئۆزىگە، تۈپىسى كوزىگە.

ئۇگـۇت
Ugut.cn

40. سېخىلىق، بېخىللىق، ئاچكۆزلۈك ۋە ئىنساپ توغرىسىدا

ئادەم ئۆلىدۇ، دۇنيا قالىدۇ.

ئالغىنىڭنى كۆپكە سانا،
بەرگىنىڭنى ئازغا (سانا).

ئامانەتكە خىيانەت.

ئانىسى نانىنى نېپىز ياقىدۇ،
بالىسى تويماي قوشلاپ يەيدۇ.

ئاچ بەچچىغەردىن قاچ بــەچچىغەر.

ئاچكۆز تويماس، بېخىل بېيىماس.

ئاردا قاگشا بولمىسا، ئىككى كۆز بىر بىرىنى يەر.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئارپا تېرىپ بۇغداي ئالىمەن دىمە.

ئاز بولسا، كۆپكە تاۋاپ قىل.

ئاز يىغساڭمۇ هالال يىغ.

بارنى كۆرسە كۆرەلمەيدۇ،
يوقنى كۆرسە بېرەلمەيدۇ.

بېخىل بايدىن سېخى گاداي ياخشى.

بېخىل بىر تېيىننىڭ توشۇگىدىن قىرىق قېتىم ئۆتەر.

بېخىل بەختلىك ئەمەس، سېخى بەختلىك.

بېخىلدىن نان سورىغىنىڭ — جان سورىغىنىڭ.

بېخىل جېنىدىن كېچەر، مېلىدىن كەچمەس.

بېخىلنىڭ بېغى كۆكەرمەس.

بېخىلنىڭ ئىشىنى ئالماق —
كۆزسىنىڭ بېشىنى ئالماق.

ئۈگۈت
Ugut.cn

بېخىلنىڭ تېزىگىگە بىگىز ئۆتمەس.

بېخىلنىڭ ئۆلۈكىنى ئىت يىمەپتۇ،
تېرىگىنى پىت (يىمەپتۇ).

بېخىل سىقىمىنىڭ ئىچىنى ئايايدۇ، تېشىنى يالايدۇ.

بېخىل تاپسا يېپىپ يەيدۇ،
سېخى تاپسا ئېچىپ (يەيدۇ).

بېخىلغا ھاجىتىڭ چۈشسە يوق دەيدۇ،
سېخىغا ھاجىتىڭ چۈشسە خوپ دەيدۇ.

بېخىلغا قول بىلەن يانچۇقنىڭ ئارىسى قىرىق كۈنلۈك.

بىر تاۋاق ئاش كەلدى دەپ جىنىم سۆيۈندى،
ئىككى قوشۇق ئالماي تۈرۈپ تۈۋى كۆرۈندى.

بىر ھاپ، بىر ھوم.

بىزنىڭكىگە كەلسەڭ يەپلا،
سىزنىڭكىگە بارسام گەپلا.

ئۇگــۇت
Ugut.cn

بۇغدايىنىڭ بانىسىدا قارىمۇق سۇ ئىچىپتۇ.

بۇغداي پاتمىغان ئاغزىمغا،
قوي كاللىسى بوش كەلدى.

بورە تاپسا، تەڭ ئوتاق،
قاغا تاپسا، دەرەخ ئۇچىدا.

دوستۇمنىڭ ئولگىنىگە يىغلىمايمەن،
قارا ئېشەكنىڭ كەتكىنىگە يىغلايمەن.

ئېشەكنىڭ دۇمبىسىگە ئاپتاپ چۈشسە قۇلۇقىنى ئىسسىت.

ئىگىز بۇرۇنى كورە – كورە،
پۇچۇق بۇرۇن كىرىپ كېتىپتۇ.

ئىككى كېمىنىڭ قۇيرۇغىنى تۇتقان سۇغا چوكەر.

ئىنساپلىقنىڭ دىلى ساپ.

ئىنساپسىز قوشۇق سالسا، يەتتە ئوتلاپتۇ.

ئىچى ئارلىڭ گورى تار.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئىسسىنى بولۇت كورمەس،
يۇندىسىنى ئىت (كورمەس).

جاغدا قوغۇن جىنىڭمىدى.

جىنىم پۇلۇم، خىنىم پۇلۇم،
ماڭا تېخىمۇ يېقىن تۇرۇڭ.

جىقنى دەپ ئازدىن قۇرۇق قاپتۇ.

كىشىنىڭ توخۇسى كىشىگە غازدەك كورۇنەر.

كىشىنىڭ قولى بىلەن يىلان تۇت.

كەسسە پىچاق ئوتمەس،
چەكسە قان چىقماس.

كەڭ بولساڭ، كەم بولمايسەن.

كوپنى بىلمىگەن ئازنى ھىچ بىلمەس.

مومىسىق ئايالنى جەننەتكە تەكلىپ قىلسا،
قوتۇر ئوشكىسىنى يېتىلەپ مېڭىپتۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

پالتىسىنىڭ سىپىغا موزاي تىزەكلەپ قويۇپتۇ.

پايدىسى يوق ئوغرىدىن، گۈندا①نىڭ بىكار تۇر-
غىنى ياخشى.

پۇلىنىڭ كوزى يوق،
بېخىلىنىڭ يۈزى (يوق).

پەرىشتىنىڭ ئىشىدىن شەيتان قىزغىنىپتۇ.

چاشقان يىغار، پاقا يەر.

چاشقانغا كىپەك ئالدۇرماپتۇ.

چاينىماي يىگەن كوشىمەي ئولەر.

سېخىنىڭ بەرگۈسى كەلسە،
بېخىلىنىڭ جېنى چىقىپتۇ.

سېنىڭ نەيسەڭ بالادۇر،
ئاخىر ئوتقا سالادۇر.

① گۈندا ــ تۇرمە.

سەن كەلسەڭ، نىمە ئېلىپ كېلىسەن؟
مەن بارسام، نىمە ئېتىپ بېرىسەن؟

سەن ئۇل، مەن تىرىلەي.

تىلەمچىنىڭ خالتىسى تولسىمۇ، كۆزى تولماس.

تولا يىگەن بورىنىڭ كوتى كاۋاك.

تويماس كۆزنى گۆرنىڭ توپىسى تويدۇرار.

تويمىساڭ تويۇڭدا تويارسەن.

تۇرۇپ تۇرغاننى توختاپ يە،
كېتىپ بارغاننى قوغلاپ يە.

توگىدەك قىز بېرىپ،
تۈگمىدەك گوش يېدىم.

تۈڭلۈگىدىن شامال كىرمەس،
ئىشىگىدىن ئادەم (كىرمەس).

دۈنيچى هاكىچىنى كورەلمەپتۇ.

ئۇگۇت Ugut.cn

ياخشى ئاش ئېشىپ قالغىچە،
يامان قوساق يېرىلىپ كەتسۇن.

يىمەي ـ ئىچمەي بول بېخىل،
باي بولمىساڭ مەن كېپىل.

يىمەيمەن دەپ تۇرۇپ يەتمىش قۇيماق يەپتۇ.

يىمەي يىققانىنىڭ يىگۈچىسى چىقار،
كىيمەي يىققانىنىڭ كىيگۈچىسى (چىقار).

يوغانىنى يونۇپ يە، كىچىكنى شىلىپ.

يەپ تويمىغان يالاپ تويماس.

يەي دىسە، چىشى ئاغرىيدۇ،
بېرەي دىسە ئىچى (ئاغرىيدۇ).

ھابدالغا كەپسەن بەرسە، جىڭنىڭ راستمۇ، دەپتۇ.

قانائەتلىك كىشىنىڭ قارنى توق.

قانائەت ــ تۈگىمەس غەزنە.

ئۇگۇت
Ugut.cn

قارنى يامان ھېيتتا ئۇلەر.

قىزغانچۇقنىڭ ئېشىنى بېسىپ يە.

قىزغانچۇقنىڭ ئېشىنى ئىت يەر.

قولى ئوچۇقنىڭ يولى ئوچۇق.

قولۇم ئوچۇق، يۈزۈم ئاق.

قورۇنغان قۇرۇت چىچار.

قۇرۇق دۇئايى سالامغا توكۇر باركاللا.

قۇرۇق سوڭەكنى ئىت غاجىماس.

قۇرۇق سوڭەكتىن ياغ چىقماس.

ئەجەل يەتمەي جان چىقماس،
بېخىل بايىدىن نان (چىقماس).

ئەرزان گوشنىڭ شورپىسى تېتىماس.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئومۇچۇك ئومىلەيدۇ،
ئومىلىگەننى كورەلمەيدۇ.

ئوزلىرى بولالمايدۇ،
بولغاننى كورەلمەيدۇ.

ئوزى تويمىغاننىڭ كوزى تويماس.

ئوزى تويسىمۇ، كوزى تويماپتۇ.

ئوزەم يىسەم، سىسىق ئىشىم،
كىشىگە بەرسەم، ئىسسىق ئىشىم.

ئوينى ئىجارىگە بىرىپ، بورىنىنى ئۇششۇتكەن قىرى.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

41. كەسىپ، سودا-سېتىق ۋە ئېلىش-بېرىش مۇناسىۋەتلىرى توغرىسىدا

ئالا قاغىدا ئېلىشىڭ بولسا، بىر كۈنى ئالارسەن.

ئال دېگەن مالدا پايدا بار.

ئالدىڭ — پۈتتى، ساتتىڭ — يۈتتى.

ئالسىمەن دەپ، قوشلاپ بېرىپتۇ.

ئالماقلىق — زىرەكلىك،
بەرمەكلىك — نادانلىق.

ئالماقنىڭ بەرمىگى بار،
چىقماقنىڭ چۈشمىگى (بار).

ئالماقتا بار، بەرمەككە يوق.

ئالتىگە ئېلىپ، بەشكە سات،
ئېتىڭ چىقسۇن سودىگەر.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئالتۇن كورگەندە پەرىشتە يولدىن ئېزىپتۇ.

ئالغاندا بىسمىللا،
بەرگەندە ئەستەغپۇرۇللا.

ئالغىچە ئالمان، بەرگىچە بەزگەك.

ئالغىچە ياپىر، بەرگىچە كاپىر.

ئالغۇچى — ئارسلان، بەرگۈچى — چاشقان.

ئامبالنىڭ ئىتىنى سۇغار، پۇلىنى ئال.

ئاتا كەسپى بالىغا مىراس.

ئاتا كەسپىگىنى تاشلىما.

ئاتاڭمۇ بازار، ئاناڭمۇ بازار.

ئاغامچاڭنىڭ پۇلى تۇرۇپ تۇرسۇن، دۆلەمنىڭ
پۇلىنى بەر.

ئاغرىق بولساڭ ئۆلۈپ قۇتۇل،
قەرزدار بولساڭ بېرىپ (قۇتۇل).

ئۇگـۇت
Ugut.cn

بار دىسە بېرىدۇ، يوق دىسە قەسەم.

بار تاۋۇغىم، يان تاۋۇغىم،
بولمىسا ئارىدا سۇن تاۋۇغىم.

بازارغا چىق، بەختىڭدىن كور.

باقىقالنىڭ ئالدى ياخشى،
قاسساپنىڭ كەينى (ياخشى).

بېلىقچىنىڭ كۈنى سۇدا.

بېرىمەن دىگەن قولىغا
چىقىرىپ قويار يولىغا.

بېرىپ يامان بولغىچە، بەرمەي يامان بول.

بېرەرمەننىڭ بېشىنى ئالارمەن ئوڭلاپتۇ.

بولسا بولار، بولمىسا ئىز پۇلى.

بورىچى ھالۋىچى بولسا، كوزىنى چاپاق بېسىپتۇ.

”بوياقچى – بوياقچى“ دىسە، ساقىلىنى بوياپتۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

بەرگەن ئالغانغا يېقىپتۇ،
بەرمىگەن دەريادا ئېقىپتۇ.

بەرگەن باتۇر ئەمەس، سورىغان باتۇر.

بەرگەن بەككە ياراپتۇ، بەرمىگەن كىمگە؟

بەرمىگەننى بېرىپ ئۇيالدۇر.

بەرمەككە بېرىمۇ كوپ،
ئالمىققا ئۇنىمۇ ئاز.

بەرمەسنىڭ ئېشى پىشماس،
ئوچاق بېشىدىن چۈشمەس.

دەريادىكى بېلىقنىڭ باھاسى يوق.

ئېلىپ ئالتە بولماپتۇ، يەپ يەتتە.

ئېلىپ باقتىم، سېتىپ باقتىم،
ھەممە ئىشنى قىلىپ باقتىم.

"ئېلىپ"نى ئوقۇپ، "بە"نى ئوقۇماپتۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئىسسىلنى ئالساڭ خاتا يوق،
ئەسكىنى ئالساڭ ۋاپا (يوق).

گورگە كىرگەن تىرىك چىقماس،
ئۆيگە كىرگەن قۇرۇق (چىقماس).

خېمىر ئۇچىدىن پېتىر.

خېرىدارنىڭ كوزى بولسا، كاسىپ ئاچتىن ئولەر.

ئىتنىڭ قاۋىغىنى بىكار، ھايان دىۋانىنىڭ.

ئىش بىلمەس كەشتىچى بولۇپتۇ،
ئاش بىلمەس ئۇگرىچى (بولۇپتۇ).

جىڭنىڭ گوشى — جىننىڭ گوشى.

كاجنى بازار ئوگلار، ساراڭنى مازار.

كانايچىدىن يەل كېتىدۇ.

كاۋاپمۇ كويمىسۇن، زىخمۇ.

كىشىدىكى نەرسە — خۇدادىكى نەرسە.

ئۇگۇت Ugut.cn

كىشىدىكى پۇل — چۈشىدىكى پۇل.

كەمبەغەل بولاي دىسەڭ،
لەق ئېلىپ، نېسى سات.

ئاغرىماي ئۆلەي دىسەڭ،
ئەسكى تامنىڭ تۈۋىدە يات.

كۈنۈڭ ئۆتمىسە، بازار چوگىلە.

مال بەرمەك — جان بەرمەك.

مىلىك سەرنى يوقاتقان بىر سەر.

مەن كورمىگەن يەكەن ئەمەس،
پۇل بەرمىسە نان بەرگەن ئەمەس.

ناۋاينىڭ نېنى پىشقىچە، يىگى كويىدۇ.

نېسى ئېلىشتا هاي - هاي،
پۇلىنى بېرىشتە ۋاي - ۋاي.

نېسى ساتقاننىڭ هالى خاراپ،
قالىدۇ قۇرۇق دەپتەرگە قاراپ.

ئۈگۈت
Ugut.cn

نېسى يىمەك گۆشنى،
يېرىپ چىقىدۇ توشنى.

نەقتىن ھەسەل چىقتى، نېسىدىن كېسەل.

ئۆمىچى يوق مازاردىن شەيخ زېرىكىپتۇ.

پايدا بىلەن زىيان — بىر تۇققان.

پۇل دىگەن قولنىڭ كىرى.

پۇل دۈشمەننى دوست قىلار،
دوستنى دۈشمەن قىلار.

پۇلى بارغا بازار، پۇلى يوققا جازا.

پۇلنى پۇل تاپار.

پۇلنىڭ بىر ئۇچى بىلەكتە، بىر ئۇچى يۈرەكتە.

پۇلنىڭ تىلى يوق.

پۇل — پىششىق تاماق.

پۇل تېپىۋالساڭ سانىۋال.

ئۇگۇت
Ugut.cn

پۇلۇڭنىڭ كەتكىنىگە قارىما،
ئىشىڭنىڭ پۈتكىنىگە قارا.

سودا ساقال سىپىغىچە.

سودىدا دوست يوق.

سودىگەرنىڭ پۇلى بىر، رىسقى باشقا.

سۇنىڭ سۇغا كەتتى،
قالدى قىپتىقنىڭ پۇلى.

تاپقىنىم پاك، قۇلىغىم ساق.

تىكە بولسىمۇ سۈت بەرسۇن.

توك ـ توك ئىتەر تومۈرچى،
پۇلنى ئۇسىدۇ كونچى.

توگە تالغا تويماس، سودىگەر مالغا.

تومۈرچى كومۈرچى بىلەن دوست.

ئۇگۇت
Ugut.cn

تومۇرچىنىڭ بىر ئۇرغىنى —
يىڭنىچىنىڭ يۈز ئۇرغىنى.

تومۇرچىنىڭ پالتىسى يوق،
ياغاچچىنىڭ تۈۋرۈكى (يوق).

شوخ بولساڭ مازارغا بار،
بىكار بولساڭ بازارغا (بار).

ياخشى مال ئوزىنى ئوزى ماختايدۇ.

ياغاچ كەسسەڭ ئۇزۇن كەس،
تومۇر كەسسەڭ قىسقا (كەس).

يىغى تۇگىسە، دۇغى قالار.

يىپىڭ ئېشىڭىلىك بولسا، ئىشىڭ پۇتۇگلۇك.

يىغلىغاندىن سورىما، كۇلگەندىن سورا.

زىيان ئاچچىق، پايدا تاتلىق.

ھارۋىكەش — ئاۋارىكەش.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ھايان ماگا بولسۇن، زىيان ساگا.

ھەممە يەردە قازاننىڭ قۇلىغى تۇت.

ھەركىمنىڭ ھەركىتى كېتەر، بەركىتى قالار.

قاساپ دوستىغا ئۇستىخان بېرەر.

قاساپ ماي چايناپدۇ، ئاشپەز گوش.

قايتقان مالدا بەركەت بار.

قىممەتچىلىك بولسا، ساتقۇچىدا ئىنساپ قالماس،
ئەرزانچىلىق بولسا، ئالغۇچىدا (ئىنساپ قالماس).

قولدىن ئۆتكىچە، ئۆيىگە يەتكىچە.

قولى بىلەن ئېلىپ، پۇتى بىلەن بېرىپتۇ.

قول ئىچىگە ئېگىلەر.

قول قولنى تونۇيدۇ، شەرىئەت يولنى.

قوينى قوتاندا سات، ئاشنى ئوردىدا.

ئۇگۇت
Ugut.cn

قۇلاقنى نەدىن چىقارسا، قازانچىنىڭ ئىختىيارى.

قۇشقاچ بولسىمۇ گوش.

قۇشقاچ بولسىمۇ قاساپ سويسۇن.

قۇشقاچلار قىلىدۇ چىرىك ـ چىرىك،
ئادەملەر يۈرىدۇ — تىرىكچىلىك.

قەرزداردىن پۈتكەننى ئال،
تۈگمەندىن چىققاننى (ئال).

قەرز ئېلىپ بەرمىگىنىڭنى كورەي،
تۇغۇلۇپ ئۆلمىگىنىڭنى (كورەي).

ئەرزان بىلەن قىممەتنىڭ
بازاردا چىققان نەرقى بار.

ئەرزان نەرسە ئىللەتسىز ئەمەس،
قىممەت نەرسە ھېكمەتسىز ئەمەس.

ئەسكى تۇماقتا سېسىق كاللا خېرىدار.

ئەتىگەنكى مۇشتتىن يانما.

ئۆيدىكى گەپ بازارغا توغرا كەلمەپتۇ.

ئۆيىدە بار — ئۆيىدا بار.

ئۆزەڭدە يوق — ئالەمدە يوق.

ئۈچ قوي سويغان قاسساپ بولۇپتۇ.

2008.7.8

ئۇگـۇت
Ugut.cn

42. تۇرلۇك پەندى ــ نەسىھەتلەر

ئامانەتنى تۇتماك، يوقالسا تولەرسىز،
تام تۇۋىدە ئولتۇرماك، يىقىلسا ئولەرسىز.

ئاچلىقتا تۇتقان قاچاڭنى توقلۇقتا ئۇنتۇما.

ئاچچىق بولساڭ تۇزدەك بول،
تاتلىق بولساڭ بالدەك بول.

بىر هارغانغا سوز قىلما، بىر ئاچقانغا.

ئېشەك ئېشەكتىن قالسا قۇلىقىنى كەس.

خوشامەتچى بولماي دىسەڭ تاماگەر بولما.

ئىت قوغلىسا سۇغا قاچ،
ئىلان قوغلىسا قۇمغا قاچ،
توگە قوغلىسا تاققا قاچ.

ئۇگــۇت
Ugut.cn

كىشىنىڭ ئارتۇقچىلىقىنى كىشىگە دە، ئۆزىگە دېمە،
كىشىنىڭ كەمچىلىكىنى ئۆزىگە دە، كىشىگە دېمە.

كوك ياغاق بىلەن قويىنۇڭنى تولدۇرما.

كوڭلۇڭ رەنجىسە، كۆلۈپ ئوينا.

كوڭلۇڭ قالغان يەرگە بارما.

كورگەن كۈنۈڭنى ئۇنۇتما،
شىرە چورۇغۇڭنى قۇرۇتما.

كۆلمە كىشىنىڭ دەردىگە،
ئۆزەڭگە كېلەر ئەتىگە.

مېۋىسىز دەرەخنى قاقما.

مۇزدىن ئوتسەڭ ئاۋال ئوتمە
دەز چىققىچە ئۆتەرسەن.
سۇدىن ئوتسەڭ كېيىن ئوتمە
چوككىنىنى كورەرسەن.

ئۇگۇت
Ugut.cn

پالسىز يۇرمە، پالغا ئىشەنمە.

سۇ تاشسا دوڭگە چاپ.

ئار يەردە ئاش يېگىچە
كەڭ يەردە مۇشت يە.

تىلىگەننى تىلىمەڭ،
مۇتەھەمنى يولىمەڭ.

توخۇلى تاخ دىمە، مۇشۇكنى پەش (دىمە).

توپا ئالساڭ دوڭدىن ئال.

يالجىمساڭ يەر يوتكەل.

ياتقان ئورنىڭدىن تايىنىپ قوپما.

هايات چېغىمدا تىللىما،
ئۆلگىنىمدە يىغلىما.

قاغىشلىق بارغىنىنى سورىما، يانغىنىنى سورا.

ئۇگۇت
Ugut.cn

قىلىچتەك ئۆتكۈر بولما،
تاياقتەك قوپال بولما.

قولۇڭدىن كەلسە ياغ چاينا.

ئۆلگەننىڭ ئەيۋىنى كوچىلىما.

ئۆزەڭنىڭ كىملىگىنى بىلەي دىسەڭ،
كىشىنىڭ قىزىغا ئەلچى ئەۋەتىپ كور.

2008.7.8

ئۇگــۇت
Ugut.cn

43. ئوغرىلىق ۋە قاتىللىق توغرىسىدا

ئادەم ئۆلتۈرگەن ئادەم قولىدا ئۆلەر.

ئالتۇننى دەسسەپ، تۇخۇم ئوغرىلاپتۇ.

ئاينىڭ يورۇقى ئوغرىغا ياقماس.

باي ــ دەريا، ئوغرى ــ قوشۇق.

بويىنىدا ئۆلۈمى بارنىڭ ئايىغى سىقىرار.

بۇ يەردە ئوغرى يوق،
ھېلى قويغان ھېلى يوق.

بورىنىڭ ئاغزى يېسىمۇ قان، يېمىسىمۇ قان.

بۆرىسى يوق جاڭگال بولماس،
ئوغرىسى يوق يۇرت بولماس.

ئۆگۈت
Ugut.cn

جاغدا قىرىماس، ئوغرى بېيىماس.

مال ئىگىسىدىن ئوغرى كۈچلۈك.

ئوغىدىن شىپا ئىزلىمە،
ئوغرىدىن ۋاپا (ئىزلىمە).

ئوغرى ئالغان مالغا ئىگىسى سەۋەپكار.

ئوغرى ئايدىڭدىن قورقىدۇ.

ئوغرى بىلەن يولداش بولما،
ئەسكى بىلەن سىرداش (بولما).

ئوغرى بولساڭ ئىنساپ بىلەن بول،
تاۋىغىنى ئالساڭ، قوشۇغىنى قوي.

ئوغرى — دەۋانىڭ ئۇرۇغى،
چىچەن — دەۋانىڭ قۇيرۇغى.

ئوغرىمۇ تووۋلايدۇ، ئوي ئىگىسىمۇ.

ئوغرىنىڭ دوستى يانچۇقچى.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئوغرىنىڭ يۈرىگى پوك ـ پوك.

ئوغرىنى ئوغرى تاپار.

ئوغرىنى قاراقچى سوقۇپتۇ.

ئوغرى ئوغرىنى قاراڭغۇ كېچىدە ئۇچرىتار.

ئوغرى تۇتساڭ چوڭىنى تۇت.

ئوغرىغا مال كەم ئەمەس.

ئوغرى قېرىسا سوپى بولار،
جالاپ قېرىسا بۈۋى (بولار).

ئوغرى ئولگىچە ئاقمەن دەپ تۇرار.

ئوغرى ئوز گوشىنى يەيدۇ.

پالتىدىن زۇۋان كەپتۇ، قاتىلدىن ئىمان.

توخۇنى ئوغرىلىغانمۇ ئوغرى،
تۇخۇمىنى يىگەنمۇ (ئوغرى).

ئۇگۇت
Ugut.cn

يېغىنى يان باسىدۇ، ئوغرىنى دام.

ھەر غەرەزچى كېلەر، ئوغرى ئاسماقچى.

قاراڭغۇ يولنى قاراقچى بىلەر.

قوينۇم ئوغرى، قونچۇم ئوغرى.

قوغۇنغا ئوغرى كەلسە، يا پىششىغىنى قويماس، يا خەمىگىنى.

ئۆيگە ئوغرى كىرگەندە ئىتنىڭ سىيگۈسى كەپتۇ.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

44. دىنى ئېتىقات ۋە موللا توغرىسىدا

ئاخىرەت ئىززىتى كېرەك بولسا،
پېقىرلار بىلەن كېڭەش قىل.

ئاللا بەرمىگەننى موللا بەرمەس.

ئاران باشقان كالامنى،
ئۆلتۈرۈپ يىگەن ئاخۇنۇم.

ئاتا ـ ئانا دۇئاسى ئوتقا، سۇغا پاتۇرماس.

بىسمىللا دىسەڭ تېشىڭدا دە، دىمىگەنلەر دىسۇن،
شۈكرى دىسەڭ ئىچىڭدە دە، يىمىگەنلەر يىسۇن.

دىنىم ئۈچۈن ئەمەس، كۆڭلۈم ئۈچۈن ئوقۇيمەن.

دۇنيا ئىشىنى ئاخىرەتكە قالدۇرما.

دەرت يامانمۇ، ئەلەممۇ،
موللا يامانمۇ، قەلەممۇ؟

ئۇگۇت
Ugut.cn

خۇدا دېگەن يەردە بالا يوق،
شال تېرىغان يەردە پولو (يوق).

ئىماملىقتىن قاچ، مەزىنلىكنى تالاش.

ئىمامنىڭ ئومرىنى تىلە، مەزىننىڭ ئۆلۈمىنى.

موللا بىلگىنىنى ئوقۇيدۇ،
توخۇ كورگىنىنى چوقۇيدۇ.

موللا بولماق ئاسان، ئادەم بولماق تەس.

موللا كىشىدىن پۇل ئالماق —
پىتىر ناندىن قىل ئالماق.

موللا كىشى — يېرىم كىشى،
ئىككى موللا بىر كىشى.

موللا كوپ بولسا، قوي ھارام ئولەر.

موللام، دۇئاغا زورلاڭ.

موللامەنۇ، موللا مەن،
موللا كورسەم يولدا مەن.

ئۇگۇت
Ugut.cn

موللا ئوقۇپ يەر،
قاغا چوقۇپ (يەر).

موللا پۇلنى دوست تۇتماس،
قولىغا كىرسە بوش تۇتماس.

موللىنىڭ دېگىنىنى قىل، قىلغىنىنى قىلما.

موللىنىڭ يامىنى ۋاراقچى،
ئوغرىنىڭ يامىنى قاراقچى.

موللىنىڭ قارنى بەشتۇر،
بىرى ھەممىشە بوشتۇر.

موللىغا ئون تاياق، نادانغا بىر تاياق.

ئوقۇماي موللا بولغان،
چوقۇماي قاغا بولغان.

چالا موللا دىن بۇزار.

روزا تۇتقان – نېنى يوقنىڭ ئىشى،
ناماز ئوقۇغان – ئىشى يوقنىڭ ئىشى.

ئۇگـۇت
Ugut.cn

سوپى سۈۋۈغاننى يەر، تاپسا يوغاننى.

سۇ يەنتە يۇمۇلسا ھالال.

سەدىقە بالانى يەر، تۇۋە گۇناھنى.

سەللىسى مۇسۇلمان، ئۆزى كاپىر.

سەللە دىگەن يۈك،
ساقال دىگەن تۈك.

تەقۋادا ھالال يوق،
پەتىۋادا ھارام (يوق).

ياش ۋاقىتتا قىلغان ئىبادەت تاشقا موھۇر باسـ
قاندەك؛
قېرىغاندا قىلغان ئىبادەت قۇمغا موھۇر باسقاندەك.

ئىلان، چايان ئىزلىسەڭ، قازىنىڭ گورىنى ئاچ.

ھاجى مىنگەن ئېشەكمۇ ھەرەمگە بېرىپتۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ھەممە ئىشنى موللا بىلەر،
موللا قوپۇپ كولگە سىيەر.

قولى قاشاڭ موللىدىن، ئايىغى ئىلدام بالا ياخشى.

قۇلياغا قۇيماق، ياسىنغا پولو.

ئەمەلى يوق سوپىدىن، تۇخۇمى يوق توخۇ ياخشى.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

45. يۇقۇرى تەبىقىنىڭ ماقال - تەمسىللىرى

ئاكاڭ كىمنى ئالسا، يەڭگەڭ شۇ.

ئانىسىنى تاپسام، شىللىسىگە مىنىپ چاپسام.

ئانىسىنى ئۇرمىسا ئوۋالى بار.

ئاچسام ئالقىنىمدا سەن،
يۇمسام سىقىمىمدا (سەن).

ئاتاڭ كىم بولسا سەن شۇنىڭ ئوغلى.

ئاتاڭنى ئولتۇرگەنگە ئاناڭنى بەر.

بالاڭنى چوڭ قىلىپ موللىغا بەر،
موللىدىن ئېلىپ ئوردىغا بەر.

باي بىلەن داۋالاشما،
باتۇر بىلەن چېلىشما.

ئۇگۇت
Ugut.cn

باي — يۇرتنىڭ ئۇزۇغى،
باتۇر — يۇرتنىڭ قوزۇغى.

بېگىم ئۈچۈن خىزمەت،
ئۆزەم ئۈچۈن ئۇقەت.

بېيىشتىن چىققان كوك ئاياق،
يۈگۈرتىدۇ يالاڭئاياق.

بىر سوز بىلەن ئەر ئولمەس.

بىر تاغار ياڭاقنى ياڭاقچىلىك تاش چاقار.

بوزەكنى بوزەك ئەتمىسەڭ،
قىيامەت كۈنى سورىغى بار.

بوزەكنى تاپسام، بۇرنىغا يىپ ساپسام.

بەگ بىلەن ئېلىشىپ بولماس،
دەرەخ بىلەن چېلىشىپ (بولماس).

بەرمىسىمۇ باي ياخشى،
يېمىسىمۇ ماي ياخشى.

ئۇگۇت
Ugut.cn

دالىنىڭ بېگى بولغىچە، شەھەرنىڭ ئىتى بول.

خوتۇن ئالدىڭ — ئۇچاقىڭغا ئوتۇن ئالدىڭ.

خوتۇن ئالساڭ بايدىن ئال،
پۇلۇڭغا پۇل قوشۇلار.
يەر ئالساڭ سايدىن ئال،
يېرىڭگە يەر قوشۇلار.

خوتۇن كىشى لاپ بىلەن يۈرەر،
ئۇستۇرا كاپ بىلەن.

خوتۇن كىشىنىڭ موللىسى —
بايتال ئاتنىڭ يورغىسى.

خوتۇن كىشىنىڭ چېچى ئۇزۇن، ئەقلى قىسقا.

خوتۇن كىشىنىڭ ھىلىسى قىرىق ئېشەككە يۈك.

خوتۇن كىشى — توت تامنىڭ قۇلى.

خوتۇنغا ئىشەنمە، قومۇشقا يۆلەنمە.

خۇدا بىلىپ پاقىغا قۇيرۇق، ئېشەككە مۈڭگۈز بەرمىگەن.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئىت ئىتەكتىن ئالار، خوتۇن ياقىدىن.

ئىتنىڭ ئاغزى تەككەنگە
دەريا سۈيى بۇلغانماس.

ئىتنى سوڭەك بىلەن ئۇرساڭ ھاۋشىماس.

ئىتنى ئەكىلەتسەڭ، ئاغزىڭنى يالايدۇ.

ئىت سەمرىسە، ئىگىسىنى قاۋايدۇ.

ئىت ۋاپا، خوتۇن جاپا.

ئىشەنمىگىن دوستۇڭغا،
سامان تىقار پوستۇڭغا.

كەمبەغەلنى ئىززەت قىلساڭ،
چورۇغى بىلەن تورگە چىقار.

مالنى كىيەككە ئال، باققۇچىنى ئالتۇنغا.

مىلىك يېيىشلىك بولسا بەردى خۇدا،
خوتۇنۇڭ يېيىشلىك بولسا ئۇردى خۇدا.

ئۇگۇت
Ugut.cn

مېلى يوقنىڭ جېنى يوق.

ئون ئىتتىن بىر بورە ياخشى.

ئون ئىتقا يىگۈزگەندىن،
بىر بورىگە يىگۈزگەن خوپ.

ئوغلۇڭ ئاشىقچىلىق قىلسا كوككە باق،
قىزىڭ ئاشىقچىلىق قىلسا يەرگە باق.

تاياق ئېيىقنىمۇ موللا قىلار.

تېرەكدە داپ ئېتىمەن،
سوگىگىدە ساپ (ئېتىمەن).

تېزىنى باسساڭ، بېزى چىقار.

تۈز ھەققى خۇدا ھەققى.

تەلەيلىكنىڭ خوتۇنى ئولەر،
تەلەيسىزنىڭ ئويى كويەر.

يىتىمنى يىتىپ ئۇر،
پۈتىدىن تۈتۈپ ئۇر.

ئۈگۈت
Ugut.cn

قاننى قان بىلەن يۇغىلى بولماس.

قىز بالا ئەردە ياخشى،
ئەردە بولمىسا يەردە ياخشى.

قۇم يىغىلىپ تاش بولماس،
قۇل يىغىلىپ باش (بولماس).

ئەر — ئات، خوتۇن — هارۋا.

ئەر — باش، خوتۇن — بويۇن.

ئەركىشى چۇمۇلىدەك يىغىدۇ،
خوتۇن كىشى توخۇدەك چاچىدۇ.

ئەر سىز خوتۇن — يۈگەنسىز ئات.

ئەر قېرىسا قىز ئالار،
قىز قېرىسا كىم ئالار.

ئۆزى ئۆيگە كىرگىچە، كەشىسى تورگە چىقىپتۇ.

2008.7.8

ئۇگۇت
Ugut.cn

46. ۋە باشقىلار

ئالما دەرەخدىن يىراق چۈشمەس.

ئانىسى غورا يېسە، قىزىنىڭ چىشى قاماپتۇ.

ئانچىلىك ئىش قانچىلىك ئىش.

ئاچلىقتىن خۇمارلىق يامان.

ئاتام ئېيتقان بايىقى.

ئات ئىگەردىن پەس ئەمەس.

ئاتتىن چۈشتۈك — ئىتەككە چۈشتۈك.

ئاۋال يول قوي، كېيىن قول قوي.

ئاياق ئاتلىمىسا، باش يۈگۈرمەيدۇ.

ئاياققا چىقماي، باشقا يوق.

ئۇگــۇت
Ugut.cn

ئاق كورۈنگەننىڭ ھەممىسى ئاق ئەمەس.

بالا يىغلىمىغىچە ئانا ئەمچەك سالماس.

بىلمىگەن يەرنىڭ ئوي - دۆڭى تولا.

بىر خىش تاراشلاغلىق، بىر خىش تاراشلاقسىز.

بىر توشۇكتىن چىقىپ يەنە بىر تــوشۇككە كىر -
گىچە كورمىگەننى كورسەن.

بوينىدىن باغلىغان ئىت ئوۋغا يارىماس.

بۇغدايىنىڭ بارار يېرى تۈگمەن.

ئىتنىڭ ھارسا دوگگە چاپ.

ئىشىمدا يوق پۈرچاق پوقۇمدا نىمە ئىش قىلار.

ئىشەككە كۆچۈك يەتمىسە، ئۇر توقۇمنى.

گۇل سەھەردە ئېچىلار، خىيال كېچىدە.

خويمۇ سەنەم سالغۇم بار،
پۈتۈم قوپال، قولۇم گال.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئىككى سەككىز ئون ئالتە.

ئىگەككە دوقاقنى كەلتۈرۈپتۇ.

ئىتنىڭ چىش ئاغرىغىغا ئېشەك گوشى دورا.

كاككۇك ئوز ئىسمىنى قىچقىرار.
كوڭلىدە يوقنىڭ كوزىدە يوق.

لەمپىسى يوق ساراي، مەن قايان باراي.

مۇزلىساڭ مۇز يە.

مەيلىڭ بولسا مەيخانە،
چىلىم بولسا سەيخانە.

ناغرا، سۇناي ئاۋازى يىراقتىن ياخشى.

نەشە چەككەن كىشىنىڭ
تۇتۇن بىلەن قارنى توق.

لەغمىسىز شاراپ — قامچىسىز ئازاپ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

ئورنىدا بولسا ئوت ئۈنىدۇ.

ئوتى بار يەرنىڭ سۈيى يوق،
سۈيى بار يەرنىڭ ئوتى يوق.

ئويۇلدىن ئويماق چىقار، قازاندىن قۇيماق.

پاقا بىر سەكرەر، ئىككى سەكرەر، ئالدىن ئورىغا چۈشەر.

پىرنىڭ ھاسىسى ئۈنىڭ ئورنىغا.

چىكىۋىدى نەشىنى،
تۈتالمىدى پاشىنى.
چەكمىگەندە نەشىنى،
تۈتار ئىدى پاشىنى.

چىققان كوز ئورنىغا چۈشمەس.

چولنىڭ باغرى يامغۇرغا تەشنا.

سىنالمىغان قايماقتىن سىنالغان قېتىق ياخشى.

سۈنغان توقاچ يېپىشماس.

ئۇگۇت Ugut.cn

سەۋەپسىز ئىش بولماس.

تاماكىغا شەيتان كىپىپتۇ.

تاشنى تاياقتا تاڭغىلى بولماس.

تېرە بولمىسا، تۈك نەدىن چىقىدۇ؟

تۈمشۇقىغا يىمەي بۇرنىغا سۇ كىرمەس.

توگىنىڭ مەيلى بولسا يانتاقتا بويۇن ئۇزىتار.

توگە قۇيرۇقى يەرگە يەتمەس.

ئۇمۇ يوق، بۇمۇ يوق،
ئېرىقتىكى سۇمۇ يوق.

ئۇنداق قازانغا مۇنداق چومۇچ.

ئۇسسىساڭ تالقاننى كاپ ئەت.

ئۇياقتا تارتسا ئات ئۆلىدۇ،
بۇياقتا تارتسا، هارۋا سۇنىدۇ.

ئۇگـۇت
Ugut.cn

ئۈزۈمنىڭ ئارىسىدا قىسقا بار،
قىسقىنىڭ ئارىسىدا ئۈزۈن بار.

شامال چىقمىغىچە دەرەخ لىڭشىماس.

شەيتاننىڭ شاپتۇل يېگىنىگە مەن ھەيران.

يارنى چىم بېكىتىمدۇ، دەۋانى قىز.

ياتقانغا يان يوق، قوپقانغا ئالۋاڭ.

يىڭنە كىچىك بولسىمۇ يۇتقىلى بولماس.

يۇتكەن پىچاقنى ئاتقان پىچاق تاپار.

ھاڭگا ئېشەك بالىسىغا ئىگە ئەمەس.

ھەركىم بارغا باتۇر.

ھەرمەتنەم ئۈچ مەتەم.

موڭغۇل ئېتى بوغۇز يىمەس،
بوغۇز يېسە تورغا تېشەر.

ئۇگۇت
Ugut.cn

قاچان بولغان ئوزەمدەك،
قاراپ تۇرغان كوزۇمدەك.

قازى كۈلمەيدۇ، كۈلسە تېلىقىپ قالىدۇ.

قىزىق ئوچاقتا تۇترۇق لازىم ئەمەس.

قولۇڭدىن كەلسە ياغ چاينا.

قولۇڭغا ئال، كورستىپ قوياي.

قوپ توختىمەت، ئورنىڭغا ئوت.

قۇرۇق يەردە سۇ توختىماس.

ئەلچىگە ئولۇم يوق، جارچىغا كورۇم (يوق).

ئەمەنلىكتە ئەر ئولمەس،
ئىرەنلىكتە ئات (ئولمەس).

ئوپكىسى تۇگەپ كانسىيى قالدى.

ئوچىنىڭ بىرى خانغا ياراپتۇ.

ئۇگۇت
Ugut.cn

Uyghur Xelq Maqal-temsilliri

2008.7.8

e-Kitap Teyyarlighuchi:

Ilham Nizam

维吾尔民间谚语
（维吾尔文）
买买提热衣木　编
新疆人民出版社出版
新疆新华书店发行
新疆新华印刷厂排版
新疆新华印刷三厂印刷
787×1092毫米32开本10印张
1979年2月第1版　　1980年5月第2次印刷
印数：50,001——75,000
统一书号：M10098·289　定价：0.46元